

МУҲАММАД ЮСУФ РОЖИЙ ХОРАЗМИЙ

ЖАМОЛИНГ
ГУЛШАНИНИНГ
БУЛБУЛИМАН

Танланган асарлар

Алишер Навоий номидаги
Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти
Тошкент—2008

84(5Ў)1
X-76

Тўпловчи, нашрга тайёрловчи, сўзбоши, изоҳ ва луғатлар муаллифи: Мақсуда Бердимуродова.

Филология фанлари доктори., профессор Нажмиддин
Комиловнинг умумий таҳрири остида.

Масъул муҳаррир: филология фанлари доктори, профессор
Аҳмад Абдуллаев.

Хоразмий, Муҳаммад Юсуф Рожий.

Жамолинг гулшанининг булбулиман: Танланган асарлар /Муҳаммад Юсуф Рожий Хоразмий; Тўпловчи, нашрга тайёрловчи, сўз боши, изоҳ ва луғатлар муаллифи М. Бердимуродова, Масъул муҳаррир А. Абдуллаев. — Т.: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти, 2008. - 176 б.

И. Бердимуродова М. (Тузувчи).

ББК 84(5Ў)1

Муҳаммад Юсуф Рожий Хоразмий мумтоз шеърятимизнинг XIX асрдаги ижоди ўрганилмаган намояндаларидан. Унинг ижоди бой ва ранг-баранг бўлиб, замондошлари Отаҳий ва Комил Хоразмий томонидан юксак баҳоланган. Истиқлол шарофати билан шоир ижодий мероси атрофлича ўрганилиб, шеърлари илк бор ўқувчилар эътиборига ҳавола этилмоқда. Ушбу китобга Муҳаммад Юсуф Рожий Хоразмий девонининг 1897 йилда номаълум котиб томонидан кўчирилган 1271 инвентар рақамли нусхаси асос қилиб олинди ҳамда турли баёзлардан шеърлари йиғилиб, тартиб берилди.

ISBN 978-9943-06-104-0

© Алишер Навоий номидаги
Ўзбекистон Миллий кутубхонаси
нашриёти, 2008 йил.

ОҒАҲИЙ БИЛА КОМИЛ ДАМСОЗИ*

Қомусий алломаларга бешик бўлган Хоразм тупроғи жаҳонга кўплаб даҳоларни, улкан сўз санъаткорларини берган.

Ўзбек адабий ҳаракатчилигида асосий ўринлардан бирини эгаллаб келган ҳамда кўплаб истеъдодли сўз санъаткорлари камол топган бу маърифат маскани — Хива адабий муҳити XIX асрнинг иккинчи ярмига келиб ўзининг ҳадди аълосига кўтарилди. Ижодий жараёндаги бу кўтаринкилик Мунис бошлаб берган кенг қамровли адабий жараённинг узвий давоми ва юксак чўққиси бўлди. «Мунис XVIII аср охири ва XIX аср биринчи ярми ўрталарида давом этган прогрессив адабий муҳитнинг етакчи шоирларидан эди. Шунинг учун ҳам у ўша даврда ва ундан кейин давом этган адабий муҳитга ва унинг вакиллари ижодига кучли таъсир кўрсатди. Бу таъсирни жумладан, Огаҳий, Комил, Рожий, Сўфи, Баёний ва бошқалар ижодида яққол кўрамиз»¹.

Ўз доирасида кўплаб шоирларни уюштирган Хива адабий муҳити ижодий марказ сифатида кенг йўналишдаги ижодий жараёнга бошчилик қилди. Давр адабий ҳаётининг ранг — баранглиги, анъаналар ва янгиликлар уйғунлиги бу даврда ижод саҳнасига чиққан қалам соҳиблари фаолиятида ҳам акс этди. Огаҳий, Комил, Рожий, Табибий, Девоний, Ожиз, Мунший, Зийрак, Феруз, Аваз каби кўплаб ижодкорлар Мунисга издошлик қилдилар. Хива адабий муҳитининг бу даврдаги умумий қиёфасини рус шарқшунос олими В.В.Бартольд шундай баҳолаган эди: «Биз XIX асрдаги Хива ва Қўқон хонлигида маданий, адабий (тарихий) ва айниқса ободончилик соҳасида Бухородан кўра жонли фаолиятни кўрамиз»².

Муҳаммад Юсуф Рожий Хоразмий XIX асрда Хоразм ҳукмдорлари Оллоқулихон (1825 — 1843), Раҳимқулихон (1843 — 1846), Муҳаммад Амирхон (1846 — 1855), Саййид Муҳаммадхон (1856 — 1865) ва Муҳаммад Раҳимхон Соний (1865 — 1910) хонлик қилган даврда яшаган шоир бўлиб, мазкур шоҳлардан кейинги учтаси билан адабий алоқада бўлган эди. Адабиётшунос В.Мўминованинг тахминига кўра, Рожий Хоразмий 1825 йилда туғилиб, 1900 йилда вафот этган ва у

* Дамсоз — ҳамдам, ҳамдари, ҳамсуҳбат, дўст.

¹ *Лийёмий*. Ўт чақнаган сатрлар. —Т.: Адабиёт ва санъат, 1983, — Б. 67.

² *Бартольд В.В. История культурной жизни Туркестана. Соч. Т. II. Ч. I. М.* Изд. Вост. лит 1963, — С. 292

Муқимий, Фурқат, Завқий, Нодим, Комил ва Аваз Ўтар қаторидаги шоирдир³.

Рожий тахаллусли шоирлар Навоийгача бўлган тазкираларда ва ундан кейинги уч аср мобайнида, яъни XVIII асргача бўлган арафада ўзбек адабиётида учрамайди. Аммо Озарбайжон ва форс адабиётида XVII аср охирида иккита Рожий тахаллусли шоир яшаб ижод этган.

Шу тахаллус билан ҳозирча биз томонимиздан аниқлангани — ўн олти нафар шоир ижод қилган, улардан ўн тўрт нафари ўзбек мумтоз адабиёти вакилларидир. Рожий сўзи арабча сўз бўлиб, икки маънони ифодалайди:

1. Асл маъноси — қайтмоқ
2. Мажозий маъноси — умид қилмоқ⁴.

Қайтмоқ — Яратган ҳузурига қайтишни ифодаласа, умид қилмоқ ҳаёти давомида гуноҳ қилмай яшашга умидни ифодалайди.

Адабиётшунос И.Остонақулов бу ҳақда шундай ёзади: «Рожий тахаллусининг луғавий маъноси «умидвор», «умид қилувчи» демақдир. Тасаввуфда «Иймон хавфу рижо ўртасида» деган нақл бор. Яъни банда ўз амалида гуноҳ иш содир бўлмадимикин деган андишада Оллоҳдан қўрқмоғи керак, шу билан бирга қилаётган яхши амаллари, савобли ишлари эвазига Оллоҳдан ажр кутиб, умидвор бўлиб яшамоғи керак. Ўта қўрқиб, ҳалокатга учраш ҳам мақбул эмас, ўта умидвор бўлиб бепарво бўлиш, эмин бўлиш ҳам мақбул эмас. Ўрта ҳолда қўрқув, ўрта ҳолда умид бўлмоғи керак. Демак, қўрқув ҳам иймон белгиси, умидворлик ҳам иймон белгиси. Ражо, яъни умид қилувчиларнинг сарвари Яҳё Маоз тариқатини хуш кўриб, ўзига Рожий ёки Ражой тахаллусини олиб ижод қилган шоирлар кўп бўлган. Чунончи, кирмонлик, хоразмлик, бухоролик, шаҳрисабзлик, қўқонлик, андижонлик Рожийлар яшаб ўтгани маълум. Улар бир — бирларидан фарқланиб туриш учун, туғилиб ўсган диёрлари номи тахаллус билан эгизак ҳолда қўлланган»⁵.

Рижо тасаввуфдаги 9 мақомдан бирининг номи. Сўфиёна тариқат босқичида солиқнинг руҳий юксалиши учун тўққиз поғоналик мақомлар мажмуаси муайянлашган. Шулардан еттинчи зина рижодир. Бу зина умидворлик зинаси. Солиқ катта бир ишонч билан олдинга интилади. У умид қиладики, бошқа хавф — хатарларга йўлиқмайди,

³ Муъминова В. Ўзбек демократик адабиётида лирика. —Т.: Фан, 1979, — Б.81.

⁴ А. Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати. Тўрт жилдлик, I.: Фан, II жилд, 1983, — Б.626.

⁵ Эътиқод сабоқлари туркумидан. Авлиёлар султони. Туркунлик Валийлари. Тўглаб, нашрга тайёрловчи И. Остонақулов. — Т.: Янги аср ашукиси. 2004, — Б.100.

энди бало — қазолардан қўрқмайди, уларни қатъийлик билан бартараф этиб, ўз мақсадига эришади. Яъни, у гуноҳ қилиш хавфидан қутулганига қатъий ишонади. Ишонч унга қувват ва жасорат бахш этади. Шу тариқа, Рожий сўзи ишонч, умид, бахт, қатъийлик, мақсадга эришувчи маъноларини ифодалаб, тасаввуфона рижо зинаси сифатида тоза сўфиёна оҳанг қасб этган. Мазкур шоирлар тахаллусда қўллаган маъноси ҳам мажозий маънодаги умидворлик мазмунини ифодалайди.

Хоразм адабий муҳитининг билимдони Айёмий — Ю.Юсупов «Хоразм шоирлари» монографиясида Рожийнинг 1880 йилда кўчирилган ва Хива тарих музейида сақланаётган девонидаги:

*Рожий, ўтди йигитликда йигит деб умринг,
Қирқдин ошти ёшинг, эмди не даркор йигит⁶ —*

деб якунланадиган «Йигит» радифли газалининг мақтаёидаги «Қирқдин ошти ёшинг» жумласига эътиборни қаратиб, демак девон 1880 йилда тузилиб, шу пайтда шоирнинг ёши 40 дан ошган бўлса, у XIX асрнинг 30 — йиллари охирида турилган деб хулоса чиқаради.

Бу фикрга қўшилиб бўлмайди. Чунки шоирнинг девони унинг ҳаётлигида эмас, вафотидан сўнг кўчирилган ва нашр қилинган. Иккинчидан, Комил Хоразмий:

*Комил, не тонг, гар огаҳ эса сўз камолидин,
Доим аниси Рожий ила Огаҳий эрур⁷ —*

дейишига қараганда, улар жуда яқин дўст, тенгдош бўлишлари керак. Бундан ташқари, Рожий «Равзат ус — сафо» нинг IV ва V жилдларини Муҳаммад Амин Хоразмшоҳнинг буйруғи билан таржима қилганлигини асарнинг V жилдига ёзган дебوحасида айтиб ўтади⁸.

Муҳаммад Аминхон (1846 — 1855) йилларда ҳукмронлик қилган. Агар Айёмий домланинг фикрларига қўшиладиган бўлсак, хон тахтга ўтирганда, бўлажак шоир 7 — 8, ҳукмронлигининг охириги йилларида эса 15 — 16 ёшли ўсмир бўлган ва шу ёшда «Равзат ус — сафо»дек улкан асар таржимасига қўл урган бўлади. Бу мантиқан мумкин эмас. Шу билан биргаликда, шоир Алишер Навоийнинг “Лисонут — тайр”

⁶ *Рожий*. Девон. Хива нухаси. Инвентар рақамсиз, — Б. 14.

⁷ *Комил*. Девон. —Т.: Ф.Фулом номидаги Адабиёт ва санъат, 1975, — Б.30.

⁸ *Бу ҳақда қаранг*. Равзат ус — сафо. V жилд. № 7416. ЎЗР ФА ШИ қўлёзмалар хазинасида сақланади. 2 а бет.

асарини 1849 йилда кўчирганлиги ҳам фикримизга бир қадар ойдинлик киритади. Шунинг учун ҳам, биз юқоридаги далилларга суяниб, шоирни 1825 йилда туғилган деб ҳисоблаймиз.

Айёмий домла Рожийнинг вафот этган йилини номаълум деса,⁹ адабиётшунос В.Мўминова 1900 йилда вафот этган деб ҳисоблайди¹⁰. Бу икки адабиётшунос олимларимизнинг шоирни XIX аср 30 йиллари охирида туғилиб, 1900 йилда вафот этган деган фикрлари кўпгина адабиётларда қайд этилган. Лекин Муҳаммад Амин ўғли Лаффасий ўзининг «Хива шоирлари» тазкирасида «Рожийким, Муҳаммад Юсуф маҳдум қози Хўжамберди ўғли бўлиб, ул Хевада Муҳаммад Аминхон замонида онинг мажбурий фармойиши илан бир неча форсий ва арабий китобларни таржима этиб, онинг вузароларидан ҳам зулм кўруб, Хева хонлиғидин додлангон ҳолида тарих ҳижрий бир минг икки юз дағи саксон олтинчи йили ҳасрат билан дунёдан ўтадур»¹¹ деб ёзган маълумотларини инобатга оладиган бўлсак, у 1870 йилда вафот этган. Лаффасийнинг маълумоти асосли. Рожийнинг «Илтижономаи Рожий» номли муножоти бор. Аввало, муножот руҳидаги асарлар асосан умр сўнгида, ўтган умр сарҳисоб қилиниб, қилган гуноҳлари, умрни беҳуда ўтказгани учун Яратгандан авф сўраш руҳида яратилади. Асарнинг 1869 йилда кўчирилганлиги ҳам бу фикрни исботлайди. Шу билан биргаликда асардаги:

*Ман ғариб, эй Ибн ҳожиб, дардима топмадим даво,
Келмишам дарғаҳинга истаб мадад ҳайрон манам*¹² —

сатрларидан шоирнинг оғир, тузалмас дардга чалинганлиги аён бўлади. Бундан ташқари, агар у 1900 йилгача яшаганда, албатта, унинг ижодида рус босқинчилиги туфайли Хивадаги давр талотўплари акс этиши керак эди, чунки Рожийдек пешқадам шоир бундай воқеаларга, албатта, ўз муносабатини билдириши лозим эди. Юқоридаги далилларга суяниб, биз шоирни 1825 — 1870 йилларда яшаб — ижод қилган деб ҳисоблаймиз.

Унинг исми Муҳаммад Юсуф, отасининг исми Хўжамберди, Рожий адабий таҳаллуси, маҳдум ал — қози эса отаси қози бўлганлиги учун

⁹ Ю.Юсунов. Хоразм шоирлари. —Т.: Ф.Фулум номидаги Адабиёт ва санъат, 1967, — Б.80.

¹⁰ Мўминова В. Ўзбек демократик адабиётида лирика. —Т.: Фан, 1979, — Б.81

¹¹ Муҳаммад Амин ўғли Лаффасий. Хева шоирлари. 1948, — Б. 17 — 18.

¹² Илтижономаи Рожий. ЎзР ФА ШИ қўлёзмалар хазинаси. Инвентар № 6895, — Б. 20 б.

ҳурмат юзасидан қўшиб айтилган сифат, таҳаллусига қўшиб айтилиладиган Хоразмий эса унинг нисбасидир. Муҳаммад Юсуф дастлабки саводини оиладан олади. Кейин Хивадаги мактаблардан бирида таълимни давом эттиради. Отаси Хўжамберди охунд Хива шаҳрида қози бўлиб, ўз замонасининг пешқадам, фозил кишиларидан эди. Рожийга маърифатпарвар отасининг таъсири катта бўлган. Бироқ у ўсмирлик даврида отаси оламдан ўтади ва Муҳаммад Юсуф жуда қийинчилик билан мадрасада таҳсил олади. У мадрасада араб, форс тилларини мукамал ўрганганлиги шубҳасиз, бунга унинг араб ва форс тилларидан қилган таржима ва шеърлари гувоҳлик беради. У тез орада зукко шоир сифатида ва хусни хатда алоҳида қобилияти билан ном чиқарди ва Муҳаммад Аминхоннинг назарига тушди. Унинг буйруғи билан «Равзат ус — сафо» асарининг IV ва V жилдларини таржима қилади. Унинг саройдаги ижодий фаолияти Саййид Муҳаммадхон даврида ҳам давом этди. Бунга унинг шу шоҳга бағишлаб ёзган қасидалари гувоҳлик беради.

Инсон жисмини тупроқ яширади, аммо ўтмишни, хотирани ҳеч нарса билан яшириб бўлмайди. Хотира — муқаддас, ижодкор хотираси ҳам шундай. У, биринчидан, ўз асарларида яшаса, сўнг уни билган, таниган кишилар хотирасида, қалбида яшайди. Шу маънода тазкиралар жуда қимматли, нодир манба ҳисобланади. Рожий Хоразмий ўз даврининг истеъдодли шоири сифатида учта тазкирадан ўрин олган. Биринчиси Лаффасийнинг «Хива шоирлари», иккинчиси шу муаллифнинг «Хива шоир ва ёзувчиларининг таржимаи ҳоллари» бўлса, учинчиси Пўлатжон Қайюмовнинг «Тазкираи Қайюмий» тазкирасидир.

«Хива шоир ва ёзувчиларининг таржимаи ҳоллари» тазкирасида 51 нафар шоир ҳақида маълумот берилган бўлиб, Рожий тўртинчи ўринда келади ва Лаффасий унга шундай баҳо беради:

*Рожийким, махсумзода эрур,
Анинг таъби шеъри озода эрур.
Хирад ичра топиб иззат — эътибор,
Китобатлиғ билан доим барқарор.
Қилиб анча китобат таржима,
Мусамман қилиб фикрига ҳама.*

Рожийким Муҳаммад Юсуф махсум қози Хўжамберди ўғлидур. Ул ёшлиқ замонида Хева мадрасаларида илм таҳсил ҳосил қилиб, ўзининг ғайрати орқаси анчоқли маълумотли бўлиб йигитлик гурурига вобаста ва ширин мисол гулчехра маҳбубаларнинг мушқин зулфларига

кўнгил қушин пайваста қилиб, ўзиға Рожий тахаллус билан анча шеърлар машқин этиб, бир хайл адабиётлар ёзади. Рожийнинг шеърлари зоҳиран ошиқона бўлса –да, асли маъний жиҳатдан бир дарёйи уммон бўлиб, илм ғаввослари бир нуктасидин юзларча маъний ҳосил қилур эрдилар. Рожийнинг қўпчилик шеърлари ҳамди оллотоолоу натнаъгирасул Олло бўлуб, аксари Хива уламо вузароларини танқид этиб, оларни ҳажвлар этур»¹³. Ижод аҳли ҳеч бир замонда роҳат — фароғатда яшамаган. Жумладан, Муҳаммад Юсуф Рожий ҳам бундан мустасно эмас. Тазкирада бу ҳолат қуйидагича акс этган:

«Аммо Рожий Муҳаммад Аминхон замонида илм таҳсилни хатми кутуб қилгондин кейин, Муҳаммад Аминхон фармойиши билан «Тарих равзатус — сафо»ни форсий тилдан чиқариб, туркий тили билан либоси мулкона кийгузуб, андоғ зийнатлик қилиб олам аҳлиға хуршиди рахшондек живагар этадур. Аммо Рожий Муҳаммад Аминхон замонидин кейин Саид Муҳаммадхон ва Муҳаммад Раҳимхон Феруз замонларида форсий лисонлиғ ва арабий луғат китобларни ўзбек она тилиға ўтказуб олардин ҳеч бир вақт фориг осуда хотир бўлгон эрмас. Тамоми умрин ҳатотлиғ билан машғуллиқ қилиб ўтказган. Шул сабабдин Рожий тамом вақт фалак золими жафокорнинг зулму ситамидин додланиб, ҳамиша дилгирлик билан паришони рўзигор бўлиб, умр кечирганлиги Рожийнинг адабиётларидан ҳам маълум бўладур.

Рожий шундоғ хушхат, хушнависат бўладирки, онинг замонидаги ёзувчилари мусаллам ангуштларидин ҳайрат дандонлари бирлан тишлаб, Рожийға хат хусусида шогирд бўлмоғлиғни ўзлариға файз билладурлар. Рожий охириги умрида Хива хонлиғи амири вузароларидин анча додланиб, юз минг ҳасрат ва надоматлар билан золим фалақдин шиквалар қилиб, ушбу бевафо дунёдин воз кечиб, охираат сафарийға рахт эҳром боғлаб, беҳишт жовудониға бориб ором қилодур¹⁴.

Лаффасий ўзи ҳам гўзал ғазаллар яратган ижодкор бўлиб, якунида Рожий шаъниға қуйидаги мисраларни битади:

*Рожийким, устод ҳаттотдур,
Кўрибон фалақдин анча зулм Фарҳоддур.
Анинг ашъоридур ширин мақол,
Ки йўқтур монанди ажаб бемисол,*

¹³ *Лаффасий*. Хива шоир ва ёзувчиларининг таржимаи ҳоллари. Анвар Отабоевнинг форсийдан кўчирмаси. —Б. 13. ЎзМУ доценти Улуғбек Долимовнинг шахсий архив материаллари.

¹⁴ *Лаффасий*. Хива шоир ва ёзувчиларининг таржимаи ҳоллари. Анвар Отабоевнинг форсийдан кўчирмаси. —Б. 13. ЎзМУ доценти Улуғбек Долимовнинг шахсий архив материаллари. —Б. 14 — 16.

*Ки Рожийнинг асаридин бир ғазал,
Анинг ёзгум варақ узра бебадал. —*

деб, унинг иккита ғазалини намуна сифатида келтиради.

«Тазкираи Қайюмий» да тазкира муаллифи Рожийнинг хоразмлик бўлуб, қозининг ўғли бўлганлигини, шунинг учун унга ҳурмат юзасидан маҳдум сифати кўшиб айтилишини, отадан эрта етим қолиб, моддий муҳтожликда мадрасада ўқиганлигини айтиб, девони ҳажман кичик бўлса-да, аммо шеърларида амалдорларни танқид этадиган ўринлар борлигини ёзади. Шу билан биргаликда тазкира муаллифи Рожий ҳаётидаги муҳим бир фактни ўқувчиларга ҳавола этади:

«Бу кишининг таржимаи ҳолидан шуни қолдириб, ўтиб бўлмайдики, ўз фазлига ярашган¹⁵ бир қилиғи шул бўлдики, шоир Комил Хоразмийнинг шаънига йўқ бўҳтонларни тақиб, Ферузнинг фармони ила бир ҳажв тўқиди. Ферузга мақбул бўлиш учун бор ижтиҳоди ила шериги ва замондоши бўлмиш Комилни ёмон сўкиб ҳажв этди. Феруз эса бутун аёни издиҳом Комилни ҳозир қилиб, ҳамманинг олдида Рожийнинг ўзига ўқитди. Шул виждонсизликни тарихда Муҳаммад Юсуф Рожий қабул этгани кечирарлиқ ҳол эмастур»¹⁶, — деб шоир устидан кескин ҳукм чиқаради. Лаффасий тўхташни истамаган, китобхонга Рожий шахсияти ҳақида айтишни лозим кўрмаган ҳодисага Пўлатжон Қайюмий алоҳида аҳамият беради. Бу ҳам тазкира тузувчининг ижобий фазилатларидан биридир. Чунки ижодкорга у қандай бўлса, шундайлигича, рўй-рост баҳо бериш адабиётшуносликнинг энг асосий ва бирламчи талабларидан биридир.

Оғахий, Комил, Рожий — улар жуда яқин дўст, ҳамкор, ҳамфикр, ўзлари айтмоқчи «анис» — ҳамдам, ҳамдард эдилар. Рожийда шундай мисралар бор:

*Сўз камолидин Рожий огоҳ эрса тонг йўқким,
.....¹⁷ (36 б).*

Комил ҳам ўз навбатида шунга ҳамоҳанг мисраларни битади:

*Комил, не тонг, гар огаҳ эса сўз камолидин,
Доим аниси Рожий ила Огаҳий эрур¹⁸.*

Ёки:

¹⁵ Мазмунига кўра «ярашмаган», бўлиши керак.

¹⁶ Пўлатжон Қайюмов. Тазкираи Қайюмий. —Т.: 1998, II жилд, — Б. 412.

¹⁷ Рожий. Девон. №1271 инвентар рақами билан ЎЗР ФА ШИ қўлёзмалар фондида сақланади.

¹⁸ Комил. Девон. —Т.: Адабиёт ва санъат, 1975. —Б.127.

*Буки Комил сўзини Рожий этар истехсон,
Онда не навъким асрор эди билмиш билдим¹⁹.*

Ўзининг аҳволи ёмонлигидан зорланган шоир Комил сўзини Рожийгина яхши қабул қилади, унинг ҳам қандай сири бўлса, мен биламан деб ёзган эди. Бу икки дўст қандай қилиб, душманга айландилар? Бунинг ўзига яраша субъектив сабаблари бор.

Уларнинг бу яқинликлари, ўзаро дўстиклари ижодий жараёнда ҳам ўз аксини топди. Феруз форс адабиётидан бир асар таржимасини Комилга топширади. Аммо нима бўлади-ю, Комил бу асарни белгиланган муддатда битира олмайди. Шунда Муҳаммад Юсуф Рожий Комилга ёрдам бериб, асар таржимасини якунлайдилар. Аммо бир англашилмовчилик юз беради-ю, таржима Рожий номига ўтиб кетади. Комил меросини тадқиқ қилган М.Юнусов бу ҳодисани шундай изоҳлайди: «Комил таржима жараёнида баъзи масалалар ҳақида Рожий билан маслаҳатлашади. Асар тайёр бўлгач, хонга тақдим этади. Бироқ Рожий «Асарни Комил эмас, мен таржима қилдим» — деган даъво кўтариб чиқади. Хон эса, суриштирмай-нетмай, қилинган хизматнинг мукофоти сифатида Рожийга бир хужра бериб, кўп илтифотлар кўрсатди»²⁰ — дейди-ю, негадир бу маълумотни қайси манбадан олганлигини кўрсатмайди. Ҳар ҳолда, бу фикрга қўшилиб бўлмайди. Бу воқеа ҳақида Комил шундай мисраларни битади:

*Турки они Рожий қилмамиш эрди,
Лекин андак анга кўмак берди.
Чу бир устод этар бир ишни бунёд
Берур анга кўмак, неча устод²¹. —*

деб, Рожийни нафақат дўст, балки ўзига устоз ҳам деб билади.

Икковлари ўртасида шундай совуқчилик тушиб турган бир маҳалда Матмурод девонбегининг фитнаси ҳам юз бердики, ўртадаги ришталар бутунлай узилди. Маълумки, Комил мирзабошилик лавозимига ўтириб, хоннинг олдида мавқеи тобора ошиб борарди. Унинг доно маслаҳатлари ва санъатни нозик ҳис қиладиган қалби Ферузни мафтун этган эди. Кейинчалик, у Матмурод девонбегининг ўрнида девонбегчилик ҳам қилади. Матмурод девонбегининг шахсияти ва

¹⁹ *Комил*. Девон. —Т.: Ф. Фулом номли Адабиёт ва санъат, 1975. —Б.127.

²⁰ *Юнусов М.* Комил Хоразмий. —Т.: Ф. Фулом номли Адабиёт ва санъат, 1960. —Б. 52

²¹ *Айёмий*. Ўт чақнаган сатрлар. —Т.: Ф. Фулом номли Адабиёт ва санъат, 1983, — Б. 104

мавқеи ҳақида В.В. Бартольд шундай деган эди: «Хивада ўша пайтда Матмурод девонбегининг Европа услубидаги мебеллар билан жиҳозланган, европаликлар одатланган бундай ойнаванд уй ҳали хонлик пойтахтида йўқ эди»²². Хоннинг олдида унинг мавқеи баланд эди. У Ферузга ўз таъсирини ўтказиб, Рожийга Комилни ҳажв қилиб мажбурий шеър ёздиради ва уни катта издиҳомда Рожийнинг ўзига ўқиттиради. Бу воқеага Комил ўз муносабатини шундай ифодалайди:

*Шаҳдин, Рожий сўзидин огоҳ ўлғонлар дегай,
Зам қилоли яна уч мисра бу абёт устина.*

*Комил устига қилур ғамлар хужум ул навъким,
Лашкари Саййид Муҳаммадшоҳ Қўнғирот устина»²³.*

Бу воқеани эшитган кишилар ўша шеър устига яна уч мисра қўшсак соз бўларди деб киноя қиладилар. Устига ғамлар бостириб келишини Комил худди Саййид Муҳаммадхоннинг Қўнғирот устига қилган юришига менгзайди. Лекин ўртага тушган мана шу совуқчилик ҳақида Рожий бирон ўринда бир нарса демаган. Эҳтимол уни Матмурод девонбеги оғиз очмасликка мажбур қилган бўлса ажаб эмас, деган фикрни ўртага ташлайди Айёмий²⁴. Гарчи, бу масалага ўз муносабатини очик баён этмаса-да, қуйидаги ғазалдаги тағдор, киноядор сўзлар шу муносабат билан ёзилганлигини эҳтимол қилиб, унинг «Мухолиф» радиопли ғазалини кўрсатади:

*Даврон ситаму, чарх жафо элга қиладур зулм,
Мен бедилига бўлгали дилдор мухолиф.*

*Ул ёр манга бўлса мувофиқ, не ғамим бор,
Юз кин ила гар бўлсалар агёр мухолиф.*

*Бир ёри мувофиқ, санга ҳақ айласа рўзи,
Бўлма анга ҳар ҳол ила зинҳор мухолиф (33 а).*

«Нима учун бу мисраларда айтилаётган сўзларни Комилга нисбат бериш ёки ўз дўсти, ёри Комил ҳақида дейиш мумкин эмас. Ҳар ҳолда сир сирлигича қолиб кетди. Аммо гап таржиманинг кимга

²² Бартольд В.В. История культурной жизни Туркестана. Сочинение. Т. II. Ч. I. —М.: Изд. Востлит. 1963, — С. 413.

²³ Комил. Девон. —Т.: Ф. Фулом номли Адабиёт ва санъат, 1975, — Б. 151

²⁴ Айёмий. Ўт чақнаган сатрлар. —Т.: Ф. Фулом номли Адабиёт ва санъат, 1983, — Б. 104.

нисбат берилишидангина эмас, балки Рожий билан Комил ўртасидаги дўстлик ва гоёвий ҳамкорликка қатъиян барҳам бериш учун сарой реакцион доираларининг демократик кайфиятдаги оқимга қарши қаратилган сиёсий фитнаси ҳақида боради. Холбуки, Комил ва Рожийлар ўз дунёқарашлари билан бир — бирига самимий дўст, ҳамкор бўлганлар. Бас, шундай экан, Комил ва Рожий ўртасида юқоридагидек шахсий шухрат учун низо чиқиши мумкин эмас эди»²⁵. Бу воқеа туфайли Рожий ҳам обрў — эъгиборидан, ҳам дўстидан айрилди ва шундан сўнг, бизнингча, саройни тарк этган бўлса керак. Унинг «ҳасби ҳол» руҳидаги бир ғазалида ифодаланган мана бу армон тўла соғинч билан ўтган кунларни эслаган дардли сатрлари Комилга бағишланган бўлса ажаб эмас:

*Не хуш айём эди ул кунларким,
Олар ила тузубон сози вифоқ,*

*Юрур эрдуқ қилибон айши нишот,
Орада йўқ эди осори нифоқ.*

*Яна ул дўстларим оразидин,
Кўзларимни ёруғ этгай Халлоқ.*

*Тузди аҳбоб «ҳижоз» оҳангин
Эй муғанний, манга йўқ ҳоҷати «Ироқ».*

*Рожийи зор ҳазиндур, соқий,
Бошинг учун аяма ондин аёқ (34а).*

Қуйидаги ғазал ҳам «ҳасби ҳол» руҳида яратилган, унинг мазмуни ҳам юқоридаги ғазалга ҳамоҳанг бўлиб, шоир ҳаётидаги айрим саҳифаларни очишга хизмат қилади. Биз бу ғазални тўлиқ келтираемиз:

*Эй муғанний, қилдилар аҳбоб оҳанги «ҳижоз»,
Энди сан ҳам бир нафас қилғил ҳижоз оҳанги соз.*

*Бўлмади рузи манга ул хайл ила ҳамроҳлиғ,
Боғлабон бахт или иқболим йўлин ҳирс айла оз.*

*Ваҳ, не хуш кун эрдиким, аҳбоб ила ҳамдам бўлуб,
Ҳар нафас юз айши роҳат бор эрдим сарфароз.*

²⁵ Айёмий. Ўт чақнаган сатрлар. —Т.: Ф. Фулом номли Адабиёт ва санъат, 1983, — Б. 104.

*Ҳар кудурат етса кўнгулмга замон осебидин,
Рафъ ўлуб қилмоқ била бир-бирга ҳар дам кашфи роз.*

*Ёна кўз очмоқ олар дийдорига бўлғай насиб,
Айлабон лутфи иноят кирдикори корсоз.*

*Рожийи бекасга ҳар дам ёрлиғ оҳанги соз,
Эй муғанний, қилдилар аҳбоб оҳанги «ҳижоз» (21 б)*

Шоир, ҳаттот, таржимон Муҳаммад Юсуф Рожий Хоразмий қисқа, 45 йил умр кўрган бўлса-да, ўзидан салмоқли мерос қолдирдики, бу билан бугунги мустақиллик шарофати туфайли унинг асарлари ва номи иккинчи умрини бошлаётир.

Рожий ижоди кўп асрлик анъаналарга бой Шарқ шеърияти негизида шаклланди. Бу баҳрамандлик унинг ижодини ташкил этган жанрларда ўз ифодасини топди. Фундаментал ўзбек адабиёти IV жилдидигига илова сифатида нашр этилган V жилдида Рожийнинг учта девони бор деб қайд этилган²⁶. Бу маълумотларга асосланиб, адабиётшунос М. Мадрозиёв ҳам «Рожий Марғилоний ва унинг поэтик маҳорати» номли тадқиқотида шу маълумотни такрорлайди. Аслида Рожийнинг девони учта эмас, битта бўлиб, қолганлари турли йилларда нашр бўлган нусхаларидир. Рожий девони нусхалари орасида 1271 инвентар рақами билан ЎзР ФА Шарқшунослик институти қўлёзмалар хазинасида сақланаётган нусхасини энг мукамал деб топдик ва уни асос қилиб олдик ҳамда Хивадаги Ичонқалъа кўриқхонасида сақланаётган инвентар рақамсиз девон (биз уни шартли равишда Хива нусхаси деб атадик) билан солиштириш натижасида айрим тафовутларни аниқладик. Масалан: «Эшигинда» радифли ғазал 1271 рақамли девонда 6 байт, 922// инвентар рақамли Ўз ФА ШИ фонди ва Хива нусхасида бу ғазал 7 байтдан иборат. Ўша ортиқча байт қуйидагича:

*Даҳр эли шахлиғидин ортуқ эрур юз йўли, биллоҳ,
Ит бўла олсам ушул шўхи ситамкор эшигинда.*

Рожийнинг бутун ижодий мероси ҳозирча аниқлаганимиз 3500 мисра атрофида бўлиб, ғазал, мухаммас, мустазод, мураббаъ, мусаддас, қасида, ҳикмат ва муножотдан иборат бўлиб, унинг асосини ғазаллар ташкил этади. Шоир девонининг барча нусхаларида ғазаллари сони 120 та деб кўрсатилган. Аммо биз Аваз девонида Рожий ғазалига

боғланган мухаммасни ўрганганимизда бу ғазал шоир девонида мавжуд эмаслиги аён бўлди. Биз мухаммасдан Рожийга тегишли мисраларни ажратиб олдик. Ўша ғазал қуйидагича:

*Алифдек рост қад(д)инг ҳасрати қадимни ё қилмиш,
Хаёли оташин лаълинда ўт жонимда ё қилмиш.*

*Халос ўлғай нечук жону кўнгул ул турк шастидин,
Алар қасдимга қошу кипригидин ўқу ё қилмиш.*

*Эмас нақшу нигор ул қотили хунхорни илкида,
Хино ранги била хуни шаҳиди ишқи ё қилмиш.*

*Бировким поймоли аҳли олам қилғоли онинг,
Жабинин хомаи тақдир нақши бўрё қилмиш.*

*Вале Рожий бўлуб шоқир ғами беҳадду сонига,
Демак асру хатодур, қилмамиш ул ишни ё қилмиш²⁷.*

Авазининг Рожий ғазалига мухаммас боғлаши бежиз эмас. У Рожийни ўзига устоз деб билган, унинг ижодидан таъсирланган. «Аваз ва унинг адабий муҳити» монографиясида бу ҳақда шундай маълумот бор: «Прогрессив шоир Муҳаммад Юсуф Рожий Авазга Комил Ҳоразмий, Огаҳий каби улўғ сўз соҳибларининг илғор ғоялари билан қуролланишига йўл — йўриқлар кўрсатган. Буни Аваз кейинчалик ғазалларидан бирида айтиб ўтган эди»²⁸.

Рожий ижодида ғазалдан кейин кенг кўламдор ўринни мухаммаслар эгаллайди. Рожийнинг барча девон нусхаларида унинг мухаммаслари сони 28 та деб белгиланган. Аммо ЎЗР ФА ШИ қўлёмалар фондида сақланаётган №1918, №7050 ва №7006 инвентар рақамли баёзлардан Рожийнинг девонига кирмай қолган 6 та мухаммасни аниқладик. Улардан 3 таси Навоий ғазалига, 2 таси Огаҳий ғазалига ва биттаси Фузулий ғазалига боғланган. Шундай қилиб, унинг жами мухаммаслари сони 34 тани ташкил қилади. Рожий девонида классик адабиётимизнинг ғазал, мухаммас, мустазод, мусаддас, мураббаъ ва қасида каби 6 тур жанри мавжуд. Шу билан

²⁶ Фундаментал Ўзбек адабиёти. Тўрт томликка илова. V жилд. II китоб. — Т.: 1968, — Б. 93 — 112.

²⁷ Аваз. Девон. Т.: Ф. Ғулом номли Адабиёт ва санъат, 1976, — Б. 324.

²⁸ Қобулов Н., Мўминова В., Ҳаққулов И. Аваз ва унинг адабий муҳити. — Т.: Фан, 1987. — Б. 106.

бирга, унинг девонига кирмаган ва ЎЗР ФА ШИ қўлёзмалар фондида №6895 инвентар рақам билан сақланаётган «Илтижономаи Рожий» муножоти шоирнинг ижодий имкониятлари кенглигини яна бир бор намоён этган.

Биз Лаффасий ва Пўлагжон Қайюмий тазкираларида Рожий ижоди юзасидан берган баҳосида унинг ижодида Хива вазир ва амалдорларини қатғиқ ҳажв қилган шеърлари бор деган қайдни учратган эдик. Аммо девонда биз бундай руҳдаги шеърларини «Чой» туркумидаги газалларидан бошқа учратмадик. Адабиёт музейи қўлёзмалар фондида 377/ II инвентар рақам билан «Рожий мухаммаслари» деб номланган баёз бор. Унинг 237^б бетдан 240^а бетгача бўлган саҳифаларида Рожийнинг «Илтижономаи Рожий» асари боши йўқ, чала ҳолда берилган. Рожий муножотлари композицион жиҳатдан мухаммас шаклида бўлганлиги учун уни мухаммас деб белгилаганлар ва баёз ҳам «Рожий мухаммаслари» деб аталган. Мажмуанинг 240^а бетида Рожийнинг форс тилидаги «табъи худ»и, «дастгир» радифли мухаммаси ва «Илтижономаи Рожий» асари оралигида бир саҳифада, 237^б бетда «Насихати ҳикмат» номли уламоларни, амалдорларни ҳажв қилган шеъри берилган. Унда шоир номи берилмаган. А. Қаюмов бу шеърни Рожийга нисбат берган. Яссавиёна ҳикматлар руҳида ёзилган бу шеър ҳақиқатан Рожийнинг шеъри. Унинг руҳи ва мазмуни тазкира муаллифлари айтган фикрни тасдиқлайди. Бундан ташқари, бу ҳикмат Рожий муножоти ва мухаммаси билан бир саҳифада жойлашганлиги ва баёз ҳам Рожий номи билан аталиши шундай дейишимизга асос беради:

*Бу тақаллум айтур сўз айлагин баён,
Охир вақт нишони бўлубдур аён.
Дунёда фасойиши кўп бўлди ёмон,
Билмайман, яқинму охир уз — замон.*

Рожий ҳикматлари шундай бошланади. Навоий асарлари луғатида ҳикмат арабча сўз бўлиб, билимдонлик, донишмандлик, ақл ва ҳақиқатга тўғри келадиган нозик маъноли қисқа сўз, масал, ҳикмат айтмоқ — нозик маъноли фикр баён қилмоқ деб изоҳланган²⁹. Орифлар султони — Аҳмад Яссавийда шундай мисралар мавжуд:

*Мулло, муфти бўлгонлар, ёлгон даъво қилгонлар,
Оқни қаро қилгонлар ул томуга кирмишлар.*

²⁹ Алишер Навоий асарлари луғати. Ўн беш томликка илова. —Т.: Ф. Фулом номли Адабиёт ва санъат, 1972, — Б.772

*Қози, имом бўлгонлар, ноҳақ даъво қилгонлар,
Ҳимор янглиғ бўлубон, юк остида қолмишлар*³⁰.

Рожийнинг ҳикматларида ҳам яссавиёна руҳ бор ва бу ғояни шоир XIX асрда ўз даври нуқтаи назаридан ривожлантирди:

*Қози бўлгон пора ола бошлади,
Хайр ишни қўйуб шаррни ушлади.
Дунё учун шариатни ташлади,
Билмайман, яқинму охир уз — замон.*

*Муллалар этмади илмига амал,
Шариат ишини айламай жадал.
Феълимиз бузуб — ку айлади касал,
Билмайман, яқинму охир уз — замон.*

«Аҳмад Яссавий ҳикматларида ҳам ҳоким руҳ — насиҳат руҳи. Лекин шоирнинг деярли барча панду насиҳат сўзлари битта мақсадга қаратилган. Бу — мутлақ ҳақиқатни билиш, ҳақни севиш — чунки «ҳақни суйган ошиқлар йўлдан озиб, нафсу дунё учун имонсотарлик қилмайдилар»³¹.

Рожий ҳикматларида ҳам насиҳат руҳи ҳукмрон:

*Муфсиҳлар пул олиб, ривоят қилур,
Ноҳақ пулни олиб, халқни куйдирур.
Замоннинг ишлари мундоғ бўлубдур,
Билмайман, яқинму охир уз — замон.*

Рожий ҳикматларида даврдан озурда қалбнинг изтироблари акс этган. Бу изтироблар инсонни «жон гавҳари» бўлган иймонни тоза сақлаб қолишга даъват этади. Эзгу амаллар қилиб, абадий дунёга иймонни саломат олиб бориш — ҳар бир мусулмоннинг юксак орзуси. Рожий ҳикматларида нафақат шунчаки насиҳат, балки «Хайр ишни қўйуб, шаррни бошлаган, пора олган қозилар», «илмига амал қилмаган муллалар», «пул олиб ривоят қиладиргон муфсиҳлар» кескин танқид остига олинади. Инсонни руҳий покланишга, маънавий комилликка чорловчи бундай ҳикматлар нафақат XIX асрда, балки бугунги мустақиллик мафкурамизни шакллантириш учун ҳам жуда зарурий эҳтиёждир.

³⁰ Аҳмад Яссавий. Ҳикматлар. —Т.: Ф. Фулом номли Адабиёт ва санъат, 1991. —Б. 196.

³¹ Иброҳим Ҳаққул. Тасаввуф ва шеърят. —Т.: Ф.Фулом номидаги Адабиёт ва санъат, 1991. — Б 35.

Рожий Хоразмийни ҳар иккала тазкира муаллифлари моҳир таржимон сифатида тилга оладилар. Ҳақиқатан ҳам Рожий Хоразмий форс тилини мукамал билган ва илми нўжумга оид «Лубби лавойиқ ул — қамар фи — л ихтиёрот» (Ойнинг одамлар ҳаракатига доир қўлай вақт танлаш учун кўрсатмалари) деб номланган асарни форс тилидан ўзбек тилига ўтирган.

Муаллиф — Ашгархоний ҳукмдорлардан Саййид Субҳонқули Муҳаммад Баҳодирхон, ҳукмронлик йиллари — 1091/1680 — 1114/1702. Мазкур асар илми нўжумга оид «Равзат ул — мунажжим» (Мунажжимлар боғи), «Кифоят ут — таълим» («Таълим учун кифоя китоб») сингари асарлар асосида форс тилида таълиф этилган. Муаллиф асар муқаддимасида таъкидлаганидек, Али ибн Ҳусайн Воиз ал — Кошифийнинг асарига тақлид қилиб ёзилган. Асар муқаддима, иккита боб ва хотимадан иборат. Асарнинг ушбу ўзбекча таржимаси (1272/1855 — 1856) йилда Хива хони Саййид Муҳаммад (1856 — 1865) нинг вазири Муҳаммад Яъқуб илтимосига кўра амалга оширилган. Асарни Рожийнинг ўзи 1856 йилда кўчирган, ҳажми 42 варақдан иборат бўлиб, №1205 инвентар рақам билан қўлёзмалар фондида сақланади. Шу билан биргаликда Рожий Мирхонд тахаллуси билан машҳур йирик тарихчи олим Муҳаммад ибн Ховандшоҳ (1433 — 1498 й.й.) нинг форс тилидаги дунёнинг яратилишидан то 1523 йилгача бўлган даврни қамраб олувчи, умумий тарих типидagi 7 жилд ва хотимадан иборат “Равзат ус — сафо” асарининг IV ва V жилдларини таржима қилди. Хоразмдаги бу қизгин ижодий жараён ҳақида Ж. Шарипов шундай маълумот беради: «XIX асрнинг иккинчи ярми ва XX асрнинг бошларида араб ва форс тилларидан ўзбек тилига таржима қилиш маркази Хоразм бўлди, десак хато қилмаган бўламиз. Хоразмда қисқа муддатда тарихга оид 28 та фундаментал китоб, бадиий адабиётдан 23 та, бундан ташқари, бир қанча илмий — фалсафий асарлар ағдарилган, таржимонларнинг сони эса 280 кишидир»³². Мунис бошлаган бу таржиманинг давомини Огаҳий, Рожий, Муҳаммад Назар ҳамда Комил Хоразмийлар ниҳоясига етказдилар. Мунис ва Огаҳийнинг таржимонлик маҳорати ҳаммага маълум. Аммо Рожий билан Муҳаммад Назар ҳақида Хоразм таржима мактабини махсус тадқиқ этган олим профессор Н. Комилов ёзади: «Равзат ус — сафо» нинг таржимонлари Хоразмнинг истеъдодли шоирлари эдилар. Сабаби Мирхонднинг асари XV аср Ҳирот бадиий насри услубида серифода тил билан ёзилган, унда шеърӣй парчалар,

³² Шарипов Ж. Ўзбекистонда таржима тарихидан. —Т.: Фаң, 1965. — Б. 106.

ҳикоятлар ҳам бор. Шунинг учун бундай бадиий — тарихий асарларни оддий муллалар таржима қила олмас эдилар. Рожий ва Муҳаммад Назар ҳам шоир киши бўлганлар»³³. Рожий таржима қилган IV ва V жилдлари 7415 ва 7416 инвентар рақамлар билан ЎзР ФА ШИ қўлёзмалар фондида сақланади. Рожий асарнинг IV жилди таржимасига киришар экан, буни Муҳаммад Аминхон даврида Муҳаммад Ёқуб Меҳтар воситасида амалга оширганлигини кириш сўзида ёзади: «Бу фақир хоксор ва ҳақир Муҳаммад Юсуф ал — мулаққаб Рожий бин Хожамберди-юл — қози-юл — Хоразмий тўртинчи дафтар атроқ нафъи учун турк тилида таржима қилурни буюриб они итмомиға еткуруб юз минг хавфу рижоу ҳадсиз ваҳм ва илтижо била вазири соҳиб тадбири жанобиға жабҳасо бўлғоч алҳамдулиллаҳ салтанат боргоҳидин мақбуллик башорати ва Муҳаммад тажҳиди била «Равзат ус — сафо» нинг тўртинчи дафтар таржимасиға маъмурлик ишорати даст берди»³⁴. Бу дебочадан таржимоннинг таржима бошлашидан олдинги руҳий ҳолати, ҳаяжонлари ифодаланган. Шу билан бирга бундай дебочалар шоир ҳаётининг айрим саҳифаларини ёритишда муҳим манбадир. Шу билан биргаликда Рожий таржима қилган «Равзат ус — сафо»нинг V жилдида тил тарихи ва диалектологияга оид қимматли маълумотлар бор. Жумладан, айрим уруғларнинг келиб чиқиши ва номланишини қуйидагича изоҳлайди: «Аммо уйғур лақабининг сабаби улким, Ўғузхон дин ва миллат жиҳатидин атоси ва ақробоси била муножот қилди. Онда баъзи қариндошлариким, онга муттафиқ бўлуб хизмат қилдилар, оларға уйғур лақаб қўйди ва уйғур «ёпишхўр» демак бўлурким, алас маованат қилиб, хизматдин айирмадилар. Мавлоно Шарафиддин Али Яздий «Зафарнома» муқаллимасида келтурубдурким, уйғурнинг маъноси «ёпушмоқ» ва биров — бировга аҳд — паймон боғламоқдур». Бу икки маъно бир — биридин йироқ эрмастур. Аммо қипчоқ лақоби Ўғузхон бир сафарда ит боқарға бориб низом топиб, икки руд орасиға тушди. Бир ҳомила хотунким, онинг эри урушда ўлуб эрди. Ул ерда ваъзи ҳомиланинг вақти бўлуб, бир ковак яғоч ичига кириб туғди ва ул муаййиндин Ўғузхон хабар топиб, «отаси менинг учун ўлуб, ўғли егим қолди» деб, тараҳхум юзидин ул ўлонни ўзига ўғил атаб, Қипчоқ от қўйди. Қипчоқ «қабуқ» дин олинғандур, қабуқ — ичи ковак яғочдур. Аммо қорлуқ лақоби дерларким, Ўғузхон Ғур ва Ғуржистон вилоятидин ўз юртига қайтғанда қиш бағоят совуқ ва қор ҳам кўп ёғиб эрди.

³³ Комилов Н. Бу қадимий санъат. —Т.: Адабиёт ва санъат, 1988. —Б. 22.

³⁴ Равзат ус — сафо, 7415, IV жилд, 1 б — 2 а бетлар.

Ўғузхон фармон этгиким, ҳеч кимса лашкар изидин қолмасун ва баъзи мутасаддиким қор кўплиги жиҳатидин кейин қолиб эрди. Ўғузхон аларни келтуруб «Қорлуқ» кўйди, яъни «Қор эгаси» демак бўлур»³⁵.

«Равзат ус — сафо»нинг Рожий таржима қилган IV ва V жилдларини Мулла Холмурод девон Ибн Муҳаммад Юсуф Гурланий 1902 — 1903 йили кўчирган. Асар 440 varaқ бўлиб, ҳажми 28,5 x 47. Асарнинг бу жилдлари Чингизхон авлодлари тарихини ёритишга бағишланган. IV жилд Аббосийлар билан замондош бўлган сулолалар тарихига, V жилд Чингизхон авлодидан то Амир Темургача бўлган давр тарихини ёритишга бағишланган.

XIX аср таржима таржимонлар асарнинг бошига сўз боши, дебоча ёки охирига хотима ёзганлар, бунда исми, шарифи, асарни нима учун таржима қилаётганлигини изоҳлаб, ўзлари ҳақида ҳам қимматли маълумотлар берадилар. Рожий ҳам дебочада ўзининг оғир қисматидан шикоят қилади: «Мен ҳақири бедастгир, яъни Муҳаммад Юсуф мулаққаб бил Рожий бин қози Хўҷамберди Хоразмий бир афтода эрдимким, эътибор доирасидин хориж ва ижтиҳор мартабасидин соқит, олами ҳаводис ҳужумидин аҳволим хароб ва даврон навойиби вуфуридин ишим талваса ва изтироб»да эканлигини билдиргач, меҳнат ва машаққат чекиб қалам сурганини ва агар хатоси бўлса, кечиришларини илтимос қилади»³⁶. «Таржимонларнинг ўзлари ёзган сўз бошида араб, форс — тожик сўзлари ҳаддан ташқари кўп учрайдики, бу сўзбошилар эски адабиётга хос кўтаринкилик, дабдабали услубда ёзилган бўлиб, «улур» зотлар, пир — устодларнинг номлари тилга олинади. Таржима ана шуларга бағишланади ёки ҳукмдорга мадҳ ёзилади. Бу каби ҳолни XIX аср иккинчи ярми — XX аср бошларида ижод қилган Мунис, Огаҳий, Сайқалий, Хиромий, Баёний, Рожий, Сидқий Хондайлиқий, Алмаий ва бошқа таржимонларнинг асарларида ҳам учратамиз»³⁷. Бу фикрнинг ифодаси учун Рожийнинг Муҳаммад Аминхонга ёзган мадҳини кўздан кечирайлик:

«Муҳаммад Амин Хоразмшоҳ ҳулдаллоий таоло мулкию султона ва афози олий ал бил амин пайрави эҳсони иноят падшоҳона ва атифат бекаронасидин мен афтодаға сарафрозлиқ еткуруб «Равзат ус — сафо»нинг бешланчи дафтариниким форсий алфоз била марқумумастурдур»³⁸

³⁵ Мирхонд. Равзат ус — сафо. V жилд. инвентар № 7416, 6 аб бет.

³⁶ Ж.Шарипов. Ўзбекистонда таржима тарихидан. —Т.: Фан, 1965. —Б.211.

³⁷ Ж.Шарипов. Ўзбекистонда таржима тарихидан. —Т.: Фан, 1965. —Б. 217.

³⁸ Равзатус — сафо, V жилд. №7416. 2 а бет.

деб тантанавор, услуби оғир сўзларни қўллайдики, худди шундай ҳолни Огаҳий «Шоҳ ва гадо» асарига ёзган «Бу қисса таржимасининг боиси» номли дебочасида ҳам кўриш мумкин. Лекин улар сўзбошини шундай услуб билан ёзсалар-да, асосий матн таржимасини жуда содда ва тушунарли услуб билан бажарганлар. Буни биз юқоридаги Рожий таржималари мисолида ҳам кўрдик.

Рожийнинг таржимонлик фаолиятининг ўзи алоҳида бир тадқиқотни талаб этади. Бу асар Рожий ижодий меросининг бир қисми сифатида шоирнинг форс тилининг билимдони ва насрий таржимадаги иқтидоридан далолатдир.

ХІХ аср Хоразм адабий муҳити ўзбек адабиёти тарихида ўзининг илмий, ижтимоий, адабий ва тарихий салоҳиятига эга бўлиб, шоирлар миқдори, адабий меросининг салмоғи ва аҳамияти билан шу даврдаги Бухоро ва Қўқон адабий муҳити орасида алоҳида ўринга эга. Рожий ўзининг бой адабий мероси, хусусан ғазал ва мухаммаслари билан нафақат мазкур жанрлар тараққиётига ўз ҳиссасини қўшди, балки ХІХ асрдаги халқона ва демократик адабиётнинг ривожланишига астойдил ҳаракат қилди, бу борада Огаҳий ва Комил Хоразмийнинг олқишига сазовор бўлди. Унинг ғазал ва мухаммаслари бадиий гўзаллиги, санъаткорона таровати, ўзига хослиги билан ажралиб туради. Рожий Хоразмий нафақат лирикага, балки Хоразм таржима мактаби тараққиётига ҳам сезиларли ҳисса қўшди. Унинг асарлари ҳозир ҳам қалбларга олам — олам завқу ҳузур бағишлайди. Бошқа тарафдан Рожий Хоразмий каби заҳматкаш ижодкорлар адабий меросини ўрганиш орқали бебаҳо, бой адабиётимиз, маънавий меросимиз ҳақида тўлароқ тасаввурга эга бўламиз.

Мақсуда Бердимуронова

ҒАЗАЛЛАР

БИСМИЛЛАҒ. ҒАРФИ АЛИФ

Эй топиб абнойи сунъингдин бино арзу само,
Этдинг икки ғарфдин ижод кулли Мосуво.

Кунҳи зотингға етишмак кимсаға мақдур эмас,
Ақл анинг фикрида ғайратдин бўлуб ангуштнамо.

Жумлайи ашё санга мазҳардурур оинавор,
Қони ул кўзким басират кўҳидин топғай зиё.

Васлиға етмак мажол, аммо жудолиғ доғи саъб,
Айламиш саргашта ушшоқ аҳлини бу ибтило.

Не қилур куфр аҳли лутфинг хонидин қатъи умид,
Не бўлур дин аҳли қаҳрингдин фароғат озмо.

Неъматинг мамнунидур, гар мунъим ўлсун, гар фақир,
Тоатинг маъмуридур гар шоҳ бўлсун, гар гадо.

Дашти исён ичра қолмиш Рожийи ошуфтаҳол,
Ёраб, эттил баҳри ғуфронингға они ошно.

* * *

Зиҳи кавнайн аро ҳар не бўлур сарви алан пайдо,
Тамомин айладинг изҳори сунъ айларга сан пайдо.

Эрур изҳори лутфинг жаннат ўлса мазҳари роҳат,
Эрур қаҳринг зуҳури бўлса дўзахдин маҳан пайдо.

Насими раҳматинг очса бировнинг ғунчай бахтин,
Анга сўзон ўт ичра кўрунг рангин чаман пайдо.

Бировга чоҳи ғамдин истасанг бермоғ нажот ўлғай,
Халос айларға они ғайбдин далву расан пайдо.

Ҳар эл умри биносин истасанг барбод анга қилғунг,
Ҳавойи қудратингдин сарсари бунёдкан пайдо.

Қай кишинингки эғнидин либоси давлатин олдинг,
Ўлуғ вақтида анга бўлмади бўздин кафан пайдо.

Илоҳо, гулшани лутфингда Рожийга бериб маскан,
Қил онинг таъбидин ҳар лаҳза юз рангин суҳан пайдо.

* * *

Эй, дарғаҳинг анбиёга маъво,
Султон сан, алар санга руъаё.

Олам келибон туфайли зотинг
Отингга ики жаҳон муаммо.

Не тил била дегаймен дурудинг,
Ман хаста бўлуб мақолпиро.

Айлаб ўзунгга ҳабиб дебдур,
Мадҳингни худойи оламо.

Меҳрингни бу кун кўнгулда тутғон,
Кўргай кўзи Ҳақ жамоли фардо.

Ҳар кимса эса санга маонид,
Бўлғай ики олам ичра расво.

Маҳшар куни айни отифатдин,
Қилғонда улус кўзин мужалло.

Қилғил манга доғи бир нигоҳе,
Эй барча жаҳонга такягоҳо.

Рожийга шафоатинг рафиқ эт,
Қўйма ғами журм ичида танҳо.

* * *

Юзидин олиб бурқаъ ўлса ҳар қачон жавлон санго,
Эй пари жонин нисор этмас қаю инсон санго.

Ораз очғоч горат айларсан халойиқ хушини,
Дегай инсон бу сифат бирла қаю нодон санго.

Қошларинг ёйин боқиб, рухсорингга кўрмиш ҳилол,
Қасд этар бўлғоли ҳар ой бөшида қурбон санго.

Васлинг истарлар еру кўк узра Хизр ила Масеҳ¹,
Қайси юз бирла тенг ўлғой Юсуфи Канъон² санго.

Бодайи васлинг эрур, жону хумори жон олур,
Жон бериб олмоқни Тангри айламиш осон санга.

Жилва қилсанг боғ аро гул юз очиб эй сарвиноз,
Садқа айлар сарв бирла гулларни бўстон санга.

Эй пари раҳм айла ушшоқингга англаб мугтанам,
Бўйла хусн ила латофат берди чун даврон санго.

Новаки ғамзангни қош ёйидин отмоқдур ишинг,
Бўлса қурбонинг биров гар садқа айлар жон санго.

Ноз ила Рожий сори кўргузмадинг бир тун хиром,
Ёлборур ҳар кеча тинмай айлабон афгон санго.

* * *

Нечук золимсан, эй шўҳи дилоро,
Солурсан зулм ила оламга яғмо.

Тутай деб кокилидин ишқ элининг
Тушубдур бошлариға неча савдо.

Десам инсон, олурсан ақлим, эй ҳур,
Кўринмай кўзга эй симин узоро.

Пари десам, солурсан даҳр аро ўт,
Жамолинг меҳрин айлаб ошикоро.

Тараххум айлагил ман бенавога,
Бўлуб кулбамга гоҳе компаймо.

Ҳаводисдин бўлай дегон саломат,
Фано дайрига кирсун бемуҳобо.

Қолибдур Рожий андоқ заъф ичинда,
Ки йўқдур анго дам урмоқга ёро.

* * *

Манга армон йўқ эди, ўлсам эди ёр эшикинда,
Оҳким, қўймади бу чархи жафокор эшикинда

Тилар эрдимки бошим даргаҳида хок этсам,
Ўтуруб умрни миқдордаким ёр эшикинда.

Ҳар не ислом асари бор эса, таркин тутубон ҳам,
Куфри зулфин қилибон белима зуннор эшикинда.

Даҳр эли шаҳлиғидин ортуқ эрур юз йўли, биллоҳ,
Ит бўла олсам ўшул шўҳи ситамкор эшикинда¹.

Оҳ, найлай, не қилайким, мани қувлаб ёр эшикидин,
Бўладурлар неча айёри бад атвор эшикинда.

Эйки қўймоқ тиладинг эшикингга гаддорни,
Қўй юз ихлос ила бир соҳиби асрор эшикинда.

Не бало золими бераҳмдур, эй Рожий, нигоринг,
Бахшише қилмади доим бериб озор эшикинда.

* * *

Ул париким, барча бўлмиш ошнолар ёт анга,
Ётларга ошно бўлмиш недур ҳолот анга.

¹ Бизнинг қўлимизда мавжуд бўлган Хива нусхасида ва № 922 //инвентар рақам билан ЎзР ФА ШИ фондида сақланаётган нусхада шу байт мавжуд. Биз уни девоиға киритдик.

Ўзгаларга ёру олмас тилга ушшоқ отини,
Тонг эмас гар бевафо деб қўйсалар эл от анга.

Оразин очғач, паривашлар бошидин айрулур,
Не ажабким, ул қуёшдур, бу бори заррот анга.

Кўрган ул лўливашимнинг қомату рафторини,
Қул бўлурлар гар қиёт ўлсуну гар қўнғирот³ анга.

Отланиб ул ҳусн шоҳи чиқса майдон ичра маст,
Рух қўйуб йўлида шаҳлар бўлғусидур мот анга.

Меҳри рухсориға кун боқса уётдин сув бўлур,
Қайси важҳ ила муқобил бўлғуси миръот анга.

Ҳусн даврони ғаниматдур, нигоро, раҳм қил,
Ҳар баҳор ўлса хазон осеби бордур бот анга.

Ул пари кўйи дурур ишқ аҳлиға дориламон
Эй кўнгул, олам ғамидин қочсанг ўзни қот анга.

Ваҳки, Рожий кулбасиға келмас ул ой бир кеча,
Ҳар кун айлаб арзи ҳол ирсол этар абёт анга.

* * *

Айлаб мани ҳазинға лутфингни ёр, ё раб,
Қилма мудом кўнглума ғафлат шиор, ё раб.

Ғафлат ғубори бирла кўнглум мукаддар ўлмиш,
Бу кўзгудин аён эт, рафъи ғубор, ё раб.

Огоҳлик майидин қуй, айла масту махмур,
Ким кўрмайин замоне ранжи хумор, ё раб.

Ушшоқинг ила тузгил қонуни улфатимни,
Қил ҳар мақом ичинда ул элга ёр, ё раб.

Бир ишда йўқ қарорим, бир йўлда йўқ саботим,
Ғақру фано йўлида қил устувор, ё раб.

Хирсу ҳаво олибдур илгимдин ихтиёрим,
Тун — кун ишим хатодур, беихтиёр, ё раб.

Журмимга йўқ шумора, нуқсимга ҳад падидор,
Ман рўсияҳ на қилғум, рўзи шумор, ё раб.

Журму гунаҳ сипоҳи торожи диним истар,
Динимга тавбадин қил маҳкам ҳисор, ё раб.

Юз ҳасрат ила қўйсам юз тира кўр ичига,
Иймон чароғи этгил шамъи мазор, ё раб.

Жонимга даҳр элидин ҳардам етур жафолар,
Бу жавру пешалардин бергил канор, ё раб.

Рожий сўзиға айлаб ишқ ўтидин асарлиғ,
Хос ила ом ичида бер иштиҳор, ё раб.

* * *

Эй, салтанати сипехри ядо рахшанда офтоб,
В — эй, маъдалати сарири ядо султони комёб.

Офоқ элига салтанатинг бахшиши худо,
Оламга айни адлинг ила келди нуртоб.

Комингни эрса холиқ даҳр айласун раво,
Айлаб бари халойиқ уза молик ул риқоб.

Ман бандайи шикаста дуогўйи зорға,
Шаҳр ичра не мақар эди маълум, не маоб.

Алгофи хисравона била сарбаланд этиб,
Қилдинг нишот ҳужрасиға лутфи фатҳоб.

Андин мени фақирға ободлиғ етиб,
Лекин эрур ҳосудлар аҳволи кўп хароб.

Минг қуллуқ, эй шаҳаншаҳи даврон, ки айладинг,
Ман бенавони хайли дуогўй аро жаноб.

Не навъ айлагум бу карам шукрини адо,
Солмиш нишот жони ҳазинимға изтироб.

Эй Рожий, айла жон борича шаҳ дуосини,
Оламда барча пешаларингдин будур савоб.

* * *

Бўлди ул ой узориға то банда офтоб
Эл деди васфида они тобанда офтоб.

Гар урса ҳусн лофини ул орази аъло,
Бир жилва бирла бўлғуси шарманда офтоб.

Бирга демангки соя солур ул паривашим,
Бўлмиш онинг оёғига афканда офтоб.

Боқманг висол базмида ишқ аҳли шамъға ким,
Ул базм ичида бўлғуси зебанда офтоб.

Ғафлат майиға маст ўлубон элга ҳар саҳар,
Йиғлар мудому субҳ қилур ханда офтоб.

Кўр кўз ато ки қилғусидур соядорлиғ,
Маҳшар куни чу бўлғуси сўзанда офтоб.

Рожий, риёзат ила етур кўнглингда сафо,
Ҳар кимки соф кўнгли топар банда офтоб.

* * *

Эй ҳаё маъдани-ю кони адаб,
Сари кўйинг эрур дўкони адаб.

Адаб эрмас ки отинг зикр этмоқ,
Деса бўлғай сани жаҳони адаб.

Оразингдин ҳаё бўлур зоҳир,
Қоматинг фош этар нишони адаб.

Лаби лаълинг тақаллумин кўрсун,
Кўрмаган руҳ ила равони адаб.

Киприкинг новаки этарға ниҳон,
Эгма қошингдурур камони адаб.

Адаб эрмас дами фаромушинг,
Сен-сен оламда қадрдони адаб.

Рожий ашъорин айласун такрор,
Ҳар ким истар эса баёни адаб.

* * *

Қилурсен манга ҳар дам, эй дури ноб,
Итобу итобу итобу итоб.

Қилиб қасри ҳушимни сели ашқинг
Харобу харобу харобу хароб.

Келиб кулбама қилмағил кетгали,
Шитобу шитобу шитобу шитоб.

Хароб ўлмасун даҳр олиб очмағил,
Ниқобу ниқобу ниқобу ниқоб.

Қилур ишқинг ўти дилу жонимни,
Кабобу кабобу кабобу кабоб.

Этиб зулм, ёлбормоғим қилмадинг,
Ҳисобу ҳисобу ҳисобу ҳисоб.

Фироқингда Рожий чеқар дам-бадам,
Азобу азобу азобу азоб.

* * *

Нигоро, юзингдин гар олсанг ниқоб,
Бўлур заррадек беқарор офтоб.

Қадинг жилвасин кўрса бўстон аро,
Тушар сарви раъноға юз изтироб.

Агар онгласа юзда зулфинг солур
Хасад сунбул аъзосига печтоб.

Кўруб оташин лабларинг холини,
Қилур рашк ўти лола бағрин кабоб.

Бўлур уйқу наргис кўзига ҳаром,
Кўзунг қилса бўстон аро майли хоб.

Қорорғон кўзум ҳажр аро айлагил
Бир оқшом юзинг шамъидин нуртоб.

Кўруб фурқатингда ўлур ҳолатим,
Кетарга равон этма зоҳир шитоб.

Туруб бошим узра даме лутф ила,
Масеҳоваш эт руҳпарвар хитоб.

Дегил Рожиё, айт, ҳолинг недур?
Ки то жон топиб дегаймен бир жавоб.

* * *

Бугун ул дилрабо дилдорлиғ расмин аён айлаб,
Олиб бурқаъ юзидин жилвайи хуршид шон айлаб.

Хиромон айлабон зебо қадин нозу адо бирла,
Қадам қўйди бу тун¹ кулбам аро рашки жинон айлаб.

Келиб бошим уза сўрди тағофул бирла аҳволим,
Деди: Эй хаста, дардингни менга билдур баён айлаб.

Гаҳе беҳуд ётарсен, беҳуру беҳоб ўлук янглиғ,
Гаҳе бир кўкни қўзғарсен, фиғон узра фиғон айлаб.

Бўлуб гирён анга ман хаста изҳор этмадим чун сўз,
Кулуб дедики: ҳолинг нега сен мендин ниҳон айлаб.

---

¹ Лафасийнинг «Хива шоирлари» тазкирасида «бу тун». Шу шакли тўғри бўлиши керак. Девонда эса «бузук» деб берилган.

Бошим ердин канорига олиб лаъли равонбахшин,
Равон оғзимга қўйди сўз, сўрорға комрон айлаб.

Сўрубман лаълинию ул сўраб ҳолимни оҳиста,
Сўрушмоқ бу экан маъшуқи ошиқ иқтирон айлаб.

Қилиб ўлган танимға бу сифат жонбахшлиғ зоҳир,
Мақомин азмин этти қомати сарвин равон айлаб.

Кел, эй Рожий, бу янглиғ ҳарзағўйлиғ тарки эл этғил,
Таҳайюрға қолур эл бу сўзунгни чин гумон айлаб.

* * *

Недур, эй пари, соласен дамодам очиб жамолинги жонга ўт,
Бора — бора солғуси оразинг ёқа — ёқа элни жаҳонга ўт.

Лаби қадинга бўлайин фидо мани ёқма фироқинг ўтиға,
Таним ўртаниб, чекарам куюб, тушар эмди руҳи равонга ўт.

Қўрқутуб ҳарорати оҳимнинг, кўзим ашкин, оразим этти зард,
Бу самум агар эсса гўё соладур баҳор хазониға ўт.

Юз уза ики қаро нарғисинг назар этса ҳар сори ўт солур,
Иши бу эса сола олғуси боқа — боқа кавни маконға ўт.

Тану жоним ўртади ишқинг ўти тараҳҳум айла фиғонима,
Йўқу борим айлади кул ёна лаб ол, менг аён — ниҳонға ўт.

Қутулай десанг ғам ранжидин, қўюб ўзлук, айла фано шиор,
Узубон жаҳон аҳлидин кўнгул, узубон бу хонумонға ўт.

Ёна-ёна Рожий то тун ичу тоши адандур, раво айлаким,
Ёнадур, борур эса ҳар сори туташуб, не қараса қаёнға ўт.

* * *

Эй лола узори сарвқомат,
Ишқинг соладур бошимға офат.

Олам элиға бу навъ бўлма,
Ўтлуғ юз очиб қизил қиёмат.

Бошим уза лугф ила чу келдинг,
Берсун санга тангри истиқомат.

Хоки қадаминг ҳаёти жондур,
Топғойму Масеҳ бу шарофат.

Ўлгум ғам аро ман, эмди, тутсун
Эзид сани қайғудин саломат.
Ишқингга тушуб балога қолдим,
Не яхши юруб эдим фароғат.

Рожий юзи-ю, кўзига боқсун,
Ким истаса ишқдин аломат.

* * *

Гулранг ҳуля қилмиш қад(д)иға ёр хилъат,
Ё сарвига қилибдур гулдин баҳор хилъат.

Ул маҳ юзин кўруб гул юз пора қилди жабин,
Чок айламак танг эрмас мажнуни зор хилъат.

Васлиға ул баданнинг ҳеч кимса ёр топмас,
Не важҳ ила топибдур бу эътибор хилъат.

Фахр этмас ул санамға киймак либоси фохир,
Бил ондин этса хушдур юз ифтихор хилъат.

Фақр улки кўнглинг этгил ҳар қайддин мужаррад,
Небок зардин этсанг хуршедвор хилъат.

Эй хожа, хотиринг қил базми карамга авсаъ,
Ҳеч ҳол ила хуш эрмас гар бўлса тор хилъат.

Илмас кўзига Рожий чарх атласин фараҳдин,
Лутф айласа ҳадеву Жам иқтидор хилъат.

* * *

Эй вужудинг келибон маъдани эҳсонун саховат,
Остонингда ик(к)и қулдурур иқболун саодат.

Хотиринг кўзгусини айламасун даҳри мукаддар,
Етмасун кўнглунга ҳеч ваяҳ ила осори малолат.

Ман ки даргоҳи фалак жоҳи дуоғўйидурурман,
Арзи ҳоҷат қилурам, гар караминг берса ижозат.

Бор эди бир кишига бераҷак икки тилоким,
Ваъдалиғ вақти етиб бергали йўқ манда бизоат.

Келадур ҳар кун олурға ҳақини қаҳрлар айлаб,
Совутуб чеҳрасини, кўргузуб анвойи синоат.

Мани бекас қилибон ҳар кун анга ўзгача ҳийла,
Қайтарурман неча ёлғон сўз ила, бу не қабоҳат.

Кўргоч онинг юзини титрашадур жон ила кўнглум,
Солодур бошимга ҳар кун минг ошўби қиёмат.

Агар эҳсонинг анинг айлар эса дафъига чора,
Топғай эрдим мани бечора жанобингга фароғат.

Арзи ҳол айлади хома тилидин Рожийи маҳзун,
Қилғон учун тилини лол, ўзи бўлса хижолат.

* * *

Эй маъдани жуду кони ҳиммат,
Гулзори баҳору боғи беҳжат.

Бу хастаки коми ҳимматингдин,
Бахшишдур шафқату мурувват.

Айлар бу сифат мақол бирла,
Изҳори ғаму баёни ҳожат.

Ким чой эдики бир тасалли,
Дафъ этгали ҳар нафас малолат.

Ул ҳам кўзидин учубдур андоқ,
Ким йўқдур анга етарга қудрат.

Асру буюк эрмиш ошиёни,
Йўқ кимсада еткурурга ҳиммат.

Рожий карамингга кўз тутубдур,
Дафъ айласа деб бу навъ кулфат.

* * *

Ҳайфким, они дедим маъдани эҳсону саховат,
Жамъ бўлмиш экан анда ҳама авсофи хасосат.

Ўзи васфини дер эркон бу ки, доим қилур эрди,
Неча одамни хасосат сифати бирла шикоят.

Сонар эрдим ани фаҳм аҳлидин-у, дониш элидин,
Билмас эрконман эмиш бошдин-аёқ лофи жаҳолат.

Тилабон чой, юбордим анга ул навъ киши ким,
Қилур атвори афъоли улуғликка далолат.

Рутбаси паст эса ҳам, эрди таманноси буюклик,
Сурати тифл эса ҳам, эрди қарилик анга одат.

Қилибон бўйла киши ранжа қадам, чой юбормиш,
Ки бир-икки йўли дамларга қилур, қилса кифоят.

Рожий, уз тамаъни элдин, қил Ҳаққа таваккул,
Пеша айлаб ўзингга олам аро сабри қаноат.

* * *

Гул ишқидда зоҳир этсанг, эй гулъузор қомат,
Сарв ила гул бошига тушгай ажаб қиёмат.

Ҳусн оламида кўндур кони сабоҳат, аммо
Сандек қачон топилгай бир маъдани малоҳат.

Эй моҳи авжи иззат, мунча недур тағофул,
Ушшоқи бенавода ҳеч қолмади саломат.

Ҳақ кимга берса иззат, хор ўлмоғи не мумкин,
Қуй, эй ҳосил, мундоқ беҳуда иш не ҳожат.

Офоқ ичида роҳат топмоқ эса умидинг,
Қилма умид олам мулки ичида роҳат.

Шаръи набиға ҳурмат қил, фақр элиға бахшиш,
Шоҳо, десангки бўлгай ҳақдин санга ионат.

Шаҳнинг дуосин одат қил, Рожий, истар эрсанг,
Топмоқ ики жаҳонда давлат била саодат.

* * *

Эй, юзингдин гули тариға уёт,
Гул демай меҳри ховариға уёт.

Бу ки пинҳон назардин ўлмишлар,
Бордурур жавр ила париға уёт.

Қошларингдин ҳилол шарманда
Кокилингдин ҳама париға уёт.

Киприкинг ҳиддат айласа зоҳир,
Бўлғуси марг ништариға уёт.

Мунфаил мандин ишқ аро Фарҳод,
Сандин онинг суманбариға уёт.

Ёлғуз ул ик(қ)ини демай, ки эрур
Ишқи ҳусн аҳлининг бариға уёт.

Айла, Хоразмшоҳ эҳсон,
Берур офоқ шаҳлариға уёт.

Дастгоҳи жалолатидин эрур,
Рой ила Рум⁴ қайсарига уёт.

Тахти гардун хижил сариридин
Меҳр тожиға афсаридин уёт.

Баҳр мавжи бу ки паришон эрур,
Топодур тиғи жавҳариға уёт.

Шоҳ мадҳида сўз деса Рожий,
Солғай олам суҳанвариға уёт.

* * *

Жон берурда лаълиға қилмиш оби ҳайвон баҳс,
Айлаким биров қилғай жаҳл бирла ёлғон баҳс.

Ой узориға не юз бирла баҳс эта олғай,
Шарм айлар этмақдин онга меҳри раҳшон баҳс.

Сарв қомати бирла дер эрмишки баҳтим бор,
Айласун қила олса қоматин хиромон баҳс.

Баҳс айлагандекдур боғи жаннати дўзах,
Кўйи бирла ул гулнинг айласа гулистон баҳс.

Гунча баҳс қилғонидин оғзининг ичи қондур,
Айлабон киби нодон айбини намоён баҳс.

Турфа вақт бўлмишдур сифла иртифоъидин,
Бек бирла қул айлар, ориф ила нодон баҳс.

Баҳри назми Рожийнинг дуо бирла бўлмишким,
Фарқи шарм ўлур қилса анга баҳри уммон баҳс.

* * *

Еткурур кўнглумға олам ранжи озор, алғиёс,
Не илож эткум мени ранжуру ночор, алғиёс.

Гаҳ ҳазину гаҳ малолат, гоҳи кулфат, гоҳи ғам,
Еткурур жонимға даврони ситамгар, алғиёс.

Бир киши етмас мани дилхастанинг фарёдиға,
Телмуруб йиғлаб десам ҳар лаҳза садбор, алғиёс.

Бир ғамимға чора топмоқ истасам юз саъй ила,
Даҳр этар ул дам манга минг ғам падидор, алғиёс.

Рози эрдим ҳар жафо етса манга ағёрдин,
Ҳар нафас юз жавр этар ман зорға ёр, алғиёс.

Алғиёс, эй Қозиюл ҳожот⁵, ўзинг қил ёрлиғ,
Қилмади фарёд расанлик кимса изҳор, алғиёс.

Юкланур бошиға Рожийнинг дамодам бори ғам,
Айлагил бир лутф ила они сабукбор, алғиёс.

* * *

Манинг заъфимға сўрса ёр боис,
Эрур ҳажрида минг озор боис.

Туну кун оху афгон эгмагимга
Эрур ул зулф ила рухсор боис.

Дамодам ики чашмимдин оқар қон,
Анга ул наргиси хунхор боис.

Висол айёми йиғлаб нола қилсам,
Не тонг, ул базм аро ағёр боис.

Гулистон ичра булбул ноласидин
Чу сўрдум, деди: бордур хор боис.

Дедим: ул ой ғамидин жавр этарсан,
Деди: сўрма, анго кўп бор боис.

Ажабдур лутфиға боис топилмас,
Вале зулм этгали бисёр боис.

Фано дайрида гар лояъқил эрсам,
Тонг эрмас, соғари саршор боис.

Деманг: Рожий нединдур банда ғамда,
Анга тўти киби гуфтор боис.

* * *

Билмон ул ойға нечун ўлубдур хаёл каж,
Доим мани ҳазинға қилур қилу қол каж.

Каж дер жавоб итоб этибон туз саволима,
Дертуз, жавоб ўзгалар этса савол каж.

Бордур рақибларнинг анга кач мақоматуз,
Ман бенаво дер эрсам, эрур туз мақол каж.

Ҳар кимса долдек каж эрур туздурур ол(л)ида,
Улким алифдек ўлди туз ондоққи дол каж.

Мумкин эмас жаҳон аро тузларға эътибор,
Беъэтибор бўлмоғи лекин мақол каж.

Тузларға даври жаҳон аро ҳар навъ дарди ранж,
Ҳар ерда бўлсун бордурур осудаҳол каж.

Десанг сипеҳр авжида айлай макон янги,
Бўлгил мудом эл ичра, нечукким ҳилол каж.

Ёшлиқда пеша тузлуқ этса асло туз ўлмағай,
Улғайғанида ёшдин эса ҳар ниҳол каж.

Зебо қадини сарв деса Рожий, ул пари
Дерким: бу навъ айламагил кўп хаёл каж.

* * *

Ваҳки, ул шўх мани айлади шайдо кўргач,
Қилди ҳушу хирадим нақдини яғмо кўргач.

Юрур эрдим тутубон ўзни салоҳ аҳлидин,
Айлади аҳли салоҳ олида расво кўргач.

Сайр этиб, қилса хиромон қади хушрафторин,
Боғ аро сарв туролмас они асло кўргач.

Жон берурлар, лабидин топмоқ учун жон ҳар дам,
Лаби жонбахшлиғин Хизри Масеҳо кўргач.

Айлар эрди нечалар ҳусни малоҳат даъвойи,
Қўйдилар ондин уёлиб бори даъво кўргач.

Ногавон жисмим ул ой кўйига судрар мени, ким
Айлагай раҳм дебон ул кўзи шаҳло кўргач.

Илтифот этма тамаъ, Рожий, ул ойдин ки сан,
Эвирур юзини ўзга сори имдо кўргач.

* * *

Олмиш ўтлуғ оразидин бурқа ул дилдор субҳ,
Тонг эмас, тортар фалакка оҳи оташбор субҳ.

Еткурур жон муждасин гулзордин ҳар дам сабо,
Гўйе сайри гул этмиш ул Масеҳ атвор субҳ.

Бир қуёш ҳажрида ҳар тун бордурур мандек ҳазин,
Буки сориғ юз уза ашкин сочиб йиғлор субҳ.

Демагилким кун тулуъ айлаб бўлур ғойиб нужум,
Дилбарим олдида айлар нақди жон исор субҳ.

Ҳажр шоми зулматиға сабр қил ҳар ҳол ила,
Кўз ёрутғунг бир қуёш васлидин Исовор субҳ.

Гар десанг заҳмат залолидин тонай шодоблиғ,
Бўлмағил андоққи нарғис дийдаи бедор субҳ.

Сарғайиб рухсори ғамдин чок эрур кўкси мағар,
Рожий янглиғ бир қуёш меҳрин ниҳон асрор субҳ.

* * *

Тутса агар дайр аро ул бути тарсо қадаҳ,
Тутғусидур жон бериб Хизри Масеҳо қадаҳ.

Ўзлук ила гар кўнгул кўзгусидур занглик,
Анга сафо бермағай бир нима илло қадаҳ.

Пири муғон илкидин бодаи маъниталаб,
Айласанг ихлосидин айла муҳайё қадаҳ.

Истеъма санги шиша, тавл ила синмоғин,
Дайр сари азм эт, қилма таманно қадаҳ.

Қилса ватан дайр аро тонг эмас, ул кимса ким,
Соқий ўзи зор этиб, айласа шайдо қадаҳ.

Зоҳид, аёғ қўймағил дайр аро, ғофил эсанг,
Май чиқориб бошингга қилғуси расво қадаҳ.

Рожий эрур озими дайр ки билмон анга,
Муғбачалар лутф этиб, тутқаму оё, қадаҳ.

* * *

Бўлуб висоли аро ўзга била ёр ул шўх,
Мани фироқида қилди ҳазину зор ул шўх.

Тугар эдим ғами ишқини жон аро пинҳон,
Фигон ки қилди ўзи элга ошкор ул шўх.

Кўруб ниёз аҳли бўлғай жудо қароридин,
Саманди ноз уза тутса агар қарор ул шўх.

Юзи гули, хати сабзаси била қилмиш
Жаҳон аҳлига аён бул ажаб баҳор ул шўх.

Қилур вафога гаҳе шўхлик била ваъда,
Даме бу ваъдасида бўлмас устувор ул шўх.

Жаҳонда шўх йигитларга йўқ шумора, вале
Камоли лутф ила топмиш иштиҳор ул шўх.

Ғамида тун кун эгар Рожий оҳ ила нола,
Жафосин ортуродур қилмай эътибор ул шўх.

* * *

Боғ аро хиром этса ул нигори зебоқад,
Жилва гар қила олмас кўзга сарви раъноқад.

Ҳусн гулистонида бор неча сиҳиқадлар,
Гулрухим киби чекмас ҳеч пари дилорсқад.

Боғ аро, не тонг, бўлмон сарвигул сари мойил,
Вола айлаб ақлими юз кўнглум этти шайдо қад.

Ул қуёш юзи меҳрин асрадим ниҳон, охир
Жилвадин қилиб беҳуд этти ошқоро қад.

Оразу қади айлар қасди жоним ул гулнинг,
Қилғуси ҳалок охир ман ҳазинни юз ё қад.

Бошим узра ғам тоғи боридин қадимдур дол,
Мани ҳазинға, тонг йўқ, ғами бўйлаким ё қад.

Рожийё, нигорингни оразу қади янглиф
Йўқдурур мусаффо юз айбдин муарро қад.

* * *

Жонфизо лаълиға элтар ул пари рухсора қанд,
Бергудекдур жон улусга эмди бора — бора қанд.

Гуиё тарки адаб қилмишдур ул лаб ол(л)ида,
Элдин-элга сотилиб бўлмишдурур овора қанд.

Қилғонидин ўзни ташбеҳ ул дилоромимға ким,
Бўлодур ҳар ерда мажмаъ бўлса пора-пора қанд.

Ул суманбар пайкарин гўёки кўрмиш рашқдин,
Эғнига киймиш либоси мотами бечора қанд.

Дилбаримнинг қад(л)у рухсорин, лабин кўрган киши,
Сарвигулни кўзга илмас, айламас наззора қанд.

Марг заҳрин тотғунг охир, гарчи базмингдин эрур,
Чархи тўққуз хони узра собиту сайёра қанд.

Лаъли ўтрусиға борур бўйла доим беадаб,
Рожиё, сўрғил лабидин, бор эмиш не кора қанд.

* * *

Ваҳким, мани ул қошлари ё айламади ёд,
Қотил кўзи жонимға бало, айламади ёд.

Ман ёд этайин доим они подшаҳим деб,
Ул деб мани бир зори гадо, айламади ёд.

Ёд айлар эди, лек гумоним будурур ким,
Манъ эттилар ағёрки, то айламади ёд.

Дерлар ҳама маҳжурларин ёд қилибдур,
Билмон мани ҳам айлади, ё айламади ёд.

Деб эрдикки жон айла фидо, ёд этай аммо,
Қилдим анга жонимни фидо, айламади ёд.

Ҳақ ёдини қил то сани ёд айлагай ул ҳам,
Ёд айламаганларни худо айламади ёд.

Заъф ичра эса Рожий янги ой каби, тонг йўқ,
Бир ой дурур ул маҳлиқо, айламади ёд.

* * *

Эй ким, урасен ишқдин тортиб оҳи сард,
Бил бу тариқ қатъида шарт ўлди сўзу дард.

Меҳр уни қилмоғунча кўнгил тоқидин тулуб,
Қилдим дуойи мақом муҳаббатда ўзни фард.

Топғум камоли ишқ, десанг ўзни фони эт,
Бергил фано элиға қилиб пайкарингни гард.

Йўл топмағунг висоли ҳарамига етгали,
Дашти фанода қилмағунча ўзни раҳнавард.

Мард улки ишқ даштини мардона қатъ этар,
Дема рижол суратида ҳар кишини мард.

Топмиш мурод боғида гулчинлик улки бор,
Хору хас анга боғи жаҳон ичра сарввард.

Рожий, жаҳон ғамию нишотиға йўқ сабот,
Беҳуда чекма ёз ила қиш ранжи гарм сард.

* * *

Эй жанобинг шаҳу гадоға малоз,
Шафқатинг ёту ошноға малоз.

Дарғаҳининг буди паноҳи дурур,
Деса бўлғай оқу қароға малоз.

Ўзга невчун санга юзин тутмас,
Бор эсанг хайли анбиёға малоз.

Тонгла маҳшар кунида ким бўлғай
Юз туман хайли ибтилоға малоз.

Мани маҳзунни ҳам паноҳингга чек,
Ўзга кимдур бу мубталоға малоз.

Қилма ҳадсиз гунаҳларимдин ор,
Карам аҳли дурур гадоға малоз.

Ё наби, қил шафоатинг кўйин,
Рожийи зори бенавоға малоз.

* * *

Манга ул пари ҳам жондин лазиз,
Ки ҳар не лазиз эрса, андин лазиз.

Эрур лутфлиғ жонфизо сўзлари,
Мазоқимга руҳи равондин лазиз.

Табассумлари лаззатин не дейин,
Фузунроқ не қилсанг гумондин лазиз.

Ниҳони нигоҳин десам айла фош,
Дер ул борму лутфи ниҳондин лазиз.

Тили лаззатин сўрсам, айтур манга:
Жаҳонда недур бу даҳондин лазиз.

Эмас хусн буржида бир ой юзи,
Ўшул дилбари меҳрубондин лазиз.

Манга, Рожиё, даҳр бўстонида
Эмас ҳеч гулрух фалондин лазиз.

* * *

Ҳар қачон ёдимға ул ой вўсмалиғ қоши келур,
Хам бўлуб ғам ёдидин қаддим, кўзум ёши келур.

Қомати олдиға не юз бирла келгай сарв ила,
Қошиға гар келса бир гулчеҳра бўйдоши келур.

Мужда еткурди сабо ул гул келур деб боғ аро,
Ўйлаким келганда шаҳ олида фарроши келур.

Эй кўз, ул юзни кўруб солдинг мани юз гам аро,
Йиғласанг кўр ул ойнинг олиға подоши келур.

Дарди меҳнат хайли, тонг йўқ, келсалар кўнглум сари,
Ҳар киши қошиға, албатта, қариндоши келур.

Бўлсун афзун давлати Хоразмшоҳинг дам — бадам,
Кесилиб даргоҳиға бадхоҳлар боши келур.

Ким анга саркашлиғ изҳор этса гумраҳлик қилиб,
Бошиға ёмғур киби кўкдин бало тоши келур.

Некхоҳи бўлгон элнинг фарқи узра ҳар нафас,
Давлати баҳти саодат абри дурпоши келур.

Айламиш Рожийни бир соқи онингдек майпараст,
Ким дер они кўрган эл майхона қаллоши келур.

* * *

Мандин ул ой оё бегона бўлубдур,
Ағёр била ҳамдаму ҳамхона бўлубдур.

Ҳайронман анга ким кўрубон ишқида ҳолим,
Дер кимсага бу ошиқи девона бўлубдур.

Ман зорни эл таън этадур телба эмиш деб,
Ким ишқ биёбонида фарзона бўлубдур.

Дардимни ниҳон асрар эдим барча билибдур,
Билмонки, нечук фош ўлуб, афсона бўлубдур.

Эврулса, не тонг, васлинг аро бошинга кўнглум,
Ул телба юзунг шамъиға парвона бўлубдур.

Минг ёлборибон йиғлар эсам, бир кулуб этмас
Ҳолимға нигоҳ ул кўзи шаҳлона бўлубдур.

Йўқ чораси бўлмоқдин укус захм ила мажруҳ,
Кўксумга ҳадаф новаки ҳижрона бўлубдур.

Не тонг, лаби ҳажрида қўзум бор эса гирён,
Кўп мунгазир ул гунчайи хандона бўлубдур.

Жон мазраида бош чекадур ғам, гули гўё
Ашким қатаротидин анго дона бўлубдур.

Ул моҳлиқо ишқи ғами айлагали зўр,
Кўнглум иши афғони заифона бўлубдур.

Не айб эса Рожий ғами ишқидин афзун,
Ким ошиқ ўшул сарвари хубона бўлубдур.

* * *

Нечук зебо қаду не навъ рухсори дилородур,
Санга ким сарв ила гул ҳасратингда зору шайдодур.

Жамолинг наззариға тилаб имкони ҳаёт ўлгай,
Кўзунг қотил дурур, киприкларинг ўқ, қошларинг ё дур.

Муанбар кокилинг ким меҳри рухсоринг уза ётмиш,
Туну кун ҳасратингдин ишқ элига шўру гавғодур.

Агар кўрса жамолинг Юсуфи Канъон, этар ҳайрат,
Не юз бирла сани инсон деёлур, улки донодур.

Лабинг айни ҳаёти Хизр эрур даврида ҳар хатинг,
Юзунгдур офтобу ҳар каломинг бир Масеҳодур.

Десам маскан қилай қаддингга жон ичра алиф,
Бошингдин эврулай бу илгимосим дема бежодур.

Яқин эрмас оғиз бирла белинг бору йўғи кўзга,
Ўпуб қучмоқ бировга фойда имкони таманнодур.

Нисор айлар бошингга нақди жон эл қайси базм ичра,
Ки гулгун жома бирла сарви қадин рақс паймодур.

Жамол авжида бордур кўп юзи гул сарвиқоматлар,
Қачон сандек пари лутфи малоҳат ичра яктодур.

Ато хуршед ўлуб гар ой ано бўлса эмас мумкин,
Санингдек бир ўғул туғмоқ бу не рухсори зебодур.

Не тонг ашъорини Рожийнинг эл боши уза санчар,
Отинг ҳар ҳарфи абёти бошига зийнатафзодур.

* * *

Қўлга олса муганний дилкушо танбур,
Солур наво била ушшоқ аро садо танбур.

Магарки ҳажр аро аъзоси бор эмиш мажруҳ,
Чу тегди нохун этар нолаю наво танбур.

Қўнгулга ноласидин юзланур ажаб ҳолат,
Не навъ дард ила бўлмишдур ошно танбур.

Жаҳонда кўбдурур авсофи созинг, лекин
Алар аросидадур асру дилрабо танбур.

Мукаддар ўлса жаҳон қулфати губоридин,
Замир кўзгусида еткурур сафо танбур.

Белин неча еридин боғлабон магар қилмиш,
Неча мақом авжини иқгизо танбур.

Не тонг Ироқу Ҳижоз аҳли бўлса шайдоси,
Тузарда мутриби хушхони хушадо танбур.

Жаҳолатдин эрур монеъ ўлса гар зоҳид,
Кетурмак чоғи ишқ аҳли базм аро танбур.

Нишот агар тиласанг, Рожиё, жаҳон ичра,
Анисинг айла париваш нигор, ё танбур.

* * *

Камоли ҳусн ичра мумкин эрмас санга биров бўлмоғи баробар,
Абри дурбори ҳусн эли мутеъинг бўлуб сан ул хайл ичинда сарвар.

Қадингча йўқ сарвда назокат, юзунгча гулда қачон латофат,
Манга сифотинг демак не ҳожат эрур жамолинг қуёшидин азҳар.

Юзунг(г)а хатинг берибдур ортуқси зеб бирла сафо камоли,
Деб они хуснунгга нуқс қилма замиринг оинаси муқаддар.

Кўзунг қилур қаҳр сориға рағбат, қошинг қилур лутф сориға иймо,
Юзунг кўруб жон дилни қилмиш умиди зори музтар.

Мангаки гаҳ — гаҳ талаттуф ила боқиб, қилурсан хитоб бот- бот,
Кууб рақибинг ҳасад ўтиға қилур яна қаҳрлар муқаддар.

Десам жамолингни ҳусн ганжи таажжуб эрмастур, эй париваш,
Ик(к)и тарафдин юзунгга зулфинг урубдурур, халқа мисоли аждар.

Юзунгни Рожий қуёш деса, солмағил ғуссадин қошингга пурчин каж,
Қуёш тасалдуқ бошинг(г)а, шоир сўзи боре чин эмас муқаррар.

* * *

Ул дилрабоки оразиға гулдин ор ўлур,
Ҳар жилвасида даҳр аро хуш баҳор ўлур.

Гулшанда шабнам этма тасаввурки ҳар кеча,
Ул сарвқад ғамида чаман ашкбор ўлур.

Қаддиға сарв бандадур озод ман деса,
Норостдур мақолида безътибор ўлур.

Гулзор аро сабодин эмас баргрез гул,
Ул боғ ҳусни жилвасидин хоксор ўлур.

Десам юзиға боғ аро гулзор эрур, не тонг,
Ҳаргаҳки ул келур бу бошиға, нисор ўлур.

Ваҳшатафзойи табьдурур тундхўйлиғ,
Оқил ҳамиша соҳиби илми виқор ўлур.

Чиқсанг сипеҳр узра доғи кўргуз инкисор,
Иблис кўрки кибри учун сангсор ўлур.

Тангри азиз қилғон ўлур сарбаланди даҳр,
Ҳар кимки они хор тилар, ўзи хор ўлур.

Ким қилса мулк шоҳиға саркашлик ошкор,
Боши мазаллат ила сазовори дор ўлур.

Ким солса раҳна мулк аро ботил хаёл ила,
Ул шумлуғи жазосиға охир дучор ўлур.

Улким ямони аҳдиға эрмасдурур устувор,
Бир кун бўлурки, масхарайи рўзгор ўлур.

Шоҳеки тангриға туз этар бўлса нийятин,
Албатта бахти давлат ила комкор ўлур.

Сармасти жоми сидқ бўл оламда, Рожиё,
Ким ул шароби мастлиғи беҳумор ўлур.

* * *

Эй сабо, бер муждаким, оромижоним қайдадур?
Сарвқомат, гулбадан, гунчадаҳоним қайдадур?

Олди кўнглимнию қайтиб қилмади бу сори майл,
Ойтғилким ул нигори дилситоним қайдадур?

Кўрмасам ман бир нафас айларман они жустужў,
Ул демас елларда бир беҳонумоним қайдадур?

Бас, қатиг ҳолатдадурман фурқатидин, айтаман,
Олиға бориб ҳарифи нуктадоним қайдадур?

Мен неча изҳори меҳр этсам, ул айлар тарки меҳр,
Бағри тошу кўнгли қаттиқ меҳрубоним қайдадур?

Деб эди: раҳм эткум аҳволингга, фарёд этмағил,
Сақлай олмон заъфидин оҳи фигоним қайдадур?

Рожий ўлди ҳажр зиндонида, эй пайки сабо,
Бер хабар, ким хисрави соҳибқироним қайдадур?

* * *

Муштоқи васлинг, эй ғайрати ҳур,
Жаннатга кирса бўлғайму масрур.

Ҳайратафзодур Юсуфга ҳуснинг,
Ҳар неча бор ул ҳусн ичра машҳур.

Маҳви жамолинг бадр ила кунни
Мумкин йўқ этмак бир лаҳза манзур.

Дилдорлиғ қил ман бенавоға,
Васлингдин этма кўнглимни маҳжур.

Жонимга лутф эт ирнинг таъмидин,
Ҳажринг бордур бир умр махмур.

Айлаб тамошо қаддинг хиромин,
Қолди аёқин, сарв ўлди ранжур.

Нўш айласанг май уншоқ бирла,
Рожийни қўйма, ул базмдин дур.

* * *

Хастайи хори фироқинг бўлмишам, эй гульизор,
Айб эмас булбул каби гар нола қилсам зор-зор.

Ашқбор ўлсам гули рухсорингни кўргоч, не тонг,
Расмдурким гул чоғи ёмгур сочар абри баҳор.

Лолагун ашким фироқингда тутубдур даштни,
Йиғламакдин орази холинг тилаб девонавор.

Жилва қилсанг боғ аро гул-гул очиб рухсоринг(г)и,
Ўртанур булбул, чекар гул ҳасратингда хор-хор.

Остонинг туфроқида, ваҳжи, ман маҳзун ўлуб,
Тун-кун ўлмиш итларинг бирла ҳама ағёр ёр.

Не бало кўнгли қатиг эрмиш сан, эй жон офати,
Бир асар қилмас чиқиб ҳар лаҳза оҳимдин шарор.

Рожийи зоринг қолибдур водийи ҳижрон^б аро,
Раҳм қилғилким, эрур ҳам ожизу ҳам дилфигор.

* * *

Кўзларим ҳажрингдадур, эй гулъизор,
Ашкбору ашкбору ашкбор.

Айламассан, йиғлабон ёлбормоғим
Эътибору эътибору эътибор.

Кетти мандин ишқинг ичра тушгани
Ихтиёру ихтиёру ихтиёр.

Ваъдаи васлингда бўлмассан недин
Устувору устувору устувор.

Бўлди зулминг ман заъифи зорға
Бешумору бешумору бешумор.

Кўргузуб юз элга ҳуснинг, қилмағил
Ошиқору ошиқору ошиқор.

Қоматинг рафторини кўрган бўлур
Беқарору беқарору беқарор.

Кўнглум ўлмиш доғи ишқинг тушголи
Лолазору лолазору лолазор.

Тортодур Рожий бўюнға кўз тутиб,
Интизору, интизору, интизор.

* * *

Қуёп, қуёш, қуёшосо жамолинг ул, дилбар,
Очиб, очиб, очиб оламни айлади анвар.

Кўруб, кўруб, кўруб они йироқдин мани зор,
Сочиб, сочиб, сочиб оҳим била жаҳонга шарар.

Бориб, бориб, бориб ўздин йиқилдим, андоққим,
Таним, таним, таним ичра йўқ эрди жондин асар.

Манинг, манинг, манинг ушбу йиқилмоғим кўрубон,
Юруб, юруб, юруб ўлди қошимга лутфовар.

Келиб, келиб, келиб айлаб неча табассумлар,
Туруб, туруб, туруб айлаб талаттуф ила назар.

Тутуб, тутуб, тутуб илким деди: Қўб, эй бекас,
Кетиб, кетиб, кетиб ўздин эл ичра бўл самар.
Қўюб, қўюб, қўюб ўлдум қўюб аёғига бош,
Дедим, дедим, дедим, эт раҳм, эй парипайкар.

Боқиб, боқиб, боқиб аҳволима тараҳҳум этиб,
Деди, деди, деди: бу зор эмиш баса музгар.

Лабин, лабин, лабин оғзимга қўйди доғи, деди:
«Тотиб, тотиб, тотиб, айт, ушбу тотли ё шак(к)ар?»

Сўруб, сўруб, сўруб, ул дам лаби равонбахшин,
Қасам, қасам, қасам ичдим дедим: бу, эй дилбар.

Уёл, уёл, уёл, эй Рожий, ушбу сўзлардин,
Магар, магар, магар этмишсен ўзга ёру хунар.

* * *

Бу не зебо жамолу бу не хусни олам ородур,
Юзунг бир кўрган элга не хирад, не хуш пайдолур.

Агар десам синехри хусн уза йўқ сен киби моҳе,
Тонг эрмаским, қачон бир ой санингдек меҳр сиймодур.

Сабо авжи латофат узра қилди хўблар жилва,
Вале хуснунг малоҳат рутбаси ичра муаллодур.

Ики фаттон кўзунгким, ораз узра фитнаҳез ўлмиш,
Алар яғмоси бирла ишқ элида шўру ғавғодур.

Жамолинг гулшанининг булбулидур дардлиғ кўнглум,
Не тонг, гар анбарин сунбуллариингда анго маъводур.

Ул оқшомдин бериким оразингдин ойру тушмишмен,
Ишим ҳар кеча тинмай телбалар янглиғ улолодур.

Не бўлғай маҳвашо, Рожийи зорингни яна бир тун
Висолингга етурсангким, фироқинг ичра шайдодур.

* * *

Эй муғанний, қилдилар аҳбоб оҳанги “ҳижоз”,
Эмди сан ҳам бир нафас қилғил “ҳижоз” оҳанги соз.

Бўлмади рўзи манга ул хайл ила ҳамроҳлиғ,
Боғлабон бахт ила иқболим йўлин ҳирс айла оз.

Ваҳ, не хуш кун эрдиким, аҳбоб ила ҳамдам бўлуб,
Ҳар нафас юз айшгу роҳат бор эрдим сарфароз.

Ҳар кудурат етса кўнглумга замон осебидин,
Рафъ ўлуб қилмоқ била бир — бирга ҳардам кашфи роз.

Эмдиким солмиш алар ҳижрониға даврон мани,
Субҳу шом ўлмиш ишим дард ўтидин сўзу гудоз.

Ёна кўз очмоқ алар дийдориға бўлғай насиб,
Айлабон лутфи иноят кирдикори корсоз.

Рожийи бекасга ҳар дам ёрлиғ оҳанги соз,
Эй муғанний, қилдилар аҳбоб оҳанги “ҳижоз”.

* * *

Ғами дардим арз қилдим санго неча, эй қароқўз,
Тутуб илтимос сандин мани зори бенаво кўз.

Назар айламай юзумға, ғазабу итоб бирла,
Дединг: Эй фақир, мандин тутолмағунг демо кўз.

Кўрубон кўз оразингни кўнгул ўлди зори шайдо,
Не қилай кўнглини қилди аламингга мубтало кўз.

Мани ўлтурди қошу кўзунг, этти фош рағбат,
Била олмонки, ё қош қилодур ҳалок, ё кўз.

Манго ваҳм келмасингдин эди бу сори, чу келдинг,
Яна қўрқарамки, ноғаҳ кўруб эл солур санго кўз.

Кўнгул асрайин дер эрсанг хатарот касратидин,
Тилингга сукут меҳрин босиб асра борҳо кўз.

Тилар эрсанг ул париваш юзи бирла кўзин равшан,
Боқиб ўзга дилраболар сори очма, Рожиё, кўз.

* * *

Айла раҳм, эй юзи гул, кўзлари фаттонгинамиз,
Чиқғудекдур ситаму жавринг ила жонгинамиз.

Телбариб ишқ биёбонида йиғлай-йиғлай,
Чиқодур кўк сори фарёд ила афғонгинамиз.

Ўлгудекмиз ғами ҳажринг аро, гар келмас эсанг,
Лутф этиб кулбамиза, бўйнунг(г)адур жонгинамиз.

Жумла эл кўз ила кўнглин қилодур зор(и) хароб,
Очса юзгинасин ул зулфи паришонгинамиз.

Айлаб эрди бу кеча келмак учун ваъдағина,
Оҳ, ким, келмади ул ваъдаси ёлғонгинамиз.

Недур ой юзинг(г)а кўзгинамиз зор этгон,
Десам айтур кулубон: лафзи сухандонғинамиз.

Рожиё, қил тараб асбобини омода бу кун,
Кулбамизга келажак эрмиш атожонғинамиз.

* * *

Оҳким, келмас ул нигор ҳануз,
Тортамен ранжу интизор ҳануз.

Ваъда айлаб эди келурга вале,
Ваъдасида йўқ устувор ҳануз.

Деб эди ўзгалардин айрилғум,
Бор эмиш ўзга бирла ёр ҳануз.

Туфроқ ўлдим йўлида ўпқум деб,
Аёгин айламас гуззор ҳануз.

Ҳажрида ўлдум, ул санам келмас,
Бошим узра масеҳвор ҳануз.

Қилғоли ихтиёр ул ой ишқин,
Йўқдурур манда ихтиёр ҳануз.

Манга дер кўйида рақиб кўруб:
Санга мунда туруб не бор ҳануз?

Чарх ҳолим савтига боқиб,
Умрлардурки ашкбор ҳануз.

Ёр васлидин айламиш маҳрум,
Рожий ондин умидвор ҳануз.

* * *

Хушо улким, жаҳон аҳлига майли итҳизож этмас,
Тутуб улфат алойиқ бирла айши ибтиҳож этмас.

Алойиқ риштасин тажрид тиғи бирла қатъ айлаб,
Куҳанзоли жаҳонға майли ақди издивож этмас.

Ҳаводис зулматида банд қолса чарх зулмидин,
Тазаллум кўргузуб элдин тамаъ шамъи сирож этмас.

Бошиға ёғса борони алам меҳнат саҳобидин,
Бировга бош эгиб дардиға уммиди илож этмас.

Фано хокистарида маскан эткон фақр кўйида,
Жаҳонда шаҳлиғ истаб орзуи тахти ож этмас.

Шаҳаншоҳеки қилмас эрса роеҳ нақди эҳсонин,
Қазо саррони онинг давлати нақдин ривож этмас.

Кел, эй Рожий, фанимат тут қаноат кунжи оромин,
Эр ўлғон ҳар киши аслида арзи эҳтиёж этмас.

* * *

Гулшанда гарчи бўлмиш зеби баҳор наргис,
Бор сурмагун кўзунга демоклик ор наргис.

Гул-гул очиб узоринг, қил сайри боғ гаҳ-гаҳ,
Тор-тор қудуминг истар, кўб хор-хор наргис.

Гулзор аро очиб юз, қилсанг хиром бўлғай,
Гул маст, сарв беҳуд, беихтиёр наргис.

Баским фироқинг ичра ғамдин кўзи қарормиш,
Ҳар гул на кўрса сан деб бўлур нисор наргис.

Ё шарм, ё ҳаёдин бу ким кўзингни кўргоч,
Бўлур солиб қуйи кўз, кўб беқарор наргис.

Зулфу узору чашминг ҳажрида сунбулу гул
Ошғуфтайи мушавваш ҳам ашқбор наргис.

Ҳайрони чашми мастинг наргисни кўзга илмас,
Рожий кўзига, тонг йўқ, бор эрса хор наргис.

* * *

Тароватда юзунгдек офтоби ховари эрмас,
Латофатда онингдек хури жаннат пайкари эрмас.

Олурсан ишқ эли жонин ниҳоний жилвалар бирла,
Сани ҳар кимса кўрса, айта олмаским пари эрмас.

Лаби жонбахшингга гул барги ўхшалмоқ эмас мумкин,
Равон осо қадингнинг сарви раъно ҳамсари эрмас.

Бе(х)жат эрмас висолинг гулшани янглиғ нишотафзо
Сўзунгдин руҳпарварликда онинг кавсари эрмас.

Жамолинг олами ҳусн ичра келмиш барчадин аҳсан,
Ки сандин ўзга дилбар ҳусн элининг сарвари эрмас.

Ўшал кундин бериким учрашиб кўрдим жамолингни,
Дилу жоним ғаму андуҳдин бир дам а(й)ри эрмас.

Нигоро, Рожийи бекасни ҳам васлингга қил маҳрам,
Онингдек ҳеч киши ҳажрингда ҳирмон абтари эрмас.

* * *

Айламишму ул суманбар қад(д)иға гулгун либос,
Сарви раъно этти ё гулбаргидин мавзун либос.

Ҳусн агарчи дилрабодур даҳр аро билхосият,
Лек айлар кийса ранго ранг они афзун либос.

Демангиз ман телбани киймиш либоси лолагун,
Тоza — тоza доғ ила бўлмиш танимға хун либос.

Ишқ даштида қуюн айларму гард ангизлик,
Ё қаро туфроқдин этмиш жисмиға Мажнун либос.

Маъни эт ҳосил ки фақр эрмас мураққа хирқа бил,
Одам ўлғайму неча кийдурсалар маймун либос.

Ботинингни маъни этгил зеби зоҳирда ниҳон,
Айлаким, алфози рангиндин қилур мазмун либос.

Субҳ янглиғ сидқ ила қилғил вужудинг фарқи нур,
Кўр не навъ ўлғусидур, гар бўлмаса собун либос.

Хорлиғ бирла қаро туфроқға киргунг оқибат,
Гарчи айларсен қуёшдек атласу гардун либос.

Бўлса Рожийнинг сўзи урён латофатдин, не ғам,
Қилса лутфидин анго сонийи Афридун⁶ либос.

* * *

Эй манго ҳажрида бўлгон ақл зойил, лол ҳуш,
Келки ҳам васлингда бўлсун ақл этиб бадҳол ҳуш.

Ҳар қачон кулбам сори лутф ила кўргузсанг хиром,
Нақди жон исор этарға айлар истиқбол ҳуш.

Демайин кулбангда қолмас ақл ила ҳушинг недин,
Оразинг кўргач хат айлар ақли яғмо хол ҳуш.

Борса ҳушим ҳардам англарман ки сен келгунгдурур,
Васлингга етмакка бўлди турфа фаррухфол ҳуш.

Фурқатингда жону кўнглум васф этар зулфу лабинг,
Лек беҳудлиғдин этмас ҳеч қилу қол ҳуш.

Гоҳ васлингда борур ўздин, гаҳе ҳажринг аро,
Йўқдурур ишқингда бир ҳол ўлса форигбол ҳуш.

Рожий, оҳинг ноласи етмак тиларсан ёрға,
Қилғил анфосинг қушиға кеча — кундуз бол ҳуш.

* * *

Неча қилмиш хасталардек оразин асфар қуёш,
Бўлмаса бир юз ғамидин ожизи музтар қуёш.

Бир узор ишқида Мажнун эрмас эрса бас недин,
Жисмима ҳар дам шаъшааидин урар ханжар қуёш.

Хўблар бирла нигорим тутса суҳбат базм аро,
Бўлғай анжум ўзга дилбарлар, бизинг дилбар қуёш.

Мумкин эрмас ҳусн аро ул шўҳдек туғмоқ ўғул,
Олам ичра гар падар бадр ўлсадур модар қуёш.

Ҳусн буржида чу ул саъд ахтар ўлди жилвасоз,
Бўлди манҳус ишқ аҳлиға қамар аҳқар қуёш.

Кўйса ўтлуғ мижмар ул дилбар қачон базми аро,
Бўлмоқ истарлар нужум аҳгар вале мижмар қуёш.

Гар сарафроз ўлмоқ истар эрсанг эт зарпошлиғ,
Кўрки чарх учиға чиқмишдур сочардин зар қуёш.

Оқибат туфроқ аро кирмоқдин ўзга чора йўқ,
Тахти жоҳинг чарх этиб қилсанг дағи афсар қуёш.

Оқил эрсанг бўлма мағрур иззатиға чархнинг,
Сочса анжумдин агар бошинг уза гавҳар қуёш.

Монеъ ўлғайму қазо ўқиға, бўлса жисминга
Етти кўк жавшан сипар, ой журмиға муғфар қуёш.

Кимса кўрмайдур жамол аҳлида меҳр осорини,
Рожиё, берма кўнгул, гар моҳ бўлсун, гар қуёш.

* * *

Мунча ҳам бўлмоқ бўлурму жавру фан, эй бағри тош,
Бир табассум айламассен йиғлаб ўлсам ашкпош.

Ҳасрат этмиш хаста жонимни фироқинг шомида,
Санга топшурғай эдим они висол айёми кош.

Маҳвапто, келсанг недур кулбамға лутф айлаб ўзунг,
Мен борур бўлсам рақибинг бордурур, айлар савош.

Дарди ишқингни ниҳон асрар эдим ҳижрон аро,
Нолайи беихтиёрим эмди айлар бўлди фош.

Ёд этиб ҳар кечалар меҳри руҳингни йигларам,
Субҳдек сориг юзумдин сочиб ахтар киби ёш.

Ичганимдур захр ҳажрингда, эрур ғам егоним,
Сурма мендин айру не янглиғ қилурсан деб маош.

Раҳм қилким борғуси умрим биносидин сабот,
Буки фурқат сарсаридин зоҳир этмиш иртиош.

Жилва гар қилсанг юзунг меҳр ўлғусидур мунфаил,
Нетсун онда бўлмаса қотил кўзу хунрез қош.

Айласанг кулбамға ранжида қадам қилғум дурур,
Гавҳари ашким нисору пардаи жоним фарош.

Не бўлур бу хоксоринг сори келсанг бир кеча,
Расмдур туфроқға бўлмоқ кечалар мойил қуёш.

Маҳвашо, бир дам висолингдин сарафроз айлагил,
Рожийи зорингки қўймиш ҳажр аро туфроқға бош.

* * *

Эй жалолат сипеҳри узра қуёш,
Давлати ҳашматинг жаҳон аро фош.

Суҳбатингни тилаб сифору кибор
Раҳматинг вирд этиб қари била ёш.

Таоминга муфтахар сахо аҳли,
Караминг била фақр элида маош.

Кафларинг зар сочар жаҳон ичра,
Бўла олмай биров санга қўлдош.

Сен чу эҳсон йўлиға қўйдинг аёқ,
Қочди Ҳотам⁷ жаҳондин олиб бош.

Чу мен эрмон жанобинг(г)а махрам,
 Гойибона қилай дуоға талош.

Ки жаҳон сенсиз ўлмасун ҳар дам,
 Бўл ҳамиша қуёш каби зарпош.

Дўстинг еб палову ичиб қаро чой,
 Туну кун улсун тараб била айёш.

Душманинг кўк чой ичсун, лекин
 Топмасун еб — ичарга нон ила ош.
 Модехинг қанд бирла ширин ком,
 Ўлсун ҳосидингнинг оғзига тош.

Ҳама фазл аҳли махрами базминг,
 Этса Рожий дағи ул эл аро кош.

* * *

Эй кўнгул, кўй бу навъ сабру тилиш
 Ёр кўйига борибон сиғилиш.

Сиғмасанг ҳам қот ўзни жаҳд айлаб,
 Келма қайтиб яна кўруб тиқилиш.

Онда ушшоқ айлар шўр — нола,
 Сен ҳам ул хайл бирла нола қилиш.

Мен билурмен фироқ аро ҳолинг,
 Ҳол билган билишни онга билиш

Фунчаваш қайди ғамида қондур ичинг,
 Сен доғи бир фараҳ топиб очилиш.

Жон ила тан йиқилдилар борибон,
 Сен ҳам ул кўй аро бориб йиқилиш.

Итларинг бир — бирига чопмишдур,
 Ёлбориб ул гуруҳ ила чотилиш.

Ишқ домига банда бўлгонлар
Чиқолмас экан зиёда чалиш.

Ётма, Рожий, қилиб гаронжонлиг,
Ёр васлига қудратингча илиш.

* * *

Алифдек рост қаддинг ҳасрати қаддимни ё қилмиш,
Хаёли отақин лаълингда ўт жонимда ёқилмиш.

Халос ўлгай нечук жону кўнгил ул турк шастидин,
Алар қасдимга қошу киприкидин ўку ё қилмиш.

Эмас нақшу нигор ул қотили хунхоринг илкида,
Хино ранги била хуни шаҳиди ишқиде қилмиш.

Бировким поймоли аҳли олам қилголи онинг
Жабинин хомаи тақдир нақши бўрё қилмиш.

Вале Рожий бўлуб шокир гами беҳадду сониға,
Демак, асру хатодур, қилмамиш ул ишни, ё қилмиш¹.

* * *

Маҳвашимким бордур эл қатлига андоққам ҳарис,
Васлин истаб жон берурға ёрдур эл ҳам ҳарис.

Ҳирсим ортар васлига ҳар неча қовлар кўйидин,
Ёр эмиш мамнуъ эса ҳар иш бани одам ҳарис.

Оразинг кўргон сайи афзун ўлур ҳирси гамим
Бўлмас эркон даҳр аро ҳар ҳол ила беғам ҳарис.

Кўнглум истар доғи ишқинг қилса кўнгулдин фузун,
Айлаким мумсик бўлур жамъ эткани дирҳам ҳарис.

¹ Бу ғазал шоир девонининг ҳеч бир нусхасида йўқ. Биз уни Авазнинг Рожий ғазалига боғлаган мухаммасидан олдик. Аваз. Девон. –Т.: Ф. Фулом номли Адабиёт ва санъат, 1976, 324 б.

Улки қўпдур ҳирси дунёға эрур доим ҳазин,
Бўлмағил гар истар эрсанг хотиринг хуррам ҳарис.

Ҳирс эли бирла мусоҳиб бўлма қилсанг тарки ҳирс,
Сен ҳам ўлғунгдур, ҳарис ўлса санго ҳамдам ҳарис.

Рожийё, бўлма ҳарис ул ой висоли базмиға,
Бўлғуси маҳрум агарчи бордурур маҳрам ҳарис.

* * *

Айлаб сипеҳр зулмини мен мубталоға хос,
Ҳар дам қилур бир ўзгача ранжу балоға хос.

Даврон жафоси бормудурур барча элга ком,
Ёхуд эмишму жумлайи аҳли вафоға хос.

Топди бир ишиға ҳар киши оламда хослиғ,
Жоҳилға роҳат ўлдию, доно аноға хос.

Махсус бўлди риндға дайр ичра жоми май,
Бор хонақоҳда зуҳд эли ризқи риёға хос.

Қўпдур сабоҳат ичра париваш нигорлар,
Келди малоҳат ул кўзу қоши қароға хос.

Ҳар кимса онглай олмади анжоми корини,
Ғайб илми филҳақиқат эрур бир худоға хос.

Қуллуқ тариқи бими умид ўлди Рожийё,
Қил ўзни бандалиғ аро хавфи рижоға хос.

* * *

Мен истагум умри жовидондин маҳлаз,
Лек тиларман замони андин маҳлаз.

Изҳор эта олмон кишига ишқинг ўтин,
Ҳақ бермасун ул сўзи ниҳондин маҳлаз.

Жонимга дамодам қадалур ниши фироқинг,
Бағримга не навъ ўлғуси қондин махлаз.

Сол яхшилар ичра ўзни бир шева била,
Десангки топай жумла ямондин махлаз.

Ҳар кимсага солса басталик ҳукми қазо,
Фош ўлмас анга аҳли жаҳондин махлаз.

Еткурса кушойиш бирав аҳволига ли,
Юз кўргузур онга ҳар қаёндин махлаз.

Кир дайри фанога, Рожий, ўзлукдин ўтуб,
Десанг топай абнойи замондин махлаз.

* * *

Эй сабо, қил ғам ҳужумин ёри ғамхоримга арз,
Кўнглим ошубин ялғузлиғда дилдоримга арз.

Бир вафо уммиди бирла умрлар қон ютмоғим,
Айла ул хунрези зулм ойин жафокоримга арз.

Фурқати шомиди меҳнат шиддагидин ўлмагим,
Қил юзи хуршид лаъли Исо⁹ атворимга арз.

Ишқида дин ила иймон этмагим тарк айлагил,
Ул кўзи дин офатиу зулфи зунноримга арз.

Талхлиғ бирла ўтар не тун-куним, албатта, қил,
Лаъли ширин, холи мушқин, меҳри рухсоримга арз.

Қилғали бир жилва бирла ғорат ақлим нақдини,
Бўлғоним девона қил ул шўҳи айёримга арз.

Рожийи дилхастанинг заъф ичра тилдин қолғонин,
Айла ул Исо такаллум чашми беморимга арз.

* * *

Ким қилса жамъ чашмай дилда зилоли файз,
Ул онглагайки, бўлғуси не навъ ҳоли файз.

Қил байзайи дилингга ҳузур, айла парварини,
Парвоз қилгай ул чиқориб парру боли файз.

Кўнглинг жамеи фазлға гар муштамилдурур,
Андин не суд, айламаса иштимоли файз?

Хотирга кимки истади гафлат нузумини,
Улдур аломатеки қилур иртиҳоли файз.

Келгулик анга файз не йўқдур кетургулик,
Беҳуда қилма ҳар бир эшикдин саволи файз.

Топсанг кўнгилда файз, ниҳон асра, урма дам,
Сўзга тил очғайму ким олур эрса лоли файз?

Бўлғил кўнгул ҳузурига машғул муттасил,
Руҳинг била агар тиласанг иттисоли файз.

Хотирга солма ғайр хутури била халал,
То топмасун хавотир ила ихтилоли файз.

Ҳар бир комил ол(л)ида хизматга комил ўл,
Рожий, кўнгулда коминг эса гар камоли файз.

* * *

Шеванг ўлсун кўнгулга ниёз фақат,
Бўлма кибр ила сарфароз фақат.

Чекти ар — ар чу кибр ила қомат,
Мевасиз бўлди бир дароз фақат.

Чархи зол фирибиға кирма,
Ким эрур кўҳна ҳийлабоз фақат.

Зоҳидо, дарди сўз қил ҳосил,
Бўлмоғил рўзаи намоз фақат.

Дилкаш ун бирла чанг, наво, мутриб
Хуш кўрунмайдур онча соз фақат.

Даҳр маҳвашлариға кўз солма,
Ким эрур тамоми ноз фақат.

Рожиё, ишқи Ҳақ шиор этгил,
Қилма иш шеъри дилнавоз фақат.

* * *

Гар оқил эрсанг этмагил эл бирла ихтилот,
Ҳақ инқитойи боисидур элга ирғибот.

Қилма работи даҳрда масканки бошинга,
Эврулмасун зиёда экан эски бу работ.

Бўл даҳрда ҳақорат эли бирла мунтахарт,
То тонгла иззат аҳли аро топғунг инхирот.

Жоҳ иртифоидин ўзинг(г)а бермагил ғурур,
Ҳар иртифохъ четида ҳозирдур инҳитот.

Шод улки ўлди хотиринг оламда қайғулиғ,
Невчунки ҳазин бўлғусидур муъжиби нишот.

Маҳди¹⁰ риёзат ичра солиб нафс тифлини,
Шаръ амри наҳй¹¹ бирла анго боғлоғил қумот.

Қил мунбасит фироқ аро, Рожий, бисоти жаҳд,
То қурби васл базмида топғойсен инбисот.

* * *

Ул ойки жонимадур ёдидин мудоми нишот,
Манга юбормади бир ёд этиб паёми нишот.

Чу чиқти ораз очиб эл дегай таҳайюрдин,
Тулуъ қилди қаёндин маҳ тамоми нишот.

Лабеки қатл этар элни кулуб нишот била,
Наззора айлангиз, аҳбоб, қатли оми нишот.

Бугунки боғ аро ул сарвқомат айлар сайр,
Жаҳон аҳли, келингиз, кўрсангиз хироми нишот.

Мудом соғари гами фурқат ичра нўш этдим,
Висол базмида тут, соқий, эмди жоми нишот.

Бу тунки келди иёдатга ул санам, эй дил,
Бу тунни ёд этар ўлғонда ояти шоми нишот.

Муғанний, этма ҳазин нағмалар сори оҳанг,
Ки шодлиғ чоғидур, тут даме мақоми нишот.

Демангки бода қил ошому айла арбада фош,
Ки вазнсиз ҳаракат айлар инҳидоми нишот.

Бирини ик(к)ига ҳам берса қарз олур эрдим,
Жаҳонда расм агар бўлса эрди доми нишот.

Чиқорма ёр хаёлини бир нафас дилдан,
Тилар эсанг агар олам аро давоми нишот.

Кўнгулга шеъринг эрур, Рожиё, нишот афзо,
Деса сўзингни муносиб улус каломи нишот.

* * *

Йўқ ёр кўйи ичра мен бенавоға ҳаз,
Андоқки шаҳ жанобида мубрам гадоға ҳаз.

Ул ой вафоу лутфидин агёр ҳаз этар,
Бермас жафоу зулм этибон ошиноға ҳаз.

Кўзум қарорди тун-кун этиб гиря ҳажридин,
Ёрлик васлидин ҳама оқу қароға ҳаз.

Оламда ҳар ким ўлса жафопеша ҳаз топар,
Ҳар ерда бўлса йўқдурур аҳли вафоға ҳаз.

Маҳзуз бўлмоқ истасанг ишқ ичра фард бўл,
Бил топмоғай ким этса назар мосувоға ҳаз.

Мардона киргил ишқ аро кўп ҳаз топай десанг,
Тангри каломида кам ўлубдур нишотға ҳаз.

Рожий, талабни айла расо истасанг камол,
Ҳеч ерда йўқ эмиш талаб норасоға ҳаз.

* * *

Бу кеча базмида равшан қилмиш ул жонона шамъ,
Етти охир васлиға ҳажр ичра ёна-ёна шамъ.

Ёш тўқуб жўлидамў ҳар кеча тортар ўтлуғ оҳ,
Кўйи бир ой ишқида мендек дурур девона шамъ.

Шамъ учун ташвиш чекманг, дўстлар, ким бу кеча
Топти ул маҳваш жамолидин бизинг кошона шамъ.

Ўзни парвона нечук шамъ ўтиға кул қилмасун,
Очса ҳар маҳфилда рухсорин кезиб мастона шамъ.

Ҳар кишига ҳусн бир мазҳарда бўлмиш жилвагар,
Кумри истар сарв, булбул гул, севар парвона шамъ.

Шамъи васлин тутғил, эй парвона, бу тун муғтанам,
Ким бу маҳфилда на сен қолгунгдурур фарзона шамъ.

Солма рухсорингға Рожийни кўруб, уйма ниқоб,
Бўлмағай парвонадин ҳар ҳол ила бегона шамъ.

* * *

Узар кўнглум аҳли жаҳондин тамаъ,
Вале узмас ул дилситондин тамаъ.

Деманг лаълидин уз тамаъ риштасин,
Уза олгойму кимса жондин тамаъ.

Не тонг, қовлабон чиқмон ул кўйдин,
Қуш узгаймудур ошиёндин тамаъ.

Мен ул хўбдин йўқ тамаъ узмагум,
Ул арчи узор мен ямондин тамаъ.

Ул ойдин тамаъ айлар ишқ аҳли лутф,
Сипаҳ дирҳам андоқки хондин тамаъ.

Ғани айламас тарки зар ўлгунча,
Эшак узмогондек сомондин тамаъ.

Дегил Рожиё уз тамаъ барчадин,
Вале дема қатъ айла ондин тамаъ.

* * *

Ишқида манго эрди ул ойдин бу таваққуъ,
Ким қилғум онинг лутфида изҳори таваққуъ.

Фарёдки бир қилмади лутф ила наззора,
Ҳар кун қилибон кўйида минг зори тазарруъ.

Ҳар нечаки аҳбоб шафеъ ўлдилар, эй дил,
Раҳм айламади, сен ҳам эт изҳори тафашшўъ.

Эй ким тиладинг рутбаи иззатга тараққий,
Афтодалиғ эт шева қилиб пеша тахашшўъ.

Элдин чиқибон қил ёшурун ҳақга ибодат,
Зоҳид эл аро қилғуча изҳори татаввуъ.

Бўлғуси азал сафҳасида не эса зоҳир,
Бу бўлди қилиб барча кутуб ичра таяттуъ.

Рожий, тилама даҳри ажуз бирла висолат,
Кўп кимса қилиб ақди аён этти тахаллуъ.

* * *

Соқий, етушди ийд бўлубон рўзадин фароғ,
Хамёзайи хумор оғиз очмай кетур аёғ.

Фавт ўлди рўза ичра неча жом тутмоғинг,
Хушдур онинг қазосин адо айласанг бу чоғ.

Айёми ийд бўлди-ю, ҳам мавсуми баҳор,
Равнақ афзойи олам ўлуб боғ, балки роғ.

Шабнам сувиға гунча оча бошлади оғиз,
Гуллар ёрутди ийд тунни ҳар сори чароғ...

Бўлсун муборак ушбу кун ул ҳукмронға ким,
Хоразм мулки бўлмиш онинг адли бирла боғ.

Бу боғ ичида жуду карам гулларин очиб,
Зулму ситам этқонлари соврулди ҳар қироғ.

Ё раб, бу шаҳқи гулшани оламға берди зеб,
Бўлсун ҳамиша гулбуни давлатда жони соғ.

Ҳар бир кунини ийд этибон, ҳар тунини қадр,
Кун-кундин айла айши нишотин зиёдароғ.

Рожий қилурға таҳниятти ийд шоҳиға,
Сабт этти бу ғазални мадад айлабон қароғ.

* * *

Ул санамким, кўзлариға шевадур жаллодиг,
Бу ҳазинға кўз учидин бир етурмас шодлиғ.

Холидурму халқа-халқа зулфи бирла юзида,
Ё хито мулкида бир ҳинду қилур сайёдлиғ.

Оқил эрсанг, коминг истарда аён этма шитоб,
Ҳар бино кечрак бўлур эрса, бўлур бунёдлиғ.

Кимки олам мулкида айши масаррат истагай,
Бўлсун ул гуссау кулфат била мўътодлиғ.

Ранжсиз роҳат фано мулкида нодирдур баче,
Кайд ўлуб ул сўнгида бўлгусидур озодлиғ.

Қил вужудингни талаб йўлида фоний, эй фақир
Демаким бир муршид илкидин бўлай иршодлиғ.

Рожий, иршод кўрди эрса шеър эли моҳирлари,
Айлабон ноқислиғ, этма даъвойи устодлиғ!

***

Оҳким, умр ўтти, топмай ранжу кулфатдин фароғ,
Бермади даврони дун бир лаҳза меҳнатдин фароғ.

Дер эдилар ҳар машаққат кейнидин роҳат дурур,
Этти, шиддат гар дами, топтим машаққатдин фароғ.

Ҳар балийят ичра қолғонлар фароғат топдилар,
Бир мени ғамбодаға йўқдур балийятдин фароғ.

Гоҳ даврондин етар заҳмат, гаҳи давр аҳлидин,
Топмон, алқисса, даме мен хаста заҳматдин фароғ.

Етса аъдодин ситам аҳбоб қилмас ёрлиғ,
Хотирим топмиш жаҳон аҳлиға улфатдин фароғ.

Эй кўнгул, майл этма дунё бирла мофиҳо сари,
Истасанг ким топғасен ранжи суубатдин фароғ.

Соқийё, ҳар лаҳза Рожийға тараб жомини тут,
То топой бир умрлиғ андуҳи кулфатдин фароғ.

***

Нега мунча зеб ила ўзни музайян қилди боғ,
Хилъатин юз ранғи гул бирла мулавван қилди боғ.

Айлабон омода анвойи фавокеҳ ҳар сори,
Хушнаво қушларни тузмокни не ғам фан қилди боғ.

Гӯиё бир сарви гулрухсоридин топмиш хабар,
Мунча айни асбобини ҳар сори хирман қилди боғ.

Эй, хуш ул кимки замона қайғусин дафъ этгали
Бир юзи гул сарвқомат бирла маскан қилди боғ.

Кимки олам кулфатидин хотири маҳзун эрур,
Киргач ўқ кўнглин тараб нақдиға маҳзун қилди боғ.

Боғ-бўстонингға кўп қўйма кўнгул, эй боғбон,
Неча сандекларға туфроғини мадфан қилди боғ.

Гул сочар Рожий сўзидин даҳр аро бу ваҳж эрур,
Ким онинг кўнглин маонийға мулаванн қилди боғ.

* * *

Эй, санго тутқали тенг ўзини не ҳад(и) Юсуф,
Қайда сандек топа олғай юз ила қад(д)и Юсуф.

Аён гулистони малоҳат аро сарви озод,
Қуллигинг қайдиға дурлик-муқайяди Юсуф.

Домани ҳуснингға етмас айлаки байзодин,
Зоҳир айлар эса Мусо^{1,2} киби гар яди Юсуф.

Дарғаҳинг туфроғига қўйғонидин бош топмиш,
Ҳусни Мисри аро бу иззат (и) сармади Юсуф.

Ҳусн касбида санго кўб эди шогирди рашид,
Лек бор эрмиш ўшул хайл аро аршади Юсуф.

Буки ғам чоҳидадур асру парешон гӯиё,
Фурқатинг узра сочинг кўрди мужаади Юсуф.

Тонг эмас, ёри ҳабиб Аллоҳи сиддиқдурур,
Кимки Рожийдек оти келди Муҳаммади Юсуф.

* * *

Бўлмиш манго ул ёри вафодор муҳолиф,
Тонг йўқ, гар эса чархи жафокор муҳолиф.

Ашк ўрнига қон тўксам эмас айбки, бўлмиш
Мен телбага ул ғамзаси хунхор муҳолиф.

Даврон ситаму чарх жафо, эл қилодур зулм,
Мен бедилга бўлголи дилдор муҳолиф.

Беҳудмен ул ой фурқати андуҳида ғам еб,
Андоқки узор айласа бемор муҳолиф.

Ул ёр манго бўлса мувофиқ не ғамим бор,
Юз кин ила гар бўлсалар агёр муҳолиф.

Бир ёри мувофиқ санга ҳақ айласа рўзи,
Бўлма анга ҳар ҳол ила зинҳор муҳолиф.

Рожийга мувофиқ гар эмас даҳр эли, тонг йўқ,
Бўлмиш неча кундурки анго ёр муҳолиф.

* * *

Эр эрсанг пеша қилғил, базлу эҳсон суфрасин ёймоқ,
Не ҳожат юз фасоҳат бирла айлаб кибр қуйсаймоқ.

Очиг сўзлар демақдин талхком этма халойиқни,
Очиб чехранг, чучук айла, каломинг айлаким қаймоқ.

Кими кўрсанг тавозеъ айлагил расми адаб бирла,
Кишилиқдинмудур дойим такаббур бирла қойқаймоқ.

Кичикроқ тут ичу тошингда барча халқдин ўзни,
Мурод эрса санго гар олам аҳли ичра улғаймоқ.

Қаноат пеша айлаб эл аро бўлғил қизил юзлук,
Тамаъ бирла недур ҳар сифла даргоҳида сарғаймоқ.

Кўлунгдин келмас ишни айлагум деб олмагил тилга,
Басе, номардликдур эр кишига аҳдидин тонмоқ.

Кел, эй Рожий, эшит панд элдин, аммо демагил элга,
Нолойиқдур ўзинг қилмас ишингни ўзгага айтмоқ.

* * *

Ваҳки, ўлтурди мени ранжи фироқ,
Солибон барча инимдин йироқ.

Кеча-кундуз чекарам нолаву оҳ,
Бўлуб аҳбоб юзига мушгоқ.

Не хуш айём эди ул кунларким,
Олар ила тузубон сози вифоқ.

Юрур эрдук қилибон айши нишот,
Орада йўқ эди осори нифоқ.

Яна ул дўстларим оразидин
Кўзларимни ёруф этгай Халлоқ.

Тузди аҳбоб «Ҳижоз»¹³ оҳангин,
Эй муғанний, манга йўқ ҳожати «Ироқ»¹⁴.

Рожийи зор ҳазиндур, соқий,
Бошинг учун аяма ондин аёқ.

* * *

Фигонки, айлади ҳолим хароб бел оғриқ,
Бериб ўқуш алам ила азоб бел оғриқ.

Не юрганимда топармен фароғ, не ётсам,
Берур мудом манга изтироб бел оғриқ.

Деманг юрурда манга товланиб қилурсен ноз,
Томурларимга солур печтоб бел оғриқ.

Туну кун айламак афғону ноладур манго иш,
Қилур маҳол манга хору хароб бел оғриқ.

Бари азоб ила ранжин айтар эсам, бўлғой
Неча мажаллад этардик китоб бел оғриқ.

Бел оғриғи сабабин дер рутубат эл нечун,
Қилур тафи била бағрим кабоб бел оғриқ.

Бировга мен киби бел оғриғи алам бермас,
Нечаки тортодурур шайх — шоб бел оғриқ.

Манго дер ул бели оғримоғон насиҳатгўй:
«Бўлур эмиштурур асру савоб бел оғриқ».

Бели букулса, не тонг, Рожийи аламзаданинг,
Ки юкланибдур анга беҳисоб бел оғриқ.

* * *

Не хуб нағмадурур нағмайи баёт, кўрунг,
Ўлук баданга берур тозадин ҳаёт, кўрунг.

Бу нағмага, не тонг, этса нисор жон нақдин,
Ҳазин кўнгулга берур қайғудин нажот, кўрунг.

Кирубму парда аро бир-бир қилиб сеҳри,
Солур жаҳон элига неча ҳодисот, кўрунг.

«Ироқ» бирла «Ҳижоз» аҳлин айлабон вола,
Олур аламзада ушшоқдин баёт, кўрунг.

Ва ё Калим¹⁵ асоси эканмудур Забур¹⁶,
Аён этар бу сифат неча мўъжизот, кўрунг.

Бу нағма тузголи ҳеч кимса йўқдурур лойиқ,
Магар бизинг париу одамсифот, кўрунг.

Чу дилбар тузар ўлса баёт дер Рожий,
Не хуб нағмадурур, нағмайи баёт, кўрунг.

* * *

Манго, эй пари, не жафо қилмадинг,
Не ғамлар била ошино қилмадинг.

Қилай қайси қилмишларинг шарҳини,
Вафо элга айлаб, манго қилмадинг.

Ҳамиша дедим: айрил ағёрдин,
Манинг дегоним борҳо қилмадинг.

Мени ташлабон ҳажр аро ғайр ила,
Анис улмоғингдин ибо қилмадинг.

Неча ваъда айлаб вафо қилғоли,
Мингидин бирига вафо қилмадинг.

Қуб ўлди санинг ҳуснинг ошуфтаси,
Барин мен киби бенаво қилмадинг.

Дедим Рожиё, тушма ишқ ўтиға,
Қарор этмадинг токи ё қилмадинг.

* * *

Жилвасоз айлаб баҳору, олам оро сарвигул,
Қумри булбулларға солмиш шўру яғмо сарвигул.

Мутрибо, туз «Рост» оҳангин, кетур, соқий, қадах,
Даҳр бўстонида бўлмиш иззатафзо сарвигул.

Бир сиҳикад гулғизор ишқида зор ўлгон кўнгул
Нола айлаб ўртанур бўлғоч хувайдо сарвигул.

Дилбарим рухсор очиб қад(л)иға кўргузса хиром,
Волау ҳайрон ўлур қилғоч тамошо сарвигул.

Боғи бир дилбар фироқидин чиқорму ўтлуғ оҳ,
Ё бўлубдур филҳақиқат анда пайдо сарвигул.

Чарх эл жонига ҳар дам кўргузур лаълу алиф,
Шод ўлурсен они фаҳм сен айлаб аммо сарвигул

Бўлғусидур бири ўқ, жонингга бир кун бири ўт,
Боғбоно, қилмағил беҳуда парво сарвигул.

Ростлиғ бирла очуқ юзлук, бу кун қилғил шиор,
Истар эрсанг ҳулд гулзорида фардо сарвигул.

Рожие, чин сарв ила гулдурму ё шаҳ айламиш
Рояти лашкардин офоқ ичра барпо сарвигул.

* * *

Буки, санчибдур бошига зеб учун дилдор гул,
Лек топмиш ҳусни бирла зеб-фар бисёр гул.

Десам: «Айрилғил онго ағёрдин», айтур кулуб:
«Бўлғусидур мутгасил ҳар ерда бўлса хор гул».

Ишқ тиғи ёлғуз этмас булбул аъзосини чок,
Кўр, нечук юз соридин бўлмиштурур афкоргул.

Дойим айлар ҳўблар ҳусни харидорин, тилаб,
Йўқса қиздурмиш қайддин боғ аро бозор гул.

Даҳр боғи бевафо эркони гўё онгламиш,
Мотамилардек юзида чок этар изҳор гул.

Хусраво¹⁷, бутратма тегрангдин улусни зулм ила,
Кўр, не ҳол ўлғой бошида бўлмаса девор гул.

Гўё солмиш кўз нигорим сунбулу рухсориға,
Буки бўлмиш кеча-кундуз ожизу бечор гул.

Рожий, олам гулшанида тутма кўз бўйи вафо,
Кўрунур булбулға ҳар дам юз туман озор гул.

* * *

Мен нечук бўла олгум ул нигорға восил,
Айламиндур ўтруда неча пардалар ҳоил.

Шавқ мазрайи ичра васл тухмини эктим,
Ваҳки, топмадим ондин сабру фироқ ҳеч ҳосил.

Ишқ дардини осон онглабон ҳавас қилдим,
Бу аламға сабр этмак бор эмиш, баса, мушқил.

Дилбар авжи иззатда, мен ҳазиз(и) накбатда,
Ваҳ, анго не фан бирла етгамен мен, эй бедил.

Ҳажр дашгида ёлғуз қолмишам мани гумраҳ,
Йўқ чиқорға пайдо қатъ, айлабон неча манзил.

Мен заъифни, ё раб, қўйма бу сифат маҳжур,
Васл қўйига қилғил, лутф айлабон дохил.

Сўз камолидин Рожий огоҳ эрса тонг йўқким,
Бор аниси дамсози Огаҳий била Комил¹⁸.

* * *

Бир пари шамъи рухи ишқида мен ошуфтаҳол,
Тонг эмас, саргашталиқ маңдин чу фонуси хаёл.

Демангиз нечун қурибдур пайкаринг фонусдек,
Ким ҳарорат етқурур кўнглумға бир ўтлиғ жамол.

Ул париваш хирғаҳидин ҳар дам айрулса, не тонг,
Урса фонуси хаёл атрофида парвона бол.

Бўлмамен фонусдин холи ичинг ағёрдин,
Мумкин эрмас хотирингға ишқ ўтидин иштиғол.

Кўрсангиз фонус аъзосин қилинг ондин қиёс,
Ишқ ўти кўнглиға тушқон кимсага бордур не ҳол.

Эйки бир ой зори сен меҳрин ёшур кўнглинг аро,
Шамъи анворини фонуc айлагондек иштиол.

Хотиринг фонусида ёққил муҳаббат шамъини,
Рожиё, истар эсанг ишқ ичра топмоқлик камол.

* * *

Эрур бас қотиг ҳолим, эй сиймтан, кел,
Чекиб фурқатинг ичра ранжу меҳан, кел.

Тараҳхум қилиб бир йўли қилдинг, аммо
Яна келмайин қилмағил зулму фан, кел.

Алифдек қадингни хироманда айлаб,
Кириб пардаи жон аро қил ватан, кел.

Жамолингдин ойру эрур кўзларим гаҳ,
Жаҳон боғининг ҳар гули бир тикан, кел.

Эмасмен мен хаста бутро нурдек,
Сўрарға бу беморнинг эмди сан, кел.

Нечук ваъда қилмиш эдинг борганинда,
Тағофул бирла бўлма паймоншикан, кел.

Юзинг меҳридин ойру ҳар тун фалакка
Эрур Рожий оҳи била шўълазан, кел.

* * *

Жаҳон ичра экон меҳру вафо ноёб, мен ғофил,
Жафо қилгон эконлар пеша шайху шоб, мен ғофил.

Вифоқи сидқ даъво айлаган ёру мусоҳиблар,
Бор эрмишлар мунофиқ шевайи каззоб, мен ғофил.

Неча маҳвашни англаб ёри яқдил жон нисор этдим,
Экондурлар ҳиддаг пешайи қаллоб, мен ғофил.

Дер эрдим ком шахдин даҳр аро нӯш айлагум охир,
Фалак тутмас экон ҳеч элга жуз хуноб, мен ғофил.

Хаёл айлар эдимким, бир мангодур даҳр ташвиши,
Эмиш боқсам ҳама бу ранж ила бетоб, мен ғофил.

Жаҳон аҳли мизожин чун тафаҳхус айладим, билдим,
Бор эрмишлар ҳама машғули хӯрду хоб, мен ғофил.

Замон абноси жавридин бўлуб Рожий сиришқафшон,
Қилибдур жумлайи офоқ элин ғарқоб, мен ғофил.

* * *

Ниҳоли қоматинг чарх этмасун бори анодин ҳам,
Замиринг кўзгусиға етмасун бир заррайи занг ғам.

Ўлар ҳолатдадурман фурқатинг андуҳи заъфидин,
Етургил, эй масеҳим, бошим узра раҳм этиб мақдам.

Садойи нолайи оҳим чиқар афлок уза гӯё,
Қаро айлаб либосин чарх ҳолимға тутар мотам.

Руҳинг хуршидидин ойрулғоли, эй хўблар шоҳи,
Туним бирла куним бир жинс ўлуб, бўлмишдурур мудғам.

Жамолинг васлидин рози эдим ҳарчанд эсам маҳрум,
Ҳарими васлингга бўлмас эса ағёр ҳам маҳрам.

Эрурмен оразу қад(д)инг асири, йўқ ажаб, тун-кун
Фигоним булбулу қумри киби ғар чиқса зеру бам.

Ниҳон асраб ғами ишқин эрур Рожий баса маҳзун,
Юзунг бир кўргузуб ул бенавони айлагил хуррам.

* * *

Найладим, эй фалак, санинг бўлди ишинг манго ситам,
Айру солиб нигордин, мунисим айладинг алам.

Йўқ аламим шумораси, бутмади ҳажр ёраси,
Йўқму бу дарди чораси, кўздин оқар дам-бадам.

Тун-кун ишим фиғон эрур, юзда ёшим равон эрур,
Тан доғи нотавон эрур, ҳажр аро торта-торта ғам.

Ул қади сарви гулбадан, жавр шиори зулми фан,
Лутфу тараҳҳум айлабон, қўймади кулбама қадам.

Мен қолибон фироқида, юз туман иштиёқида,
Ул кезибон йироқда, айш этодур тузуб нағам.

Эйки, тиларсан ўзни шод, ишқ рамузин этма ёд,
Бўлма ҳазину номурод, этмагил оху нола ҳам.

Рожийи зор эрур ҳазин, тортодур оҳи оташин,
Келмади ул қўёш жабин, то ғами ранжин этса кам.

* * *

Зиҳи уружки Ҳақ соридин манго ул шом,
Кетурди пайки ҳумоюн Буроқ¹⁹ ила пайғом.

Ки ой ҳабиб эрур бу кеча висол туни,
Эмас маҳалл(и) таваққуф равон қўб айла хиром.

Сен ул Буроқға юз шавқ ила бўлуб рокиб,
Шабоб ила сўрубон кўргузуб нишоти тамом.

Етиб чу мақсади ақсоға айлаб онда нузул,
Намоз ўқуб бўлибон жумла анбиёға имом.

Яна руқуб этибон маркаб узра меҳр мисол,
Сипеҳр авжиға айлаб юрурда атфи лажом.

Онинг оёғига бошин кўюб сипеҳр аҳли,
Нишоти бодаси нўш этголи қилиб они жом.

Етти фалакдин ўтуб, бу сифат шитоб ила ким,
Бўлуб Буроқига ҳар чарх сочти бир гом.

Буроқу пайк доғи ҳамраҳинг бўла олмай,
Қолиб замону макондек лаёлини айём.

Етиб висол ҳаримиға иштиёқ била,
Тоғиб мақом мақомида ким йўқ онда мақом.

Тилаб аламзада уммат гуноҳига бахшиш,
Иноят айни била ҳақ хусулинг айлаб ком.

Не ёлғуз ўлубон ўз умматиға авф тилаб,
Шафоатинг келибон, жумла олам аҳлиға ом.

Қаю набиға муяссар дурур бу навъ уруж,
Қаю Расулға бу навъ васл аро икром.

Агарчи Рожий эрур журми бодаси била маст,
Шафоатингдин этар, эй ҳабиб, уммид мудом.

* * *

Тузар ғайр ила ишрат созини ул меҳр сари моҳим,
Мени мискинни ёқмас, чиқиб афлок уза оҳим.

Не тонг, кўнглум қуши булбулдин айлаб рашк этар фарёд,
Гулистон азми қилминч юз очиб ул шўҳи дилхоҳим.

Қол, эй жисми заъиф, ул меҳр кўйи сори азм этқум,
Тилармен бўлмаса соя бу йўл қатъида ҳамроҳим.

Кел, эй гулруҳ, мани бу хаста ҳолимға тараҳҳум қил
Демассен бор эди бир ашки гулгун орази қоҳим.

Неча соф ўлса кўзгу эмин эрмасдур кудуратдин,
Сафодин урма дам зинҳор бор деб таъби огоҳим.

Ҳаводис зулмидин тийра бўлса даҳр, ғам йўқким,
Мунаввар қилғусидур айни адлидин шаҳаншоҳим.

Матоғим остони, шаҳриёри арши жоҳ ўлмиш,
Не тонг афлок туфидин бор эрса Рожий икроҳим.

* * *

Эйки, гулзори жаҳон ичра қилиб айши мудом,
Қиласен бодайи гулгунни туну кун ошом.

Бўлма бу мулки жаҳон ҳирсиға кўп вобаста,
Боғлагил каъбайи мақсад талабиға аҳром.

Айла ҳосил қилибон қатъи тааллуқ таҳрид,
Файри мақсуд санго ҳар на эса бордур дом.

Жодайи фақр дурур мулки ҳақиқат роҳи,
Борсанг ул мулк сари қил бу тариқ ила хиром.

Ушбу йўл қатъида бўл нафс отиға рокиб,
Солибон лек риёзат била бошиға лажом.

Ёротибдур сани ҳақ то тониғай сен они,
Унутиб сен они, ғафлат била топма ором.

Бандасен, бандалиғинг қилма фаромуш ўлса,
Боргоҳингда Сикандар била Жамшид²⁰ ғуллом.

Илику тил била еткурма бировга озор,
Бу дурур шевайи инсоф, тариқи ислом.

Ростлиғ бирла қил оҳанги мақомоти сулук,
Топмоғой бу йўл аро ҳеч чапандоз мақом.

Хор бўлмайдесанг, эт олам аро тарки тамаъ,
Беқаноат киши иззат била топмас икром.

Рожийё, бандалик оини эрур бими рижо,
Бу ики шевани тарк айламагил субҳ ила шом.

* * *

Ул ойга эрур хусн мулки мусаллам,
Ки йўқ хусн аро кимса ондин муқаддам.

Юзин кўргон идрок эта олмагайким,
Эрур ул парию йўқса руҳи мужассам.

Қади хуб, рухсори хуб, оти ҳам хуб,
Сифоти хуш, фироқи хуш, феъли хуш ҳам.

Кўзи хастаси гулситон ичра наргис,
Солиб зулфи сунбулга юз печ ила ҳам.

Мен андин жудо, доғи ҳирманида ким,
Эрур базми васлида эътибори маҳрам.

Кўнгул, истама беҳжати жоҳи ҳашмат,
Муфидлак алаффақру алҳузн фо фаҳам.

Де сўз, Рожий, оламда сендин нишоне,
Жуз ул қўймагай чарх валлоҳу аълам.

* * *

Мани ул хаста қилмиш дарди олам,
Эрур жоним алампарварди олам.

Куярмен ёзу қиш дард ўти ичра,
Эрур ўт манго гарму сарди олам.

Ким этса тарки олам, олам ичра,
Они фаҳм этса бўлгай фарди олам.

Зану фарзанд қайди ичра қолма,
Эр эрсанг, қил талаб бир марди олам.

Юмуб кўз ўт жаҳондин, йўқса қилгай,
Мукаддар хотирингни гарди олам.

Ойу кун навбати не бирла, тун-кун,
Қилур сарф умри нақдин нарди олам.

Тонг эрмас, тарки олам қилса Рожий,
Ки жонидин ўтубдур дарди олам.

* * *

Ваҳки, беором этибдур кўнглум ул ороми жон,
Ишқ зўри айламишдур хаста жоним нотавон.

Ул санамким айш уйин обод этар ағёр ила,
Не ғами бўлсам харобу зор мен бехонумон.

Жон аро, тонг йўқ, агар бўлса жароҳат дам — бадам,
Тири мижгонин отар пайдар-пай ул қоши камон.

Кўнглум уйин ўзгалардин холи этдим, эй пари,
Уш маҳалдурким замоне, бўлсанг анда меҳмон.

Бўлди кўксум ёрасидин тири ишқинг элга фош,
Жону кўнглум эмди найлаб асрай олғайлар ниҳон.

Эй Масеҳим, ҳажр аро етдим ўларга, раҳм этиб,
Не бўлур бошим уза сарви қадинг қилсанг равон.

Жон талошдим, умрлар ул дилрабони кўрголи
Бўлмади рўзе жамолиға назора бир замон.

Фаррайи ҳусн ўлма, эй гул, охирин андиша қил,
Ҳар баҳор ўлса муқаррардур сўнгидин ҳам хазон.

Рожий, кулбанг сари келмакда эрмиш ул пари,
Ёшурун элдин фиғонинг қилмағил оташфишон.

* * *

Ҳамди худоки кўргузуб алгофи бегарон,
Офоқ элини қилди тараб бирла комрон.

Бу кунни айлаб ийди фараҳбахш аҳли даҳр,
Оламни айш гуллариға қилди гулситон.

Не ийд, андоқ ийдки, бўлмишдур анда фош,
Қурбони ҳаж шарофати файзига акрон.

Булсун бу кун муборак ўшал шаҳфаким, эрур,
Хоразм тахти салтанатида онга макон.

Исми муборак битилиб чарх авжида,
Саййид Муҳаммад ибни Муҳаммад Раҳимхон²¹.

Ё раб, онинг саририни қил чарҳдин баланд,
Меҳр ўлсун афсарида камин лаълидин нишон.

Оламни ҳусн лутфи била дойим ийд қил,
Адли қуёшидин ёрусун жумлаи жаҳон.

Қурбон этиб бошини онга сарфарозлар,
Бўлсун мудом каъбайи кўйида посбон.

Шоҳо, умид аҳлини шод айлагон чоғи,
Рожийни дағи айла, олар бирла шодмон.

Рожийки, модеҳи шаҳи соҳибкарам дурур,
Ё раб, қил они шаҳ карами бирла комрон.

* * *

Неча кундур ойрилибмен бир қуёш рухсордин,
Тийра бўлмишдур қўзумға субҳ шоми тордин.

Тортарам ҳар лаҳза фурқат даштида турлук бало,
Бўлмасун бир бенаво, бир дам жудо дилдордин.

Дустлар, айб айламанг, мен бенаво лол ўлмоғин,
Булбул айларму наво бўлса жудо гулзордин.

Шавқ ўти кўнглимни ўртар, жоним олур дарди ҳажр,
Бир нафас фориг бўла олмон гами озордин.

Кўзларимга онсизин гуллар тикандек сончилур,
Истаманг гулзор сайрин мен заъифи зордин.

Эй сабо, етқур ул Исовашга нолам номасин,
Чиқмасун жоним фироқида тани афкордин.

Рожиё, қилғил умидинг мурғи парвозин баланд,
Муждае гар истасанг ул сарви гулрухсордин.

* * *

Хисраво, даҳр саботинг била маъмур ўлсун,
Айни оламда юзунг меҳри била нур ўлсун.

Некхоҳинг ҳама мансур, музаффар бўлубон,
Кимки бадхоҳдурур ожизи мақхур ўлсун.

Иртифоъ ахтари бахтинг топибон ҳар соат,
Ким анго боқса ҳасад кўзи била кўр ўлсун.

Қурбатинг базмида бўлсун ҳама тузларга мақом,
Кажлар ул базми ҳумоюн ичидиң дур ўлсун.

Улки ҳукмингга буюн сўнди сарафроз ўлуб,
Умрида ҳар неки коми эса мавфур ўлсун.

Остонингга қўюб барча жаҳон шаҳлари юз,
Назари марҳаматинг топсуну масрур ўлсун.

Кимки Рожийдурур алтофингга туз зийнат ила,
Назари марҳаматинг олида манзур ўлсун.

* * *

Ано кўрмай жаҳонда, бўлса ҳар коминг раво бўлсун,
Бўлуб ҳуснунг фузун, умринг куни беинтиҳо бўлсун.

Висолинг жомига лабташнадур ҳар нечаким кўқда,
Кўёш жоми Масеҳо базмига ишри фазо бўлсун.

Зарар айшинг гулига етмасун кулфат хазонидин,
Гулистони муродинг андалиби хушнаво бўлсун.

Жаҳон аҳли санингдек бир пари кўрмайдурур бу ким,
Қилур жонин фидо кўргон санго шоҳ ар гадо бўлсун.

Агар ёд этса ул ой ишқида мажнунларин, ё раб,
Мани девонанинг оти дағи ул хайл аро бўлсун.

Недур, Рожий, дуоғўйинг сари бир лутф ила боқсанг,
Дуо айлар ниғаҳдоринг санинг, лутфинг худо бўлсун.

* * *

Париваш дилраболар барчаси бошингдин айлансун,
Сочи сунбул санамлар зулфи чирмошингдин айлансун.

Ҳилол эткон эмиш қошинг била баҳс, эй пари пайкар,
Юзунг очким, кўруб ул беадаб қошингдин айлансун.

Лаби гулгун парилар барчаси бўлсун санго садқа,
Бари олам эли ҳам қавму қардошингдин айлансун.

Вафо машқин қилурда ҳамраҳинг бир неча маҳвашдур,
Олар сандин халойиқ барча йўлдошингдин айлансун.

Отарсен тош ағёр аҳлига лутф ила ҳар соат,
Манго отким, онингдеклар санинг тошингдин айлансун.

Ниёзу ажз ила тун-кун эрур хуршид фаррошинг,
Неча моҳруй парилар эрса фаррошингдин айлансун.

Жамол авжида Лайли бирла Ширин садқайи ҳуснинг,
Оларға ошиқи кўйингда авбошингдин айлансун.

Агар қилсанг такаллум, топғуси ўлган баданлар жон,
Масеҳо бирла ул Хизр лаъли дурпошингдин айлансун.

Ниҳони дард ила умр ўтқарур Рожий фироқингда,
Етур васлингга умри, ўн сак(к)из ёшингдин айлансун.

* * *

Тилаб базми висолинг айлаб, эй дилдор, йиғлармен,
Фироқинг тиғидин кўксум бўлуб афқор, йиғлармен.

Эмас кўздин дамодам жорий ашким шўр юз узра,
Бағир қонидин айлаб кўзларим хунбор, йиғлармен.

Лаби хандонинг истаб ҳар нафас жоним борур ўздин,
Не тонг, ҳар лаҳза беҳуд, эй Масеҳ, атвор йиғлармен.

Букулса қоматим ҳижрон аро гар чангдек, тонг йўқ,
Новакки, зергоҳи бим чекиб чун тор йиғлармен.

Жамолинг васлида ағёр эрурлар хурраму хандон,
Карам қил ҳажр аро, бир мен ҳазини зор йиғлармен.

Эди элдин ғами ишқинг кўнглумда, эй пари, пинҳон,
Аён ўлғусидур эмдики Мажнунвор йиғлармен.

Нигоро, дилситоно, йиғларам айб этмаким, найлай,
Чида олмай фироқинг ранжига, ночор йиғлармен.

Юзунг ҳажрида ўзни асрар эрдим, айламай нола,
Қошингда ҳар нафас бўлғон учун ағёр, йиғлармен.

Манго ҳар дам кулуб дер: Рожиё, кўп бўлмағил гирён,
Мен онинг сори тортиб оҳи оташбор йиғлармен.

* * *

Буким қасд айламиш жонимға қайғу,
Қолур охир менинг қонимға қайғу.

Дамодам қон этиб бағримни кулфат,
Тўкар кўздин гирибонимға қайғу.

Дема кўнглум нединдур хаста қилмиш,
Хужум ул зори ҳайронимға қайғу.

Унум, тонг йўқ, агар таъсирлиғдур,
Солур ўт ҳар дам афғонимға қайғу.

Манго қайғу дурур ишқида лекин,
Худоё, берма жононимға қайғу.

Кел, эй соқий, манго роҳи тараб тут,
Ичай то келмасун ёнимға қайғу.

Таваккул тўша қил бу йўлда десанг,
Ки оғу қотмасун нонимға қайғу.

Фигоним ҳажр аро айб этма, Рожий,
Босар ўт доғи ҳирмонимға қайғу.

* * *

Ажаб ҳолатдадурмен, тушғоли дилдордин ойру,
Даҳони гунча, хат(т)и сабза гулрухсордин ойру.

Мани айб айламанг, эй дўстлар, тинмай фиғон этсам,
Тушубман чархи кажрав жабри бирла ёрдин ойру.

Эрурмен зарра янглиғ бир куёш ҳажрида саргардон,
Ва ё худ булбули шўридадек гулзордин ойру.

Чекармен ондин ойру ҳар нафас мен минг суубатлар,
Эрур айш ила роҳатда ул ой мен зордин ойру.

Гаҳи холи ғами озурда айлар, гаҳ юзи шавқи,
Эмасмен кеча — кундуз бир нафас озордин ойру.

Фигонким, қон ютармен, дам-бадам мен рашқдин тинмай,
Ул ой бўлмас замони базм аро агёрдин ойру.

Кел эмди, дилбаро, Рожийи зоринг бирла бўл ҳамдам,
Неча ким бўлса нозик, бўлмағай гул хордин ойру.

***

Манго ёр ул парирухсор эконму?
Ниҳон ишқим онга изҳор эконму?

Ҳазиндур мен, дея олмон онго роз,
Ул ой худ воқифи асрор эконму?

Мен онинг ҳажридин етдим ўларга,
Тирилмак васлидин ҳам бор эконму?

Деманг ишқ ичра мунча борма ўздин,
Ўзин неча киши асрор эконму?

Эмас тонг, ишқ аро тун-кун фигоним,
Манго фаҳму фаросат ёр эконму?

Мушобиҳ дерсиз ой-кунни юзингга,
Оларда ҳусн бу миқдор эконму?

Етибдур боғ аро наргис ўларга,
Кўзунг рашкидин ул бемор эконму?

Нечук баҳс айлағай оғзингга гунча,
Ясотар ончи хушгуфтор эконму?

Жаҳон боғида сарви қоматингча,
Тузу зебоу хушрафтор эконму?

Урар гул боғ аро лофи латофат,
Юзунг янглиф малоҳат бор эконму?

Ниҳони дард ўти Рожийни ўртар,
Паризодим они онглор эконму?

* * *

Аноу ранж ўлубдур, мунисим дилдордин ойру,
Илоҳи, бўлмасун бир зори бекас ёрдин ойру.

Висолидин жудо ҳажрида андоқ ун чекарманким,
Манингдек булбул афғон айламас гулзордин ойру.

Замиримда жунун ошубиу бошимда минг савдо,
Ажаб бир телбадурмен ул парирухсордин ойру.

Жамолидин жудо бўлмоқға менда йўқдурур тоқат,
Дегил қосид ангоким бўлмасун мен зордин ойру.

Оқиб қон кўзларимдин, дам-бадам кўкка чиқар оҳим,
Замона солғоли ул қотили хунхордин ойру.

Не бўлғой, маҳвашо, кулбам юзунгдин айласанг равшан,
Қадам ранжида айлаб бир кеча ағёрдин ойру?

Ул ой зулфу қади ҳажрида Рожий айлабон афғон,
Аниси топмадуғ, мунглашғудек дутордин ойру.

* * *

Ваҳки, бўлдум яна ул кўзлари фаттонима банда,
Киприки ўқ, қоши ё, офати давронима банда.

Мен нечук бўлмағоймен бандаси юз хорлиғ ила,
Шаҳлар ўлмоқ тиласа жон била жононима банда.

Мурда танларға қирар жон лаби гуфторин эшитса,
Не ажаб, Хизр эса ул чашмаи ҳайвонима банда.

Ваҳки ҳижрон қудуғи ичра қолиб нола қилурмен,
Қилғоли ишқи мени ул маҳи канъонима банда.

Боғ аро жилвайи ноз ила хиромон ўлур эрса,
Сарви озод ўлур ул сарви хиромонима банда.

Бўл бир озода топиб, бандасиу хидматин этгил,
Тиласангким ҳама бўлғай келибон ёнима банда.

Рашқдин Рожийи маҳзун қилодур йиғлабон афгон,
Буки кўргон бўлодур ул шаҳи хандонима банда.

* * *

Не бўлди лутф этиб ул сарви гулбадан бу кеча,
Келиб мақомимизи айласанг чаман бу кеча.

Тилаб висол куни мен юзинг гулини ҳар дам,
Танимға сончиладур юз туман тикан бу кеча.

Фироқи баски, қаро қилди рўзгоримни,
Яқин эмас бу кеча, субҳму экан бу кеча.

Юзунг қуёшин очиб келгил, эй Масеҳ дамим,
Йўқ эрса зулмат фурқатида ўлғайман бу кеча.

Мангоки борғоли кўйунгда ҳад эрмас мумкин,
Кел эмди кулбаи аҳзоним ичра сан бу кеча.

Бу кеча кўнглум агар беҳуд эрса, тонг эрмас,
Ҳужум этибдур анго дард ила меҳан бу кеча.

Фироқи хастасидур Рожийи ҳазин, келсанг,
Не бўлди лутф этиб, эй сарви гулбадан, бу кеча.

* * *

Не хуш ёрошур ҳусниға гар кийса ул дилбар кулоҳ,
Бу важҳ ила ғавго солур даҳр ичра сартосар кулоҳ.

Юз ишва бирла ноз этиб, чиқса кулоҳин каж қўюб,
Ноз ўртаб оламни қилур офоқни абтар кулоҳ.

Ул ой кийибму оқ кулоҳ бошиға рухсорин очиб,
Ё меҳри анвар фарқиға бўлмиштурур ахтар кулоҳ.

Зухду вараъ эли, қочинг, ул дилрабони кўргон эл,
Элга берурлар бошидин дастор бўлсун, гар кулоҳ.

Мағрури хусн ўлса, не тонг, ул хусн шоҳиким эрур,
Туфроқға они кўрсалар Жамшиду Искандар кулоҳ.

Хайронидурлар хублар саргаштаси маҳбублар,
Тонг йўқ манго, ошублар кўргонда симинбар кулоҳ.

Моҳи жамолиға берур ҳар дам кулоҳи ўзга зеб,
Эй, булажабким, ул санам хусниғадур зевар кулоҳ.

Даҳр эли ул ойнинг кулаҳ киймаклиғидин билдиким,
Эрмас экан олам аро зебандаи ҳар сар кулоҳ.

Жон садқа ул муршидғаким қилмиш кулоҳ иршод анга,
Йўқса қачон кийгай эди ул шўҳи маҳпайкар кулоҳ.

Ул гулрух оқ киздин кулоҳ айлабму ёхуд зеб учун,
Бошиға оқ гул баргидин қилмиш гули аҳмар кулоҳ.

Не навъ Рожий чекмасун ўтлуғ наволар дам-бадам,
Жониға ҳар соат солур ул ой кийиб озар кулоҳ.

* * *

Кел, эй сарви равон, айлаб хиром оҳишта-оҳишта,
Кириб жон гулшанида қил мақом оҳишта-оҳишта.

Фироқингда қарорғон кўзларимни айлагил равшан,
Очиб гаҳ — гаҳ рухи хуршедфом оҳишта-оҳишта.

Дема бош ўйнамоқ расмин била олмассен ишқ ичра,
Билур сарбозлар расми низом оҳишта-оҳишта.

Муғанний, туз буюк созингни-ю, чеккил буюк нола,
Эмас дилхоҳ соз этмак муқом оҳишта-оҳишта.

Десангким нафси ром ўлсун, риёзат айлагил кам-кам,
Солурлар бадилком отга лижом оҳишта-оҳишта.

Чу зоҳид бехабардур ишқ ўтидин, не исиг қилмоқ,
Эл ичра гаҳ сужуду, гаҳ қиём оҳиста-оҳиста.

Кўруб ўзни камол авжида, эмин бўлма нафсингдин,
Нечук нуқсон топар моҳи тамом оҳиста-оҳиста.

Чу донишда чиқординг от, қаноат файзин эт ҳосил,
Тамаъдин элга ёрур нангу ном оҳиста — оҳиста.

Кетур соқий, паёпай жоми май Рожийи маҳзунга,
Фами дафъин қилур шурби мудом оҳиста-оҳиста.

* * *

Ошиқ эрсанг, чек бало боринг дилу жонинг била,
Солма ғавфо олам ичра оҳу афғонинг била.

Ишқ йўлида йўлуқса олида минг кўҳи ғам,
Юз айурма истар эрсанг васл жононинг била.

Гар йўлингни тутса меҳнат ўтлари ёндурғоли,
Ёнмаин сочғил су (в) ашки чашми гирёнинг била.

Дўст васли гар муродинг эрса, қочма жавридин,
Кўйи туфроқин супурғил нуки мижгонинг била.

Қилса кўнглингни балийят ўқиға ёринг ҳадаф,
Этки қурбонинг кўнгул, ўй кўзни пайконинг била.

Тушса ул кўй ичра бошингга маломат зулмати,
Қочма, кўз ёрутгунг охир меҳри рахшонинг била.

Рожийё, гар ошиқ эрсанг, кир талаб водийсиға,
Топғосен мақсуд дуррин ғўта урғонинг била.

* * *

Лаъли ҳаёт афзосидур рухсори жонон устина,
Гӯё Масеҳ этмишдурур бир меҳри рахшон устина.

Ул дилрабонинг дилкушо хат(т)и била дилкаш лаби,
Тутгон киби бордур ватан Хизр оби ҳайвон устина.

Наззора қилғил оташин рухсори бирла қоматин,
Гар кўрмасанг гул бутконин сарви хиромон устина.

Дема ул ой ҳажрида не навъ ўтар ойу йилинг,
Тун-кун чекармен тинмайн афгон-фгон устина.

Эҳсон эт, аммо қилмағил миннатлиғ элни талхком,
Базл ўлғойму, берсанг агар оғу солиб нон устина.

Ҳоил бўла олмоқ эмас мумкин ажал пайкониға,
Довуд қилғон жавшанин кийса Сулаймон²² устина.

Киргунг қаро ер остиға охир санго, йўқ суд агар,
Чиқсанг фалакка айлабон айвон-айвон устина.

Эй шаҳ, иноят бирла боқ афтодалар ҳолиғақим,
Бўлмиш оларнинг сен киби кўп кимса султон устина.

Бўлса парешон хогири Рожийнинг эрмас айбким,
Жамъ ўлар ҳар дам анга андуҳи даврон устина.

* * *

Даҳрдин кечким, эрур маскан хайли жуҳало,
Жуҳало бирла не навъ этгуси улфат уқало.

Уқало мажлисин айлаб, талаб эт касби камол,
Бўлгосен шояд ул элдинки атарлар кумало.

Кумало хизматин эт, гар тиласанг донишу фазл,
Тилаган фазл керак, топса қабули фузало.

Фузалога будур авлоки худо фазлидин,
Тилабон олмаса тилга вузароу вукало.

Вукалоу вузаро ким бор эрур шаҳға қариб,
Бахшиш чиқдурур элга, гар эрурлар удало.

Удало эрмас эса шаҳға қариб ўлғонлар,
Бор раъоёғау ҳам ўзи жониға бало.

Рожиё, тутма ватан даҳр аро роҳат тиласанг,
Роҳат ул кимса топарким қилодур азми жило.

* * *

Манга йўқ эса ул пари илтифоти,
Не тонг кўнглуминг телбалиқдур сифоти.

Ҳинолиғ кафи бирла гул баҳс қилмиш,
Куйи айламиш сўнгра бошин уётли.

Манинг комим ул лаъли жонпарвар ўлмиш,
Керакмайдурур Хизри оби ҳаёти.

Демангким недин тинмай афғон қилурсен,
Нетай бўлмаса лаҳза ҳушим саботи.

Ёзар хат(т)и холи хаёлини кўнглум,
Қалам кипригимдур, кўзумдур давоти.

Етар оҳим ўти фалак майли ҳар дам,
Яқиндурки, куйгайки унинг ул қаноти.

Рамида эрур мандину ром элга,
Ул ойнинг мен эрконмен оламда ёти.

Жунун тухмининг мазрайдур вужудим,
Эрур хирмани ғам онинг ҳосилоти.

Аёқчи, кетур майки, солмиш аёқдин,
Мени ул пари ҳажрининг ҳодисоти.

Не тонг, ул санам тутса кўнглумда маскан,
Эрур кўнглум уйи онинг Сумноти^{2 3}.

Эрур Рожий ул навъ ишқ ичра комил,
Ки, осон анга дарду ғам мушқилоти.

* * *

Ишқинг андоқ солди ўтким, жисму жоним ўртади,
Дедим охи тортомен, кому забоним ўртади.

Дўзах ўти махруқ эрмастур, фироқ ўти киби,
Ох, бу ўтдинки пайдову ниҳоним ўртади.

Нўши лаълинг ташнасидурмен талаб водийсида,
Найламен, бу ташналик руҳи равоним ўртади?

Бенишонлиғнинг нишони чун эрур гумномлиғ.
Барқи истиғно тушуб, ному нишоним ўртади.

Эрди жон оинасида ёр рухсори аён,
Оҳким, тан кулфати, ул навъ жоним ўртади.

Неча юз минг парда ҳоил эрди ул юз васлиға,
Барчасин бир шуъладин ўтлуғ фиғоним ўртади.

Дема, эй Рожий, дегил ул дилрабо васфида сўз,
Чун кўнгулга келтуруб эрдим, баёним ўртади.

* * *

Маст келмишсен, эдинг кеча кимнинг меҳмони
Ким юзингдин ёрутубдур кўзни, олғил они?

Айш жомини қайу базм аро қилдинг ошом,
Кимга тутдинг қадаҳи бодайи руҳафзони?

Ким канориға сени чекмиш экан жон ёнглиғ,
Ким сўрубдур лаби жонбахши Масиҳи Исони?

Қайси мажлисда юзунг машъали партав солди,
Не сипеҳр авжининг ўлдинг маҳи нурафшони?

Нечук иқбол эдиким, топти висолинг базмин,
Не сифат бахт эдиким, этти сенга пинҳони?

Мен чекиб ишқинг аро дарди балийят ранжин,
Сен киминг бўлдинг экан, роҳати жисми жони?

Васл боғида қилиб дилбари ғайр ила нишот,
Ваҳки, Рожийдурур ҳижрон аро ғам зиндони.

Шаккар	лаби.	Ширин	забон.	Сиймин	бадан.	Нозук	миён.
Анвори	руҳ.	Насрини	тан.	Мушқин	хату.	Хомуш	забон.
Пайқари	моҳ.	Оҳу	шабех	Жолу	нигаҳ.	Абрў	камон.
Ховар	гуро.	Бийнад	агар.	Пўшат	миён.	Бандад	бажон.
Маҳзар	кунад.	Азхат	лабат.	Фатво	диҳад.	Ўро	забон.
Дар бар	агар.	Гирам	гуро.	Бозам	равон.	Ояд	равон.
Дилбар	гуро.	Ояд	агар.	Рожий	чунин	Гавҳар	фишон ¹ .

¹ Бу ғазал шоир девонининг бирон нусхасида йўқ. Биз уни Адабиёт музейида сақланаётган №188 рақамли баёздан топдик.

Баёз. № 188. 131^а бет.

МУСТАҲЗОДЛАР

Эй киприки ўқ, қошлари ё, ғамзаси жаллод,
 эй кўзлари жоду,
 Бир лутф ила қилсанг недурур хотирими шод,
 чекдим баса қайғу.

Офоқ аро бордур неча маъшуқ ила ошиқ
 гулчеҳраи мафтун,
 Мендек хиради волаи сен киби паризод
 олам аро борму?

Кўп жавр ила ҳолимни хароб айлабон этдинг
 ҳажрингга гирифтор,
 Оз лутф ила ҳам айла бузуғ хотирим обод,
 ҳар дам келиб ўтрў.

Боғ ичра санго гул ўзини менгзатур ўлса
 йўқтур кўзи, тонг йўқ,
 Булбул сени кўрдию ани айлади барбод
 деб ҳожат эмасму?

Наргис бошини солди қуйи кўзини кўргач,
 қайғуга тушубдур,
 Сарв ўлди қадингга қул, они этмагил озод,
 саркашдурур асру.

Хуршид демакка юзунгга ўзни мушобиҳ
 йўқдур тили, оғзи,
 Ой қилсун ўзин санго баробар, тутубон ёд,
 бўлсун деса қулғу.

Рожийки қолибдур ғами ҳижронинг ичида
 қилғил анго раҳме,
 Тун — кун чекодур тинмайин афғон ила фарёд,
 сандин тушуб ойру.

* * *

Фарёдки бир моҳваше солди балоға,
мен зори гадони,
Зиндони фироқ ичида топшурди жафоға,
ёздурма деб они.

Мен рози эдим ҳар неча ҳижрон аро қолсам,
чексам дағи кулфат,
Келтурмаса қошиға денг ул қоши қароға
бир хури лиқони.

Фарёдки ман телбани рашк ўлтурур ўлди
зиндони ғам ичра,
Ул рашки пари азм этадур ғайр ила боға,
кел кўр бу жафони.

Ҳажр оқшомиким чарх кийибдур қаро чодир,
ул важҳдин эрмиш,
Ўздин бориб эрдим, мени ўлди деб азоға,
киймиш бу қарони.

Оламини бузар нолам, эшитмассен они ҳеч,
недур бу тағофул?
Эй моҳ, бўлайин бошингға мен зори садоға,
эшит бу садони.

Эй шаҳ, тилар бўлсанг агар мулкни обод,
эл кўнглини бузма,
Десангки сазовор ўлайин лутфи худоға,
шод эт фуқарони.

Рожийки қолибдур ғами даврон аро маҳзун,
билмаски не қилғай,
Эй соқий, они қўйма ғаму ранжу аноға,
тут бода ниҳони.

МУХАММАСЛАР

Навоий газалига мухаммас

Бировки толеъ ўлуб онго ром мен янглиғ,
 Ўзига дайр аро қилмиш мақом мен янглиғ,
 Ичар мудом майи лаълфом мен янглиғ,
 Бил ани дайрда масти мудом мен янглиғ,
 Ки, май гадолиғ этар субҳи шом мен янглиғ.

Бу дайр ичи гаҳе холи бўлуб, гаҳе тўлғай,
 Неча май ичгайу неча хумордин сўлғай,
 Демаки барча кириб ринди майпараст ўлғай,
 Бировни ринди харобот англоким, бўлғай,
 Бир илкида кадуо бирда жом мен янглиғ.

Ичарга бодаи ишқ ўлма порсо бил ким,
 Эмасдур ичмаки зуҳд аҳлига раво билким,
 Чу ишқ шаръи била дер эсам санго, билким,
 Онго ҳалол майу ишқ, дайр аро билким,
 Ўзи зуҳдни қилмиш ҳаром мен янглиғ.

Мангоки шайх деди: бир мурид ўлиб қул ким,
 Беҳишт гулшанига бошқарай санго йўл ким,
 Дедим: узатма сўзингни, эй сўфий, гум бўлким,
 Абри жаннат исин айламас писанд ул ким,
 Муаттар айласа майдин машом мен янглиғ.

Кел эмди пандингни, эй зоҳид, этма қўл азбар,
 Ки суйи кавсар учун тутма деб букун соғар,
 Бинойи ҳушинг этибдур риё аҳли абгар,
 Ба нақди жаннат аро нўш этар майи кавсар,
 Ангаки, майкада бўлмиш мақом мен янглиғ.

Вафоу меҳр илаким ол кўзини ёрутди,
 Куёшдек ўртанибон дард ўтига қон ютди,

Ким экти эрса вафо тухмини жафо бутди,
 Бировки жон бериб, элдин вафо тамаъ тутди,
 Пишурди кўнглида савдойи хом мен янглиғ.

Десангки, салб этай узлук сулуки сайр ичра,
 Мақомим айламен аҳли салоҳ хайр ичра,
 Қот ўзни дайр аро Рожийдек ўлма ғайр ичра,
 Навойи ўзлукдин тинди, улки дайр ичра,
 Ушотти шишайи номусу ном мен янглиғ.

Ҳозик газалига мухаммас

Биё соқй дилам нури басар мегирад аз мино,
 Пайи парвози беҳжат болу пар мегирад аз мино,
 Ба қатъи дашти ғам зоди сафар мегирад аз мино,
 Сабў ҳарчанд саҳбо бештар мегирад аз мино,
 Димоғам нашъайи файзи дигар мегирад аз мино.

Ҳар он — кў дар балийятхонайи олам шавад сокин,
 Чашад заҳри бало аз чарх агар инс аст агар ў жин,
 Амонй нест аз зулми фалак бар ҳеч кас мумкин,
 Шуд аз тири камони фитна гардуни касе эмин,
 Ки тег аз мавжи саҳбоу сипар мегирад аз мино.

Машав мағрури алфози хушу ҳусни иборатҳо,
 Басе бебаҳра монй аз ҳусули маънийи зебо,
 Пайи идроки маънй шав чи ҳосил аз сухан танҳо,
 Бубин дар иттиҳоди лафз маънй фарқ кун к —ин жо,
 На мино аз майу на май асар мегирад аз мино.

Касеро коми дил доим надод ин гунбади Хизро,
 Агар имрўз дод аммо басташ мебарад фардо,
 Туро бас судманд аст ин насиҳат дар пазир аммо,
 Гарат хушдил кунад гардун, ту хуш кун низ дилҳоро,
 Ба мардум медиҳад соғар, агар мегирад аз мино.

Сухан гў Рожиё, то достоне аз ту пур гардад,
 Фанойи хеш кун гар осмоне аз ту пур гардад,

Мазан дам аз наво гар найситоне аз ту пур гардад,
 Баро аз хеш Ҳозиқ то жаҳоне азту пур гардад,
 Қадаҳ сафрост худ бода агар мегирад аз мино.

* * *

Мени бедил, фиғонким, қолмишам дилдордин ойру,
 Қоши ё, киприки ўқ, ғамзаси хунҳордин ойру,
 Бўла олмен даме ранжу ғаму озордин ойру,
 Не тонг, кўнглум қуши гар нола қилса, ёрдин ойру,
 Эмас гул ҳажрида булбул фиғони зордин ойру.

Тушубмен бир қуёш руҳсордин ойру мен(и) маҳзун,
 Чекармен зарра янглиғ изтироб айлаб наво ҳар тун,
 Дамим дуди била кулбам бўлур тийра, ғамим афзун,
 Қарорғон кулбам ичра кирса юз хуршиду ой гардун,
 Ёрутмоқ мумкин эрмас ул қуёш руҳсордин ойру.

Манинг ҳажрида олиб ақлу ҳушу сабрим ўлмоққим,
 Қилибдур меҳнату ранжу балийят бирла ҳамраҳ ким,
 Била олмон эрурму, ё эмасму мандин оғаҳқим,
 Манга юз ғам етар ҳар лаҳза ул ой ҳажрида, ваҳқим,
 Анго бир заррача ғам йўқ мен(и) бемордин ойру.

Сабо, келким, сани қосид ўшул маҳрўя айлармен,
 Анго деким фироқингда туну кун мўя айлармен,
 Юз узра ҳар сари ашқимни жўя — жўя айлармен,
 Жунун дашти аро ҳар ён қуюндек пўя айлармен,
 Ки даврон қилғоли ул сарви хушрафтордин ойру.

Эшитиб, эй париваш, бўлмойин ағёр ила ҳамроҳ,
 Чекармен рашқдин ҳар дам фалакка еткуруб ўтлуғ оҳ,
 Хирад таскин берур бу нуктани такрор этиб ҳаргоҳ,
 Ажаб йўқ ул пари ағёрдин гар айламас акроҳ,
 Кўрубдурму киши гулшанда гулни хордин ойру.

Манго эй ким кўруб кўнглумда андуҳу алам ниши,
 Дединг: кимдин етушди санго бу зулму ситам ниши,
 Манинг дардим фузун эгма уруб бу навъ дам ниши,
 Дамодам бағрима сангчилмасунму дарду ғам ниши,
 Ким ул ой бир нафас чун бўлмади ағёрдин ойру.

Агар Рожий киби кўрмак тиларсен ёрни ўтру,
 Муҳаббат шевасида доимо бўл яқдилу якрў,
 Кўнгулға мосуводин зарраёе келтурмагил қайғу,
 Жинони соф қил хотир талаб йўлидаким кўзгу,
 Топарму ёр аксин бўлмайин зангордин ойру.

* * *

Эй офтоби офати даврон, хуш омадй,
 Эй комёби сарвари хўбон, хуш омадй,
 Эй рашки хур, ғайрати филмон, хуш омадй,
 Эй хушхиром, барзада домон хуш омадй.
 Сарви равон ғунчаи хандон, хуш омадй.

Ту подшоҳу жумлаи хўбон туро силаҳ,
 Ҳаргиз надида дидаи айём чун ту шаҳ,
 Абрў ҳилол, меҳр узор, анбарин мижаҳ,
 Марғула зулф, каж кулаҳ, пурғазаб ниғаҳ,
 Кокул ба дўш карда парешон, хуш омадй.

Кўгоҳ карда фурқати дуру дарозро,
 Раҳме намуда шиддати сўзу гудозро,
 Майли хиром дода қади сарфарозро,
 Аз сурма дода оби сияҳ масти нозро.
 Яъне кашида ханжари мижгон, хуш омадй.

Теги ғамат зи жони ман, эй сарвқад, гузашт,
 Захму жароҳати дили зор аз адад гузашт,
 Ҳар рўзу шаб гузашт, ба аҳволи бад гузашт,
 Имрўз интизори қудумат зи ҳад гузашт,
 Эй нурбахши дидаи гирён, хуш омадй.

Зулмати шоми фурқати ту интиҳо надошт,
 Бо дарди иштиёқи ту жонам даво надошт
 Ғайр аз ту дар жаҳон дили ман ошно надошт,
 Бе машғали жамоли ту олам зиё надошт,
 Шамъи тарози мажлиси хўбон, хуш омадй.

Сад марҳабо, чу омадй, эй маҳлиқо санам,
 Аз партави жамоли ту шуд дида равшанам,
 Нақди ҳаётро ба қудумат барафканам,
 Гар бигзарй ба турбати ман баъди мурданам,
 Сар бар кунам зи хок, ки эй жон, хуш омадй.

Гар дар дил аст коми ту он ёри дилрабо,
 Буду набуди хеш чу Рожи бикун фидо,
 Гардан матоб аз раҳи ў гар расад жафо,
 Ояд чу баҳри куштанат он шўҳи сайидо,
 Аз жону дил бигўй ки жонон, хуш омадй.

Комил газалига мухаммас

Бу не ойн эрдиким, эй моҳи тобон айладинг,
 Ким юзунгга нозир ўлса, зору ҳайрон айладинг,
 Кечалар аҳбоб базмин боғи ризвон айладинг,
 Субҳидам май нўш этиб, азми гулистон айладинг,
 Гул яқосин чок, гунча бағрини қон айладинг.

Тушголи дашти фиروق ичра мени зори ҳазин,
 Иш манго ётмоқ чекиб фарёду оҳи оташин,
 Бу нафаским давлати васлингга бўлмишмен қарин,
 Зарра янглиғ беқарор ўлсам, не тонг, эй нозанин,
 Оразинг май тобидин хуршеди рахшон айладинг.

Эй нигоро, меҳр талъат, эй шаҳи олий жаноб,
 Ашки ўтлуғ оҳими кўргоч, манго қилма итоб,
 Мезбон расмин айларга мени зору хароб,
 Кўз ёшимни шарбат айлаб, айларам бағрим кабоб,
 Итларинг хайлин кеча кулбамда меҳмон айладинг.

Мен киби бир ошиқи саргашта даҳри дун аро,
 Бормукин солур фигоним ўн тўқуз гардун аро,
 Кўрма қонлиғ ашкими тонг дидаи пурхун аро,
 Тушголи лаълинг хаёли бу дили маҳзун аро,
 Қисматим хуноби ғам, эй шоҳи даврон айладинг.

Оразингга тушди эрса кўзларим ногаҳким,
 Ҳажр водийсида қилдинг дард ила ҳамроҳким,
 Ҳеч раҳминг йўқму, айт, эй дилбари дилхоҳким,
 Ёд этиб васлинг кунин ҳажр оқшамида, оҳким,
 Йиғламоқда кўзларим дарёйи уммон айладинг.

Севгали юз меҳр ила сен дилрабо наврастани,
 Бўлди ҳажрингда ишим чекмак гами пайвастанни,
 Мунча кўздин солмағил бир бекаси дилбастанни,
 Ўзгаларга жоми васлингни тутуб, мен хастанни
 Ҳажр водийсида саргардони ағшон айладинг.

Айлабон Рожий киби васлингга бир етмак ҳавас,
 Тун-кун айлармен фиғону нола андоқким жарас,
 Кўзларим хунобидин рангин ўлубдур хору хас,
 Ёр юзин гулзор, Комил, фаҳм қилма, тонг эмас,
 Фурқатингдин чунки қон ёшим гул ағшон айладинг.

* * *

Мубталойи нафси шайтонам, худоё дастгир,
 Роҳи ворастан намедонам, худоё дастгир,
 Монда дар тўфони ҳирмонам, худоё дастгир
 Фарқайи дарёйи исёнам, худоё дастгир,
 Аз гуноҳи худ пушаймонам, худоё дастгир.

Мурғваш афтодаам дар банди доми гафлате,
 Мерасонад бар дилу жонам дамодам заҳмате,
 Афканад бори гуноҳе бар сарам ҳар соате,
 На ҳузури тоқате дорам на завқи ҳолате,
 Зери бори журми исёнам, худоё дастгир.

Аз адам то ман ба бозори жаҳон афтодаам,
 Толиби беҳбуд будам дар зиён афтодаам,
 Бар кашокашҳои шугли ину он афтодаам,
 Дар миёни фитнаи охирзамон афтодаам,
 Дар чунин ошуби давронам, худоё дастгир.

Чунки афтодам мани бекас дар ин гафлат саро,
 Бар сарам афтод савдойи ҳазорон муддао,

Доим аз тўли амал шуд ҳосили умрам ҳабо,
Зодроҳи каъбайи васли ту кай бошад маро,
Дар раҳат афтону хезонам, худоё дастгир.

* * *

Эй худо, гаффору саттор аст бешак номи ту,
Мағфират гашта ба журми осийн аъломи ту,
Бар ҳама омаст лутфу бахшиши инъоми ту,
Дастовезе надорам ғайри лутфи оми ту,
Ноумед аз ҳабли хоқонам, худоё дастгир.

Борҳо аз жоми гафлат гаштаам мадхушу маст,
Жони зорам аз каманди нафси бадкешам нараст,
Нақди умрам сарф шуд андар маосй ҳарчи ҳаст,
Офтоби умри ман вақти завол овардааст,
Бо ажал вақти гиребонам, худоё дастгир.

Чунки жаллоди ажал ояд маро созад ҳалок,
Дўстон дафнам кунад хоки замине карда чок,
Ман ҳаме монам асиру зору танҳо дарднок,
Ончи пурсидам накиру мункир андар зери хок,
Дар маҳалле гар фуру монам, худоё дастгир.

То ба олам додаи жону танамро иртибот,
Мутгасил кардам ба гафлат рӯзу шаб айшу нишот,
Меравам акнун ба сад ҳасрат аз ин кӯҳна работ,
Рӯзи маҳшар гар билағжад поям аз пули сирот,
Ҳимайи дўзах магар донам, худоё дастгир.

Олимон аз илм хоҳанд хешро болонишин,
Зоҳидон аз зуҳд доранд орзуйи ҳури ин,
Рожий аз уммид бар даргоҳи ҳақ сояд жабин,
Ҳар касе фардо зи чизе дам занад эй қутби дин,
Ту бигӯ ман аз заъифонам, худоё дастгир.

Фузулий газалига мухаммас

Кими оламда сондим, ошно — ноошно гурдум,
 Кима якдиллик этдим, кунглини мендин жудо гурдум,
 Кимаким меҳр зоҳир айладим, ранжи ано гурдум,
 Вафо ҳар кимсадинким истадим, андин жафо гурдум,
 Кими ким бу фано дунёда гурдум, бевафо гурдум.

Неча эл бирла туздум дўстлиғ созин бан ҳайрон,
 Муҳаббат пардасидан зоҳир этти нағмаи нисён,
 Замон абносидин топиб маломат айлабон афгон,
 Кимаким дардими изҳор қилдим, истаюб дармон,
 Ўзумдин ҳам батарнинг дарда охи мубтало гурдум.

Кунгул ранжининг ойда олса деб ҳар бешу кам дафъйин,
 Юз урдум ҳар сари бўлмоқ умид айлаб алам дафъйин,
 На эл қилди жафо таркин, чарх этти ситам дафъйин,
 Мукаддар хотирамдан қилмади ҳеч ким ғам дафъйин,
 Сафодан дам урон ҳамдамларин аҳли риё гурдум.

Агар туфроға ёстондим, ботирди ёнима сўзан,
 Вагар бода эришдим, кўзларимга бўлди гардафкан,
 Гар ўт ёниға вордум, айлади бин зори ёқмиғ фан,
 Агар савдо манин дугдум равон, дўндурди юзиндан,
 Вагар кўзгудан ўтдум, сидқи акси муддао гурдум.

Фигонким ҳар қачон ўтдум фараҳ гирёнлиғ улвирди,
 Гино асбоби дугдум бесару сомонлиғ улвирди,
 На толейдурки, илм этдум талаб, нодонлиғ улвирди,
 Аёғ босдиму раҳ майда саргардонлиғ улвирди,
 Амал сарришта дугдуму элимда аждаҳо гурдум.

Кимингким ҳосил этдум хизматинда мутбайин юз газ,
 Ҳалоким истаюб сўрди бошиға ашҳабин юз газ,
 Чу арз этдум фалакка толейим тира шабин юз газ,
 Банго густурди гардун тирабахтим кавкабин юз газ,
 Бу не бадбахт анго ҳар гоҳким бахтим қаро гурдум.

Чекиб Рожий киби жавру жафо ҳар пеш ило камдан,
 Замоне ўлмадум фориг, ғаму андуху мотамдан,
 Гар эмди узлат айлаб, ихтиёр истаб, фараҳ ғамдан,
 Ғузулий, айб қилма, юз чу расми аҳли оламдан,
 Надан ким ҳар кима юз дутдум, ондин юз бало гурдум.

Шариф ғазалига мухаммас

Эй ажаб ин хаёл ки орий чи фоида,
 З — ин фикрҳои беҳудакорӣ чи фоида,
 В — ин оҳи сарду нолау зорӣ чи фоида,
 Эй дил, ту дарди ишқ надорӣ чи фоида,
 Худро зи аҳли дард шуморӣ чи фоида.

Дар дидаи ту нури ҳаё нест зарраиё,
 Дар тинати ту бӯи вафо нест зарраиё,
 Дар хотири ту сидқу сафо нест зарраиё,
 Андар дили ту меҳри худо нест зарраиё,
 Гар рӯзу шаб намоз гузорӣ чи фоида.

Ин ҳирсу оз беҳудакорист, эй рафиқ,
 В — ин мулку моли даҳр ғуборест, эй рафиқ,
 Дунё на жойи амни қарорест, эй рафиқ,
 Дунё мақоми гираву зорист, эй рафиқ,
 Дар рӯзи ҳашр гираву зорӣ чи фоида.

Умрат агар ҳазор буд нест дар бақо,
 Дар ҳустиҷӯи нуқрау тилло мақаш жафо,
 Дар мавсими шубоб бирез ашқи бериё,
 Борони бемаҳал надихад нафъ киштро,
 Дар вақти пирӣ ашқ барорӣ чи фоида.

Рожӣ биё ба водийи ваҳдат духул кун,
 Так зан ба роҳи мақсад гоме ҳусул кун,
 Нафсат ба бандағӣ ба жавонӣ малул кун,
 Гуфтам: Шарифро ба ғуломӣ қабул кун,
 Гуфт: эй ғулом, пирӣ низорӣ, чи фоида.

Хусайний газалига мухаммас

Ишқинг ўти тушколи кўнглумға мен бехонумон,
 Ёна — ёна жисм ила жонимға йўғ тоби тавон,
 Эмди ўлгумдур тараҳҳум қилмас эрсанг бегумон,
 Эй сенинг қошу кўзунгдур фитнайи охирзамон,
 Лабларингдур хаста жонимға ҳаёти жовидон.

Борма, ҳижрон ўти жонимға уруб раҳм айлаким,
 Бошим узра меҳрдек бир дам туруб раҳм айлаким,
 Ишқинг ичра бор нечук дардим сўруб раҳм айлаким,
 Эй қуёш юзлук санам, ҳолим кўруб раҳм айлаким,
 Этти кўкка ҳар нафас ҳажрингда фарёду фиғон.

Лабларинг шавқин чекиб юз захми мижгон сақладим,
 Сабр қилдим, кўзларинг бедодиға жон сақладим,
 Неча йилдур қофи ишқинг чектим афғон сақладим,
 Эл аросида неча сирримни пинҳон сақладим,
 Бу сариф юз ошкоро айлади сирри ниҳон.

Ҳар неча тушса ҳазин кўнглумға ул ораз ғами,
 Тонга текру келмомен уйқу оқар кўз шабнами,
 Не бўлур кулбамға бир тун келсанг, эй жон марҳами,
 Гар ҳаёлинг бўлса меҳмон кўнглум уйинда дами,
 Айлагай юз сори ҳар дам кўзларим гавҳарфишон.

Токи кўз кўруб ул ойни, Рожиё, банд ўлди дил,
 Ҳажр зиндониға тушдум ўтти неча ойу йил,
 Тушда кўрдум бир кеча сўз дерга жарроб қилди тил,
 Дедим: — Эй жон марҳами, васлинг била бир чора қил,
 Кулуб айтур: Эй Хусайний, тутма мендин бу гумон.

Навоий ғазалига мухаммас

Кел, эй санам, неча дардингни жонга еткурайин,
 Неча фигоним унин қаққашонға еткурайин,
 Неча эл ичра фасонам баёнға еткурайин,
 Неча ғамим ўтин аҳли жаҳонға еткурайин,
 Шарору дудин анинг осмонға еткурайин.

Фироқ даштида мен телба онча билдим ким,
 Мажол пўяға топмай толиб йиқилдим ким,
 Етиб тафаккур ила бу хайлни билдим ким,
 Қадам бошимдин этиб кўйи азми қилдим ким,
 Бу макр ила они ул остониға еткурайин.

Камар миёнинг қучмоқға бот эткондек,
 Танинға пираҳанинги бе уёт эткондек,
 Тилинға сўз чоғи рангин нукот эткондек,
 Лабинға май била нўши ҳаёт эткондек,
 Анинг хаёлини мен доғи жонга еткурайин.

Манго сен эйки кулиб дерсен: ақли кулл бирла,
 Ғамингни дафъ қил ошоми жоми мул бирла,
 Қўнгулни овла гаҳе сайри боғи гул бирла,
 Қўнгул чу кўйида кам бўлди, не қўнгул бирла,
 Ўзимни ком тилаб гулситонға еткурайин.

Яланг рамидаға бир пироханни элтурмен,
 Рамида йўққи, ўлукка кафанни элтурмен,
 Ўлук демайи, иккисиға ватанни элтурмен,
 Қўнгул не истайу, вайрон баданни элтурмен,
 Ки, хонумонини бехонумонға еткурамен.

Жаҳон айгонидур эй дил, бир эски вайрона,
 Ичида бошдин-оёқ мамлуди ом ила доно,
 Яхшироқ кўринур қилсам иннини риндона,
 Жаҳонда фитнадур, айлаб сўроғ майхона,
 Ўзумни саъй ила дорул амонға еткурайин.

Фироқ даштида Рожий киби қолиб бедил,
 Чекар афғону наво неча ой эрур, неча йил,
 Фироқ қони чекардин таън бўлуб чун қил,
 Навоий оҳи сенга заъфдин чу етмас, кел,
 Ки васлидин мадад ул нотавонга еткурайин.

Хусайний ғазалига мухаммас

Тўкма қон, эй, кўзима фаррухлиқойинг келгуси,
 Борма хуш ўздин ғам ичра ғамзадонинг келгуси,
 Ўлмагил, эй, жонла дардинга давойинг келгуси,
 Ғам ема, маҳзун кўнгулким, ул дилрабоинг келгуси,
 Базми айшинг тузгучи ишрат қароинг келгуси¹.

Эй тан, оғоз айлагил, жон бирла хизматким бу кун,
 Эй тил, изҳор айла, сўз айгурға журъатким бу кун,
 Эй кўнгул, дийдоридин касб эт суратким бу кун,
 Айлагил парвоз, эй шаҳбоз ҳимматким, бу кун,
 Тойири қадди² ошёнида ҳамонинг³ келгуси.

Айлабон дилжўйлиқ бир неча аҳбоби била,
 Сайр этиб ҳар ён баҳона гашти боғи гул қила,
 Бу тараф келмакчи эрмиш, эй кўнгул, қўйгил гула,
 Тийра шоми ҳажридин кўп қолма тонгким, меҳр ила
 Субҳи давлатдек чиқиб то банда ойинг келгуси.

Бормоғинг қўй, эй кўнгул, Мажнун киби бошинг олиб,
 Оҳи ашқинг сарсари тўфонидин эл қўзғолиб,
 Чекмагил ун ҳар нафас олам аро ғавфо солиб,
 Ғам ема лаб ташна ҳижрон даштида ҳайрон қолиб
 Ким, зилоли васл ичарға раҳнамойинг келгуси.

Бўлмагил Рожий киби қайғу била ҳамдам бу кун,
 Тўзгил оҳинг тараб чекмай навоийи ғам бу кун,
 Айш қонунин соз айлаб, бўлуб хуррам бу кун,
 Эй Хусайний, қилмагил ишрат навосин ким бу кун
 Ким гулистони нишотингда Навоийинг келгуси.

¹ Хусайнийда ишрат физойинг.

² Хусайнийда қудс.

³ Хусайнийда ҳумойинг.

Мулла Вайсниёз Зийрак газалига мухаммас

Қачон ул ой мени ушшоқ элидин иқтидо этгай,
 Тузуб қонуни улфат соз оҳанги давод этгай,
 Келиб кулбамга ё айлаб қошига бир мурод этгай,
 Шаҳким, май ичиб, ишрат тузуб, кўнглини шод этгай,
 Гадодинким ютар қон ҳажридин не навъ ёд этгай.

Эмас мумкин манга меҳру вафо ул шоҳи хубондин,
 Қачон кўрмиш бир ошиқ меҳри изҳорини жонондин,
 Деманг чек нола токим кўргасен бир илтифот ондин,
 Қачон парвоси андуҳи ғам ичра нола қилгондин,
 Бировким хотирин созу тараб оҳанги шод этгай.

Оқар ул ой ғамида кўзларимдин дам-бадам қонлар,
 Тараҳхум айлабон зулим ортадур ҳар лаҳза чандонлар,
 Топа олмон ғамимга чора айлаб тун-кун афгонлар,
 Етушган зулм элидин дод этар шаҳға мусулмонлар,
 Менингдек шоҳдин бедод этган кимга дод этгай.

Мени айлаб гирифтори фироқ ул ҳусни султони,
 Сўрарға келмас эрдию ирим айлаб ҳажр зиндони,
 Эшитдимким, латофат бирла бир ёрига пинҳони,
 Демиш бу хастасин аввал умр сўр чиқмайин жони,
 Киши имони янглиғ умр ишига эътимод этгай.

Мени бехонумон айлаб фиғону нола субҳу шом,
 Не қолмиш жисм аро қувват, не анда жонгадур ором,
 Етибмен ўлгали ҳажр ичра мен худрой, эт гулфом,
 Тасадуқ бошингга, ишқингда мен ўлсам агар ноком,
 Сенинг ҳақ комронлиғ бирла умрингни зиёд этгай.

Сурури сури олам ҳосиледур ҳузн ила мотам,
 Эмас мумкин топилмоқ доимо бир ҳол ила олам,
 Қилиб дунёни фоний давлатидин хотиринг хуррам,
 Фақир аҳволидин юмма кўз, оч, эй гонии бераҳм,
 Ки очиб юмғунча кўзни бу давлат хайрбод этгай.

Ажаб бир нозанинсенким, шабиҳинг кўрмамиш олам,
 Лабинг айнаи ҳаёту сўзларинг жон захмига марҳам,
 Жамолинг васфидин не тил била Рожий уролғай дам,
 Бўлур жаннат баҳорий сабззорига арақ шабнам,
 Агар бир ҳарфи Зийрак хат(т)и сабзингдин савол этгай.

* * *

Чекиб ғами фироқингда субҳу шом оҳиста-оҳиста,
 Бўлубдур жонима роҳат хурро(а)м оҳиста-оҳиста,
 Эрур доим тилимга бу калом оҳиста-оҳиста,
 Кел, эй сарви равон, айлаб хиром оҳиста-оҳиста,
 Кириб жон гулшанида қил мақом оҳиста-оҳиста.

Солибдур ҳажр қайғуси дили жонимга минг шеван,
 Бўлибдур жисми зорим дарди меҳнат хейлига маскан,
 Хужуми ғамдин ўлмиш кўзларим хира, тилим алкан,
 Фироқингда қарорғон кўзларимни айлагил равшан,
 Очиб ғаҳ-ғаҳ рухи хуршид фом оҳиста-оҳиста.

Менга зулм айламоқдин бир нафас толмассен ишқ ичра,
 Фигони оҳима бир дам кулоқ солмассен ишқ ичра,
 Десанг дей нола қилмоқ бирла тул солмассен ишқ ичра,
 Дема бош ўйнамоқ расмин била олмассен ишқ ичра,
 Билур сарбозлар расми низом оҳиста-оҳиста.

Эрурмен бир париваш ишқи андуҳи била вола,
 Бўлиб саргашта ўтлуғ оҳ ила андоққи жуввола,
 Агар оҳанг этарсен ёрлиғ мен зору бадҳола,
 Муғанний, туз буюк созингни-ю, чеккил буюк нола,
 Эмас дилхоҳ соз этмак мудом оҳиста-оҳиста.

Сани ким масти мағрур айламиш андишаи олам,
 Ичингда нафс комин истамакдин ўзга йўқ бир ғам,
 Юборма ўз бошига нафси саргашта бу ёнглиғ ҳам,
 Десангким нафс ром ўлсун, риёзат айлагил кам-кам,
 Солурлар бад лигом отга лижом оҳиста-оҳиста.

Эрур иш ишқ элига кўз ила кўнглин ориғ қилмоқ,
 Дамодам ишқ ранжин жон кўнглига қотиг қилмоқ,

Фигону ноласин ишқ ўти бирла шуълалиғ қилмоқ,
 Чу зоҳид беҳабардур, ишқ ўтидин не осиф қилмоқ,
 Эл ичра гаҳ сужуду гаҳ қиём оҳиста-оҳиста.

Кўнгил олдурғали бир орази гул қадди мавзунға,
 Чиқар тинмай дамодам нола-ю фарёд гардунға,
 Фаи фурқат солибдур жисми зорин ҳол ила зорға,
 Кетур, соқий паёпай жоми май Рожийи маҳзунға,
 Фаи дафъин қилур шурби мудом оҳиста-оҳиста.

Навойй ғазалига мухаммас

Мен огаҳ эрмас эрдим, ишқ сирри турфа роз эрмиш,
 Иши ғам чекмак эрмиш, кимки анда покбоз эрмиш,
 Гадо-ю под(и)шоҳға тарки фарқ этмас, имтиёз эрмиш,
 Муҳаббат шевасининг лозими ажзу ниёз эрмиш,
 Вафо ойинининг хосияти сўзу гудоз эрмиш.

Чекиб ранжу балосин сарви қомат, гулбаданларнинг,
 Ютуб хунобалар рухсори рўйи отапинларнинг,
 Иши бўлмоди дилбарлар ушшоқи ҳазинларнинг,
 Деб эрдиларки, ажз аҳли ниёзи нозанинларнинг
 Қилур нозиниким, ул мужиби туғёни ноз эрмиш.

Кезиб ҳусн оламин кўп дилбари таннозни кўрдум,
 Неча лаъли ҳаёт афзо Масеҳ анфосни кўрдум,
 Бири йўқ дилбаримча, гарчи кўбу озни кўрдум,
 Қадининг жилваси олида сарвинозни кўрдум,
 Бу бир асру фурутан, ул бағоят сарфароз эрмиш.

Неча кунлардурким, ул пари пайкардин айрилдим,
 Тилаб васли ўшал кундин бери тинмай даме билдим,
 Бориб кўйи аро кимни кўрсам жустижў қилдим,
 Бирав базмин бу ақшом базми жаннат этдилар билдим¹,
 Шабистонин мунир этган бизинг шамъи тароз эрмиш.

¹ Навоййда: Бирав базмин бу ақшом рашки жапнат дедилар, билдук.

Не ҳосил ўзни тутмоқдин риё-ю, ужб ила обид,
 Кириб масжид аро гоҳи бўлуб қоим, гоҳи қонд,
 Қил ўзни бир париваш кўйи туфроқи уза сожид,
 Бало захрини чекмай зухдинг, эй зоҳид, эрур борид,
 Ҳақиқат ишқиға ҳам чошни ишқи мажоз эрмиш.

Жаҳон аҳлиға ўзни жону дилдин ошино қилдим,
 Қўлумдин келганча ҳар кишига мен раво қилдим,
 Жафолар қилдилар жонимга, мен гар худ вафо қилдим,
 Вафосиз эрканин даҳр аҳли билмай, жон фидо қилдим,
 Вафо аҳлиға бу элдин муносиб тарки тоз эрмиш.

Қиёс эт даҳр аҳволини Баҳром ила Парвиздин²⁴,
 Асарким топмиш олам мулкида хоқону Чингиздин²⁵,
 Ваган фарсуда бўлма, Рожий ёнглиғ панд эшит биздин,
 Навоий, ўт Наҳованду Сипоҳон бирла Найриздин²⁶,
 Ҳусайни туйғучоким, санга оҳанги «ҳижоз» эрмиш.

Навоий ғазалига мухаммас

Истасанг кирмак агар аҳли муҳаббат сониға,
 Сур азимат тавсанин дашти фано майдониға,
 Боқма олам гулшанининг ҳар гули хандониға,
 Оташин гул гарчи зийнатдур жаҳон бўстониға,
 Барқ эрур ҳар ел учурғон барги булбул жониға.

Истама бу боғ аро ҳар сарву гул бую қадин,
 Еткурурлар кўкка ўтлуғ оҳ ила ноланг ҳадин,
 Маъни иста, қўй жамоли зоҳирининг марқадин,
 Гарчи шамъ ўлди шабистон, зеби кўрким шуъладин,
 Тил чиқармиштур сусаб парвоналарнинг қониға.

Эй отинг тангри каломида жухул ила зулум,
 Этмагил бу эски тоқ ичра мақом андоққи бум,
 Топмағунг қонуни ишратдин жазоингни ҳамум,
 Най елин Исо дами тутғилки, ул бордур самум,
 Ҳар нафас аҳли муҳаббат хогири вайрониға.

Ўзлукунг борин солиб девоналиг айлаб шиор,
 Кир талаб водийсиға боқма изинг(г)а зинҳор,
 Тутма оламда тараб жоҳин бор эрсанг ҳушёр,
 Бир қадаҳ май ичмади бу дайр аҳли бехумор,
 То таҳаррук бўлди бу тоси нигун давронига.

Бодайи ранжи хумор ошиёнин қилгон хаёл
 Айласун бору йўқин дайри фанода поймол,
 Бермасун қўнглига ҳар бир шугли сор ошугфтаҳол,
 Бўлмайин фоний, муҳаббат жомин ичмақдур маҳол,
 Сабт этинг бу нуктани дайри фано айвониға.

Иштиғоли даҳр мунглуғ жонима бўлди бало,
 Ихтилотти халқи умрум ҳосилин қилди ҳабо,
 Кимсадин бир лутф умид этдим, сўрди минг жафо,
 Ҳасрат ўлтурди мени, эй муғ, кетур жоми фано,
 Ким, чидай олман бу кундин сўнг анинг ҳижрониға.

Ранжу ҳижрон ичра қолсанг, Рожиё, зору фақир,
 Топмасанг ҳолинг демакка бир анис дилбанд йир,¹
 Чекма бетоқатлиғ айлаб мен киби ҳар дам нафир,
 Ком топмай кимки ҳирмон дардиға бўлмиш асир,
 Истаса ҳамдард ўлтуртунг Навоий ёниға.

Навоий ғазалига мухаммас

Буки бўлмиш еру кўкда дoston Хизру Масеҳ,
 Берур эрмишлар деб ўлган танға жон Хизру Масеҳ,
 Истамас ишқингда ўлган бегумон Хизру Масеҳ,
 Эй хату жонбахш лаълингдин нишон Хизру Масеҳ,
 Балки бу ик(к)и уётидин ниҳон Хизру Масеҳ.

Оразингдур саҳфа хагинг анда ёзилгон киби,
 Ғунчаваш оғзинг бўлур гул-гул очилгон киби,
 Йўқ, ғалат дедим: эмас эркан ул ойтилгон киби,
 Хат лабинг узра, лабинг юз узралур қилгон киби,
 Оби ҳайвону қуёш узра макон Хизру Масеҳ.

¹ Йир (ёр). Қофия талаби билан шундай ёзилади.

Хати савдоси солиб бошимга юз минг ҳодисот,
 Не сукун афғоғима эрди не ҳушимга сабот,
 Ўлгудек ҳолатда эрдимким қилиб бахт илтифот
 Хат(т)идин лаълига етгим, лаълидин топтим ҳаёт,
 Ул иков бўлди манга, эй хаста жон, Хизру Масеҳ.

Эйки роҳ ишқин қатъидин уруб доим нафас,
 Гулгул оламга солурсен нола айлаб чун хурас,
 Зинҳор ўлма бу йўлга кирган эрсанг бул ҳавас,
 Солики фоний таважжухдин тараддуд айламас,
 Етсалар маҳвий шухуд бўлғон замон Хизру Масеҳ.

Рожийи бекас қолиб фурқатда неча солу моҳ,
 Еткуруб чарх учиға оху фиғонин гоҳ-гоҳ,
 Бўлмиш эрди ёр васлиға тополмай Хизри роҳ,
 Дайр пири қўлдабон, тиргузди майдин мугбачоҳ,
 Эй Навоий, бу икавни қил гумон Хизру Масеҳ.

Фузулий ғазалига муҳаммас

То кўзларингни ишқ элина раҳзон айладинг,
 Ман зори бенаво-я не жафони фан айладинг,
 Афғор базмин васлинг аро маскан айладинг,
 Эй маҳ, маним-ла дўстларим душман айладинг,
 Душман ҳам айламаз бу ишниким, сан айладинг.

Раҳм этмадинг фиғонима, эй шўҳи дилрабо,
 Бил дамбадам зиёда қилурсен банго жафо,
 Отмоқ жафо ўқини бу сифат ўлғойму раво,
 Пайконларинг-ла дўлди таним, офарин санго,
 Бедод чекмая таними оҳан айладинг.

Қоними кўзларинг-ла ичиб ҳеч тўймадинг,
 Ғамзанг қиличи бирла таним йўҳки сўймадинг,
 Йўҳ бир сўнгах(к)и тири жафо бирла ўймадинг,
 Таҳсин сангаки, гўнглум эвин тийра қўймадинг,
 Ҳар захми новакинг банга бир раван айладинг.

Келмаса қошимға ул бадмехр маҳижабин,
 Тинмай чекиб тонг отғунча фарёд ила оҳин,
 Ҳар кеча ғами қоронғу уйинда эдим ҳазин,
 Ўлсун зиёда рифъатинг, эй оҳи оташин,
 Моҳим тийрамизи бу кеча равшан айладинг.

Бир телба омки фурқат аро толейим забун,
 Жондур ҳазин, вола анис, бахт вожгун,
 Ҳар лаҳза дермен ашким аро кўрмак алазабун,
 Кесилмасун¹ тароватинг, эй ашки лолагун,
 Гул — гул домиб мақомимизи гулшан айладинг.

То душтум ойру ул шаҳи олийжанобдин,
 Топмон ғамимға чора тилаб шайху шобдин,
 Жоним яқинки, чихса бу жисми харобдин,
 Жон чихса, манзил этмаз эв дуг ҳубобдин,
 Эй гўз ёшики, қасди бинойи тан айладинг.

Юсуфдек ўлса гарчи жамоли сабоҳатинг,
 Ҳотамдек ўлса кеча — кундуз саховатинг,
 Жонпарвар ўлса Рожий киби ҳар иборатинг,
 Мумкин дагил, жаҳонда, Фузулий, иқоматинг,
 Беҳудасан бу марҳалада маскан айладинг.

Навоий ғазалига мухаммас

Солғали ўт кўнглума бир дилбари танноз туз,
 Топмадим мунглашгудек бир муниси дамсоз туз,
 Туг кулоқ, айлай иков бир-бирға махфий роз туз,
 Эй муғанний, чун ниҳон розим билурсен саз туз,
 Тортибон мунглуғ навосозинг била овоз туз.

Барча будум ҳажр яғмосида бўлмишдур нобуд,
 Қолғудек эрмас ҳазин жонимда осори вужуд,
 Кел, тараҳҳум айла ҳолимға, олиб илкин(г)а руд,
 Навҳа оҳанги тузуб оғоз қил маҳзун суруд,
 Ул суруд ичра ҳазин кўнглумға махфий роз туз.

¹ Фузулийда иксилмасун.

Этма ниҳонким Ироқ оҳанги тузгил, ё ҳижоз,
 Ё Ажам²⁷ ичра наво айлаб сол элга тарки тоз,
 Чунки ушшоқи ҳазин ҳолиғадурсен чорасоз,
 Гар менинг ҳолим десанг, туз борча достони ниёз,
 Дилбаримдин нағма соз этсанг суруди ноз туз.

Фони эрмиш даҳр гулзори, йўқ эрмиш жовидон,
 Қўймағил кўнглинг қилиб жовиди боқий деб гумон,
 Қилмағонлиғ яхшироқ бу гулшан ичра ошиён,
 Чун бу гулшанда нишман қилғали қўймас ҳазон,
 Гул фиरोқи савтин, эй булбул, қилиб парвоз туз.

Суйғали бир дилбари оромижон мунғлуғ кўнгул,
 Ҳажр андуҳидин ўлмиш нотавон мунғлуғ кўнгул,
 Рожий ёнглиғ тортибон ўтлуғ фирон мунғлуғ кўнгул,
 Базм аро ўртар Навоийни ниҳон мунғлуғ кўнгул,
 Эй муғанний, чун ниҳон розим билурсан соз туз.

Фузулий ғазалига муҳаммас

Даҳр жамъиятларин ҳар дам паришон билмишуз,
 Ҳар бири дашти Адам сори хиромон билмишуз,
 Кимса мунда истиқомат йўхдур имкон билмишуз,
 Бир жаҳон маъмурасин муғнида вайрон билмишуз,
 Офиат ганжин бу вайрон ичра пинҳон билмишуз.

Маъни эт ҳосил агар ҳар сурат ила дерди ҳаст,
 Қил ҳаёли нашъайи кайфияти жоми аласт,
 Сурат аро бўлма қул нашъаи майдин ўзни маст,
 Гар ўзини доно тутар тақлид ила суратпараст,
 Олами таҳқиқида бир они нодон билмишуз.

Солма кулфатга тилаб ғайрат дили афтодани,
 Ки майс соқий тилаб гоҳи дили афтодани,
 Бодаи ишрат солур ғам қайдина озурдани,
 Бехабарлар шарбати роҳат сонурлар бодани,
 Бир ҳакими нақт узони дўкмиши қон билмишуз.

Дўстлар, олам аро ҳар дам тилар бир муддао,
 Ўлдиму елларда юз минг ко комингиздин бир раво,
 Бизки дермиз: истангиз осойиши мулки бақо,
 Билмишшуким, мулки олам кимсая қилмаз вафо,
 Ул замондин ким они тахти Сулаймон билмишшук.

Ўлма гофил қайда ўлсанг бир нафас жононадан,
 Холи айлаб хотиринг ганжинасин бегонадан,
 Ўлди зоҳир Рожию панд этдукунг афсонадан,
 Ойру билмишсен, Фузулий, масжиду майхонадан,
 Саҳв этмиш ким сани биз аҳли урфон билмишшук.

Фузулий ғазалига мухаммас

Ҳар неча журми одат эса борҳо банго,
 Нафси иқтисоси дойим этса муқтазо банго,
 Рухсори қаҳри дудидин қаро банго,
 Ё раб, ҳамиша лутфингни эт раҳнамо банго,
 Гўстурма ул тарийқ икимиз санго, банго.

Туну кун ишим ҳавою ҳавас бирла сайрдур,
 Гоҳ хонақоҳ матлабиму гоҳ дайрдур,
 Гоҳ билмонки хонаси шардуруру ё хайрдур,
 Қатъ айла ошнолигим ондинки, ғайрдур,
 Ончўқ ўз ошноларинг эт ошно банго.

Ҳар юзга вола этма дили беқарорими,
 Ҳар кўй бошинда солмай равзаи эъзорими,
 Ҳар йўл ғубори этма тани хокисорими,
 Бир йўлда собит эт қадами эътиборими,
 Ким, раҳбари шариат ўла муқтадо банго.

Қад(д) имни бори масъият этмиш дутоҳким,
 Бахтимни журм дудаси этмиш сиёҳким,
 Фазлингни ёвар айла-ю, авфуинг напоҳким,
 Йўх манда бир амал санго шойиста, оҳким,
 Аъмолима кўравера адлинг жазо банго.

Солмиш залолатим бани сендин баъдким,
 Лутф айла қурбатинг соридин бир навидким,
 Қил нури мағфират била номим сафидким,
 Хавфу хатарда музтарибамвор, умидким,
 Лутфинг вера башорати авфу ато банго.

Ёсолго сифат ар-роҳи қадимсен,
 Халлоқу ла йазолу рауфу ар-раҳимсен,
 Бан рӯсиёху жоҳил эсам, сен алимсан,
 Бан билмазам банго керакин, сан ҳақимсен,
 Манъ айлаверма, ҳарна гаракмаз санго, банго.

Қил субҳу васл муждасидин хотирими шод,
 Шоми фироқ зулмати чўх топти имтидод,
 Вер нафси бад ниҳодима амрингга анфусод,
 Улдур банго муродки, улдур санга мурод,
 Ҳошоки, сандин ўзга ўла муддао банго.

Бан Рожийи балокаши, афтодау ҳақир,
 Йўқ сандин ўзга бир банго ҳомийи дастгир,
 Дут лутф ила илким ўлиб ҳодийи нозир,
 Ҳирсу¹ ҳавода қўйма Фузулий сифат асир,
 Ё раб, ҳидоят айла тарийқи фано банго.

Навоий газалига мухаммас

Эй кўнгул, мулки жаҳон борҳо гадони беш эмас,
 Ҳосили ранжи балойи бегарони беш эмас,
 Умр анга масруф қилмоқ ройигони беш эмас,
 Даҳр судидин тамаъ узким зиёни беш эмас,
 Умрни тутғил ғаниматким, замоне беш эмас.

Тинмайин тул аҳли бирла уруб ҳар сори тилак,
 Ундабон аҳбоб ила асҳобини айлаб кўмак,
 Тошитурға туфроқлари жамъ этиб оту эшак,
 Уй бино айлаб ажабдур элни меҳмон айламак,
 Улки бу уй ичра беш кун меҳмоне беш эмас.

¹ Фузулийда ҳабси.

Умрлар гар шодлиғ берса санга ҳайи жалил,
 Бўлма ғофилким, чолинғай бир куни қўйи ажал,
 Қувватинг жонибида бўлса қоҳдек қўҳи сақил,
 Қўй тавонолиғ сўзин, ёд эт ажал хоринки фил,
 Пашшалар киши қошинда нотавоне беш эмас.

Оқил эрсанг, зеби зоҳирдин узуб билқули қўнгул,
 Кийголи ҳар дам мулаввун жома сори тутма қўл,
 Гар танинг ёпса эски шол, анга хурсанд бўл,
 Эйки, бўлмиш хильатинг зарбафт бори билким, ул,
 Маъни аҳлин қулдурга заъфароне беш эмас.

Банда бўлсанг, бандалик амрида қоҳил бўлмаким,
 Салтанат бирла иморат сори мойил бўлмаким,
 Иззату жоҳи насаб мулки манозил бўлмаким,
 Меҳр тожу чарх тахтинг бўлса, ғофил бўлмаким,
 Меҳр бемеҳру фалак, номехрибоне беш эмас.

Айлабон ҳар хонақоҳ ол(л)ида туфроқ узра чо,
 Қилма ўзни ҳар риёйи шайх бирла ошино,
 Фоний ўлмоқ эрса матлабинг, мен ўқ этай сенго,
 Кир фано дайриғаким, ҳар шайхи юз савдо анго,
 Улки отин хонақоҳ қўймиш дўконе беш эмас.

Шаҳриёро, бермагил қасрингга кўб тазҳибким,
 Ўзни олам ичра султони мамолик дибким,
 Пастлиғ айлаб шиор эт, нафсинг(г)а таъдибким,
 Шаҳға эл фикрини қилмоқдур улким, зибким,
 Бир суруг қўйдур раоё, шаҳ шўбоне беш эмас.

Иззату паҳлуси ёстонмоқға бўлсун чархи аҳд,
 Хизматиға субҳу шом эгесун ойу кун жидду жаҳд,
 Наҳши васфин айлаб эл рутб айласун андоққи шаҳд,
 Авжи давлат узра бўлсун доимо Билқисиси аҳд^{2,8},
 Ким зуҳал қасрида ҳар гун нобоне беш эмас.

Рожий этмишдур бало саҳросиға тортиб хуруш,
 Не туюр ўлмиш онин у не у бўлмиш ақлу хуш,
 Бўлғоди ҳамроҳ онин у тушиб мағзиға жуш,
 Гар Навоий истади анворалиқ, эй аҳли хуш,
 Ғам еманг девонайи беҳонумоне беш эмас.

Навий ғазалига мухаммас

Билмон туш эрди ёки хаёл эрди, зан эрди,
Иқболи муродим йўлида хоркан эрди,
Офоқ тўла бўю абру суман эрди,
Ўтган кеча мен эрдиму ул сиймтан эрди,
Гулшан тўрида масканимиз бир чаман эрди.

Ул дилбар эрди-ю, қошида бир мени бедил,
Бир ерга тутуб, анис этибон ишрати комил,
Ул суҳбат аро сиққудек эрмас эди бир қил,
Гулбин аро икки кишига сиқғуча манзил,
Булбул била гулдек иккимизга ватан эрди.

Ул маҳлиқо оразидин даҳр эди равшан,
Зебо қадидин зеб толиб ўзгача гулшан,
Ҳозир эди жоми майи гулранги ҳазан,
Гаҳ мен тутуб ул ичмаку, гаҳ ул тутубан,
Тун ярмигача ик(к)имизга бу фан эрди.

Ул тутғач аёғ, мен қад эгиб фош этиб эъзоз,
Ложуръа ичиб қўкка чекиб чангдек овоз,
Ман тутсам анга жом, ичибон ул бод танноз,
Маст айлади гаҳ нозу гаҳе арбада оғоз,
Қўксум киби чок эткан анга пираҳан эрди.

Гоҳи солибон бўйнума қўл ул гули навраст,
Айлар эрди юз лутфи навозин била ҳамдаст,
Гоҳи қулоғим товлаб этар эрди бошим паст,
Мен доғи юзумни кафи пойига қўюб маст,
Гулбарг уза кирпикдин агарчи тикан эрди.

Тун ярмидин сўнг турубон ул қўзи шаҳло,
Мастона хиром этти бўлиб азми маъво,
Ул маскан аро маст ётибмен доғи танҳо,
Бу навъ уюдумким, мени уйғотқучи тонгло,
Юз сийм фишонлиқ била шоҳи Хўтан²⁹ эрди.

Рожий киби йиллар чекибон меҳнати ҳижрон,
 Ўлгудек эди тун-кун этиб, нолаи афгон,
 Бир тунки муроиди била чарх айлади даврон,
 Ҳажр эмди Навоийни гар ўлтурса, не армон,
 Мунчаки, мурод анга бу важҳи ҳасан эрди.

Навоий ғазалига мухаммас

Бўлмишам, кўрмай вафони, хайли инсондин малул,
 Хайли инсондин демакким, жисм ила жондин малул,
 Гар десам сандин ҳам, ул маъшуби ойгондин малул,
 Эй кўнгул, бир нав ўлубмен, аҳли даврондин малул,
 Ким эрурмен, кимки ондин яхши йўқ, ондин малул.

Ҳажр зиндониға мен бекасни ул гул хирмани
 Ташлабон, жисмимни қилди нақди меҳнат маҳзани,
 Чиқди жоним, борсун эмди қайда бўлса маскани,
 Ҳажр агар будур, нетай мен жонни, жон нетсун мени,
 Ким эрур ҳар лаҳза мендин, жону мен жондин малул.

Ҳусн гулзори аро ул сарв қомат чеккали,
 Ишқ тиги этти мени бекасни меҳнат чеккали,
 Даҳр эли ҳам қўймас ўз ҳолимға шиддат чеккали,
 Тангри халқ этмиш мени гўё малолат чеккали,
 Ким дами йўққим, эмасмен халқи нодондин малул.

Ўтди умрим маҳвашлар ҳусни гуфтигўйида,
 Нақди жоним сарф бўлди васли жустужўйида,
 Топмадим меҳру вафо осори бир ой хўйида,
 Неча диним узра титрай дилраболар кўйида,
 Эй мусулмонлар, бўлубмен номусулмондин малул.

Неча йилдур қатъ этарсен ишқ тоғи ила тузин,
 Ўтқариб шомин ғам ила меҳнат ила кундузин,
 Бир назар солмай сенга, ағёрга солур кўзин,
 Эй кўнгул, фикрингни қил ким, дўсту душманлар юзин,
 Кўрмас эрди, бўлмаса сен зору ҳайрондин малул.

Эйки, қилмиш ишқ тиғи жисми беморингни чок,
 Кир талаб водийсиға, гар бўлса ҳам жисми ҳалок,
 Муддаои таъниға боқмайлабон хотирни пок,
 Истасанг мақсад, қадам қуй, таъна тошидин не бок,
 Каъба тоши бўлмағон хори мўғилондин малул.

Тут қулоқ Рожий сўзига, тарк этиб бир лаҳза ноз,
 Рудни туз солғоли ушшоқ элига тарки тоз,
 Ҳар мақом оҳангин айлаб юрмагил шебу фароз,
 Эй муғанний, тут «Ироқ» оҳанги-ю кўргуз «Ҳижоз»,
 Ким Навоий хотири бўлмиш Хуросондин³⁰ малул.

Амирий ғазалига мухаммас

Қошинг ёйиға мен саргашта қурбондурман, эй соқий,
 Кўзунг шавқида ашки баҳри уммондурман, эй соқий,
 Юзинг меҳри била зор, бағри қондурман, эй соқий,
 Қўлимда соғару саршор, ҳайрондурман, эй соқий,
 Хумор олуида ул лаъли хандондурман, эй соқий.

Мен (и) махмуринг(г)а айлаб, тараҳхум жом ила май тут,
 Не майким, бодаи лаълинг била ҳамроҳ бўлғай, тут,
 Чу қилгунг бўйла ҳам бир жом ила доғ бас этмай, тут,
 Лаболаб айлабон бир соғари майни наёпай тут,
 Хуммор андуҳидин бесабру сомондурман, эй соқий.

Гулистон айлагил рухсори олинг бирла мажлисни,
 Фалаксан, айлагил абру ҳилолинг бирла мажлисни,
 Муфаррих айлагил ширин мақолинг бирла мажлисни,
 Мунаввар айлагил шамъи жамолинг бирла мажлисни,
 Ки бу оқшом харобот ичра меҳмондурман, эй соқий.

Юзумга ҳар нафас юз каж уруб дарду бало илки,
 Тану зоримни минг чок айлабон ранжи ано илки,
 Бу ёнглиғ тортибон минг ранж етмай бу гадо илки,
 Чаманда сунбулингни тор-тор этмиш сабо илки,
 Бу қайғу бирла зулфингдек паришондурмен эй, соқий.

Кезиб ҳусн оламин кўб маҳваши олий гуҳар кўрдум,
 Биридин меҳр топмай, ўзни тун-кун дарбадар кўрдум,
 Бу дам Рожий киби уммид нахлидин самар кўрдум,
 Юзинг хуршидини то жоми майда жилвагар кўрдум,
 Амирий оламу Жамшид даврондурман, эй соқий.

Навоний газалига мухаммас

Кўнгул, даврон элин тутма ўзинг(г)а ошино асрў,
 Тилаб меҳру муҳаббат, чекмагил ранжу ано асрў,
 Жафо айлаб вафо кўз тутмоғинг бордур хато асрў,
 Вафо аҳлига даврондин етар жавру жафо асрў,
 Жафосидин онинг озурдадур аҳли вафо асрў.

Фалақдин топмағунг жавру ранж -меҳнат бирлаким,
 Туну кун айшу роҳат истаб, этма жустужў фан ким,
 Менга кўб азмойиш бирла бўлмиш бўйла равшанким,
 Бу ким, аҳли вафо ноёб эрурлар, мундин ойиргон ким,
 Бу эски тоқ аларга ёғдурур гарду бало асрў.

Таманно қилма олам ичра ўзни айламак хушнуд,
 Балоу ранждин ўзга санга мумкин эрур бир суд,
 Фано баҳрига киргил, барча будинг айлабон нобуд,
 Гаронжонлиғни қўй, жон бер, тилар бўлсанг дури мақсуд,
 Ки оламда оғирдур ушбу гавҳарга баҳо асрў.

Кими кўрсам жаҳон аҳлидин, они ошино билдим,
 Туну кун тинмайин истаб ризосин, ел киби елдим,
 Ажаб нодон эмишмен, билмай ул гул симдин айрилдим,
 Фидо жонимни айлаб, олам аҳлидин тамаъ қилдим,
 Вафо, астағфируллоҳ, қилгон эрмишмен хато асрў.

Кел, эй Рожий, сенга жаҳл ила гафлат мунча ҳам басдур,
 Жаҳон аҳлидин уз пайванд бори дун нокасдур,
 Ҳама мол ила жоҳи ориф аҳли олдида хасдур,
 Ҳавойи гулшани қудс эт, Навойиким, хуш эрмастур,
 Зағанлар бирла бу гулшанида бўлмоқ бенаво асрў.

Мулла Вайснийёз Зийрак ғазалига мухаммас

Ишқ аҳли бирла меҳру маошингдин эврулай,
Ағниёлар ила хилоф савошингдин эврулай,
Меҳру ниҳон адовати фошингдин эврулай,
Эй сарвиноз, кел бери, бошингдин эврулай,
Қиймоч кўзларинг била қошингдин эврулай.

Бир боқмоқ ила оразинг(г)а, эй қамар лиқо,
Сабру қарорим ўлди кўзу қошинг(г)а фидо
Ҳам ақлу ҳушим ўлди, тану зоридин жудо,
Йўқдур пари санингдек инсу малак аро,
Хилватда карам — карам қарошингдин эврулай.

Дойим қилурлар аҳли вафо андин алқишинг,
Ким ишқ риоятидур доимо ишинг,
Бечоралардин ўзга жаҳон ичра йўқ кишинг,
Бошинг фалақда, хоки муҳаққарға нолишинг,
Зарра навоз меҳри қуёшингдин эврулай.

Эй дилрабо, хувайдо сенинг бўлди назиринг,
Ҳуш ўлди волайи дил, жон хастайи хотиринг,
Йўқму менга тараҳҳум, эй Масеҳ сўзи диринг,
Келсанг агар қошимга кўзум устида ирнинг,
Чексанг доғи оёгингу, бошингдин эврулай.

Рожий киби асиринг ўлуб жону дил била,
Тортиб наво-ю нола неча ою йил била,
Бўлмиш забони лол, ғами муттасил била,
Тутгай муборак отингни Зийрак не тил била,
Йўқдур ҳадди демакка адошингдин эврулай.

¹ Асли сўз *даранг* (кучли маъносида) қофия учун *диринг* ёзилган.

Навий ғазалига мухаммас

Бу не зулму жафо қилмоқдур, эй дилдор, ҳар соат,
Тараҳхум айламай, юз жавр этиб изҳор ҳар соат,
Недур келсанг сўрарға ҳолим, эй айёр, ҳар соат,
Гар ўлсам гулга мойил, бағрима юз хор ҳар соат,
Этиб ҳар хоридин бағримга юз озор ҳар соат.

Менингдек қолмасун бир бенаво нолон бўлиб кўнгли,
Бир ой савдоси бирла волаи ҳайрон бўлиб кўнгли,
Чекардин ҳажр аро ғам, кулбаи аҳзон бўлиб кўнгли,
Бўлубмен, айлаким кўрган замон вайрон бўлиб кўнгли,
Бошимда йиғлағай ҳам ёру, ҳам ағёр ҳар соат.

Тилимда сўз йўқ ойру, тилу оғзинг қил вафолидин,
Этибмен ўлғали, айрилғали лаълинг зилолидин,
Недур келсанг гаҳи сўрмоқға бу ранжур ҳолидин,
Дамодам заъфим андоқдурки, мужгонинг хаёлидин
Жароҳатлиғ кўнгулга санчилур бир хор ҳар соат.

Кел, эй дил, юрмагил оламда бир роҳат сўроғида,
Кўкармас оқибат райҳон ҳаргиз даҳр боғида,
Қила олсанг макон эт даҳр элининг ҳар қароғида,
Бу базм ичра не амну айшким, ҳар давр аёғида,
Йиқар бир нотавонни гунбади даввор ҳар соат.

Агар оқилсен олам аҳли атволини ўрганма,
Мусоҳиб бўлма Рожийдек, жафо ўтиға чурканма,
Тузуб улфат дамодам, қон ютиб, дард ўтиға ёнма,
Навий, то жаҳон аҳлиға сен вобаста кўнгранма,
Олар жавридин ўлса, хотиринг афкор ҳар соат.

Фузулий газалига мухаммас

Фалак верса санга гар рубъи маскун аҳлига хонлиқ,
 Давомат мумкин эрмас олам ичра ўлмогинг хонлиқ,
 Тушар охир бошингга бир куни бинг зори ҳайронлиғ,
 Кел, эй роҳат санон асбоби жамъин қилма нодонлиғ,
 Тарийқи фақр тутким, фақр эмиш оламда султонлиғ.

Қўюб бу мулки жоҳинг, фақри кўйин айлагил маскан,
 Хубондин йўхдур даҳр ичра маъво қилғудек маъман,
 Бошингга бир балодур тожу тахту мулк ила фавзан,
 Мурод ар салтанатдин коми дилдур, нафса тобеъсан,
 На ҳожат салтанатда уйла қилмоқ банда фармонлиғ¹.

Фано даштига охир бир куни бўлмоқ керак сойир,
 Агар шоҳ, ар гадо бўлсун, агар ғойиб, агар ҳозир,
 Недур чекмак бу фоний мулк учун бу навъ ранж охир,
 Паришонлиқдан, эй аҳли жаҳон, сиз жамъ эдинг хотир —
 Ки, ман жамъ айладим ҳар қанда вордур бир паришонлиғ.

Хаёл этма бу олам ичра бир дам ўлса бир ташвиш,
 Дамодам ортгай ғам узра, ғамга ташвишу көҳиш,
 Банго худ даҳрдин кулфат етар соат ба соат пеш,
 Не толеъдур бу ким, оламда оғоз этмадим бир иш —
 Ким, ул ишдан саранжом этмадим, ҳосил пушаймонлиғ.

Банго ранжеки етмиш нафсдин, ҳеч кимсая етмаз,
 Гиноу ҳирс ила туғёнини бир лаҳза ўксутмаз,
 Не қилғум, Рожиё, ман мубгалодин ул бало кетмаз,
 Манга зулми сарех ул кофир айлар, кимса манъ этмаз,
 Фузулий, куфр ўлурми гар десам йўхдур мусулмонлиғ.

¹ Фузулий девонида: На ҳосил салтанат одила қилмоқ банда фармонлиғ.

Фузулий газалига мухаммас

Куллуғунг (г)а не гадоу не шаҳ ўлсун муҳтож¹,
 Шавқинг зулмат аро қолғон улусға муҳтож,
 Лутфи ҳақ нозил ўлурға сен эрурсен омож,
 Эй, ғубори қадаминг арши барин бошиға тож,
 Шарафи зотингга аднойи маротиб меърож.

Башар аҳли демайин борча мулкдур санга,
 Муқтадо қилди халойиқға сани ҳақ тонгла,
 Сендин ўзга неки махлуқ экандур, сан гул,
 Мунтаҳо шаръина адени тамомийи русул,
 Баҳрсан, сойири арбоби рисолат амвож.

Тобейи суръатинг эрур гарчи фақиру зоҳид,
 Томии раҳминг эрур борча хосаи муфсид,
 Солики роҳинг эрур рокеъ эса гар сабо ҳид,
 Ҳозини ганжи шафоат сени қилмиш ийзид,
 Ҳеч ким йўқки, санга ўлмая охир муҳтож.

Байъатинг маслаҳат айвонина мифтоҳи қабул,
 Рағбатинг манфаат иншосина тугрои нузул,
 Қурбатинг марҳамат имдодина ояти шумул,
 Суннатинг мағфират асбобина минҳожии ҳусул,
 Тоатинг маъсият амрозина тадбири илож.

Рафъ ўлур занги гуноҳ шафқатинг аро этсанг фош,
 Чунки тун тийралиги дафъ ўла чун чиқса қуёш,
 Борча жон қилса фидо лутфунг(г)а дурму подош,
 Ҳалқа тақлиди сулуқинг сабаби ҳусни маош,
 Мулки тағйир тарийқинг асари сунъ мизож.

Ҳақи одам эр атурдин бир сен эдинг, бил мақсуд,
 Сени фарзанд этибон одами қилди хушнуд,
 Давр баҳс ўлди ҳусн даҳр аро келдинг маснуд,

¹ Бу мухаммас ЎЗ ФА ШИ фондидаги №7050 рақамли «Баёзи мухаммасот»дан олинди.

Қойим ўлмазун низому насақи асли вужуд,
Вермасайдинг асари адл ила дунёя ривож.

Бори сендин нечаким даҳр ародур комили файз,
Лутф ила кимга назар қилсанг, ўлур восили файз,
Кўрибон Рожисифат олам аро қобули файз,
Шукрлиллоҳки, Фузулийни эдуб дохили файз,
Рағбатинг доираи хавфдин этмиш ихрож.

Навий ғазалига мухаммас

Эйки истарсен жаҳонда ўзни андоқ комёб,
Ким бори оламга бўлсанг хусрави молик ниқоб,
Ҳар қачон отланганинда сир айлаб иртиқоб,
Сочса анжумдин фалак бошингга юз минг дурри ноб,
Жолаи ғам билки ёғдурғай бир офатлиғ саҳоб.

Ул саҳоб этмас аён элга забондин ўзгаким,
Гулшани даҳр ичра фоиш этмас хазондин ўзгаким,
Ёғмас ондин жолаи кулфат нишондин ўзгаким,
Не ғараз бу жолани ёғдурса андин ўзгаким,
Умр нахлин синдуруб, тан кулбасин айлаб хароб.

Ёвадур ҳар не шикоят ким етилгай чархдин,
Кимса гоҳ ҳар нек, бад келса дейилгай чархдин,
Ҳар қисасга инқиёд этмакни келгай чархдин,
Рўзи ортуқ бўлмагай ҳар кимки билгай чархдин,
Зол ёнглиғдурки розиқ чархини қилгай хитоб.

Эйки, гардундин мурод айлаб таваққуъ ҳар нафас,
Бўлмаин ҳосил қилурсен нола андоққим, хурас,
Айлагил бу навъ субҳда хаёлотингни бас,
Офариниш баҳридин гардун ҳубоби беш эмас,
Борму имкон кимсага бир қатра су (в) бермак ҳубоб.

Фаҳм қилмангким, ҳаводисдин амондур чархи дун,
Доим ал — авқот эрурлар ранжи балиятдин масун,

Ондоқ эрмастур эрур ул доғи мендек бир забун,
 Жисми онинг ҳам ҳаводис зарбасидин нилигун,
 Топмайин мақсудини мендек неча айлаб питоб.

Ул доғи саргарм савдойи жунун андоққи ман,
 Қомати ранж ила меҳнат ичра нун андоққи ман,
 Заъфидин ул ҳам чиқарға олмайин ун андоққи ман,
 Қудрат илгида бўлуб, ул ҳам забун андоққи ман,
 Олмай ул мендин ҳисоб, андоққи мен ондин ҳисоб.

Ишқ ўтида Рожий янглиғ айламай будинг набуд,
 Урмағил ҳар сори юз саргаштавор андоққи дуд,
 Мухтасар сўз улки, то етгай сенга файзи шухуд,
 Эй Навоий, солиқ эрсанг ҳақ вужудин бил вужуд,
 Мосивиллоққи адам, валлоху аълам бис — савоб.

Мухаммаси Рожий бар ғазали Навоий

Бохтардин топғунг то ҳадди ховар бўлди тут,
 Тахти фармонингда жумла субҳ ила бар бўлди тут,
 Боргоҳинг ҳожи-ю хоқону қайсар бўлди тут,
 Тахту жоҳинг кишвари мулки Сикандар бўлди тут,
 Хизр умри ҳам бу мулк узра муяссар бўлди тут.

Мулкиннга топмай канора, чарх этиб моҳир на сир,
 Мадҳингга тил очса эл ул хонақоҳ доҳили дер,
 Умр тулида доғи битмай, сенга оламда ғайир,
 Бўйла, мулк умрдин сўнг инсу жин ваҳший тайир,
 Ҳукми амринг(г)а Сулаймондек мусаххар бўлди тут.

Ҳашматинг боғида ой у офтоб ўлса гулинг,
 Шуқуринг беҳад бўлуб тутса жаҳонни гулгулинг,
 Атласу зарбафтдин бўлса отинг узра қўлинг,
 Бўйла ҳашмат топғонингдин сўнгра ҳар адно қулинг,
 Жоҳ ила макнатда Қорунча³¹ тавонгар бўлди тут.

Рубъи маскунға солайми адли эҳсонинг тўлуб,
 Ҳотами Ануширвон³² ул субутда узринг қулуб,
 Мартабанг аъло бўлуб, гоҳ мингча даврон айрулуб,
 Поя етти поялиғ тахтинг(г)а етти чарх ўлуб,
 Тахти пўшинг зийнати тарсеъу ахтар бўлди тут.

Гардиши гардун бериб иқболи бахтинг(г) а ривож,
 Базли эҳсонингга шуъла зоҳир этса эҳтиёж,
 Атласу афлоқдин бўлса сарирингга ривож,
 Бўйла тахт узра бўлуб, бошинг уза хуршид тож,
 Мундоқ олгун тож уза Биржиси³³ гавҳар бўлди тут.

Ҳашматинг тутғил балаңду бўлма хиссатдин сақим,
 Тутмағил ҳар мумсик ол(л)иға оғиз андоққи мим,
 Бўл қаноат қошида анқо мисллик мустақим,
 Паст ҳимматлиғ ила учмоқ не мумкин, эй ҳақим
 Ҳикмат авроқи ики эгнинг уза пар бўлди тут.

Оқил эрсанг даҳр шаҳидин фаҳм қилғил заҳрча,
 Дема мулким маснади бўлса Мовароуннаҳрча³⁴,
 Махзаним бўлсун жаҳон ичра жамии шаҳрча,
 Умрға чун йўқ вафо тенгри неча дер даҳрча,
 Ёна халқ айлаб сенга ҳукми муқаррар бўлди тут.

Умрлар мен хаста қилмоқ истабон ошóми май,
 Жоми гулгун ичра молóмол этиб гулфóми май,
 Илтимос айларда сендин кўргузуб ибромии май,
 Деб эдинг соқийки вақт ўлғоч тутай бир жоми май,
 Даврдин миръоти авқотим мукаддар бўлди тут.

Эйки, ойгурсен: тараб жомин тузай васлим била,
 Ҳозини бунёдини бир дам бузай васлим била,
 Телба Рожийдин жунун қайдин узай васлим била,
 Деб эдинг ўлса Навоий, тиргузай васлим била,
 Билтур ўлганлар била оҳи баробар бўлди тут.

Огаҳий газалига мухаммас

Халқ этиб сени холиқ дебмудурки роҳат қил,
 Субҳи шом даҳр ичра, ғафлат ила ишрат қил,
 Умринг ўтти беҳуда, они яхши фикрат қил,
 Эй ҳазин кўнгул, эмди ҳиммат ила ғайрат қил,
 Базм қуриб аро ўзни масти жоми ваҳдат қил.

Мосувоға майл этган ҳақ йўлида гумраҳдур,
 Ғайри сори кўз солма гарчи меҳр айлаҳдур,
 Сенга риштайи ҳиммат нега бўйла кўҳнаҳдур,
 Масканинг ҳақиқатда авло маъоиллаҳдур,
 Белни боғлабон маҳкам, ул тариқ азимат қил.

Мубталойи ғафлатсен доимо жаҳон ичра,
 Айш этиб ғаҳ қасрда, ғаҳи гулистон ичра,
 Ҳақни тонимай қолма, ваҳм ила гумон ичра,
 Токи ўлғойсен маҳбус, бу бузуқ макон ичра
 Ломакон гулистонни сайр этарға сурьат қил.

Мулки даҳр таркин тут шарм ила Холиқдин,
 Касб этиб қаноатни, уз тамаъ халойиқдин,
 Риштаи муҳаббатни қатъ этиб авоиқдин,
 Жадди жиҳд ила ўзни қутқариб адолиқдин,
 Гўшаи ҳамул ичра шукрига ибодат қил.

Тийраи жаҳл ила кўксинг ондин ўлмадинг огаҳога,
 Бўлмағил бу янглиф ҳам халқ кулгудек ҳола,
 Мен сенга дейин бир сўз, қил қабул жон бирла,
 Ғайб сирри кўксингда қилмоқ истасанг жилва,
 Соф қилғоли они умрлар зиёдат қил.

Айш ила фароғатда ўтти умр ила шоминг,
 Давлат айлар ҳашматда чиқмоқ истасанг номинг,
 Эмди Казбаи мақсад сори боғла эҳроминг,
 Жодаи тариқида силқ ила қўйуб коминг,
 Бик тутуб азиматни қисди тарки руҳсат қил.

Баңдалик одобида бўлма бу сифат қоҳил,
 Нафси роҳатбоп истаб, тангридин бўлиб ғофил,
 Ўзни ҳар сифат бирла фақр элига қил дохил,
 То талаб тариқининг қатъида бўлиб комил,
 Коми дил била сабри олами ҳақиқат қил.

Хайр этар эрсанг ёшир, борчасин билур тангри,
 Зиҳи ҳаёт ризқининг розиқи эрур тангри,
 Хор ё азиз этса кимсани, қилур тангри,
 Истасанг азиз ўлмоқ, ҳар неким берур тангри,
 Сен онга бўлуб рози, шукр эт, қаноат қил.

Кимсадин тамаъ қилма, гарчи бор жонидур,
 Ушбу хислат оламда шевалар аёнидур,
 Нафсининг таманноси халқ оши, нонидур,
 Айламак тамаъ элдин хорлиқ нишонидур,
 Айлагунча хор ўзни, заҳр ичарга журъат қил.

Фоқа боридин бўлса умри тавсани ожиз,
 Нола қилма қилди деб очлиқ мани ё ожиз,
 Касбдин қавий бўлғай, фоқа қилғани ожиз,
 Қарилик босиб, қилса касбдин сани ожиз,
 Тарк этиб тааллуқни, ихтиёри узлат қил.

Умр ўлтурма беҳуда, Рожий, будур андуҳ,
 Қил дуосини шахнинг то ҳаёт эрур андуҳ,
 Дўстлиғ юзидин дей ҳар замон сурур андуҳ,
 Эйки, кун аро қилмай Оғаҳий недур андуҳ,
 Бир карам била, ё раб, ишларин кифоят қил.

Огаҳий газалига мухаммас

Ул ойки айлар юз жафо, ҳар жаври муътод устина,
Келмас қилиб мингу адо, бир қатла минқод устина,
Юз бирла қадди кўр кузу рухсору озод устина,
Мушкин қошининг ҳайъати ул чашми жаллод устина,
Қатлимға нас зоҳир қилур, нун элтибон сод устина¹.

Не дей мен онинг дийдаи, шаҳлоси бирла ой оразин,
Не васф этай ул вўсмалиғ қош ёси бирла оразин,
Не ойтасен: бу икининг имоси бирла оразин,
Қилғил тамошо қомати, зебоси бирла оразин,
Гар кўрмасанг меҳр ўлғонин пайванд шамшод устина.

Йўқ оғзидин сўз демагай айлар вужудимни адам,
Кирпикларинг² новакидин жоним топар ҳар дам алам,
Холи хат(т)и рухсораси ҳар лаҳза айлар минг ситам,
Нозу адоу ғамзаси қасдим қилурларми мудам,
Ваҳ, мунчаму офат бўлур бир одамизод устина.

Эй ким, келиб дерсан манга, эй, ишқ аро бўлғай самар,
Шавқида ул гулнинг недур ҳолинг, менга бергил хабар,
Нетгунг сўраб мен зорнинг андуҳидин қилғил ҳазар,
Ул гул юзи шавқи била шайдо кўнгул шому саҳар,
Булбулдек айлар минг наво юз навъ фарёд устина.

Ўтган жаҳон султонларин булғайни фикр айлагил,
Маҳқуминг ўлғон ожизу афқондаларни кўзга ил,
Ўзни билиб Ҳақ бандаси кибри маҳомат қилмағил,
Хокинг барбод ўлур охир жаҳонда печа йил,
Сайр эт Сулаймондек агар гаҳинг қуриб бод устина.

Лутф ила Рожийнинг иши етмишдурур ул ергақим,
Сўз аҳли бермаслар жавоб онинг мингидин биргақим,
Гар деса сўз ўтрусида тушгай уғдин тергақим,
Не ҳайрат ила Огаҳий очгай оғиз сўз дергақим,
Юз хайли ғам қилминг ҳужум ул зори ношод устина.

¹ Огаҳийда: Қатлим учун нас келтирур, нун элтибон сод устина.

² Девонда «Кирпикларининг» тиринди бир бугин ортиқча берилган.

Навоний ғазалига мухаммас

Шукри фишон сўз ила кўбдур эл аро маҳбуб,
 Гар чашмаи ду мажоси ўқу қошу ё маҳбуб
 Валеқ мумкин эмас ўхшамоқ сенга маҳбуб,
 Қани сенинг киби оламда дилрабо маҳбуб,
 Кўз ила қотили лаб бирла жонфизо маҳбуб.

Роҳи муҳаббат аро халқ бўлдилар боринг,
 Чу кўрдилар чаману ҳусни боғу рухсоринг,
 Фигонки зулм ойларга эрур сенинг коринг,
 Не зулм айласанг аҳбобга худо ёринг,
 Чу халқ айламамиш сен киби худо маҳбуб.

Йироқ солиб мени майдин қилиб асрў фино,
 Туну кун айлади маҳбубдин сеҳру худо,
 Висоли базмида сархушлиғим бўлурму яно,
 Хумор дарди била ҳажри меҳнатида манго,
 Илож бодадур, эй ҳамдам, даво маҳбуб.

Фигонки ҳар неча заъф аҳли ишқ қолибидур,
 Камоли ажз била ўз ҳабсини толибидур,
 Ҳабиси ноз била кини зулм роғибидур,
 Ниёзи ишқ сори нози ҳусн жонибидур,
 Агарчи шоҳ муҳиб бўлса, гадо маҳбуб.

Жамол аҳли шаҳи ким бандасидурур хонлар,
 Жафо қилиб ичирурман гадосига қонлар,
 Висолига ета олмон фидо қилиб жонлар,
 Мен гадоға не бўлғайки, эй мусулмонлар,
 Гар солди ишқ бошим узра подшо маҳбуб.

Эрур ҳамиша фано дайри бу гадо ватани,
 Бўюнда соқийи гулчеҳраларни ҳам расани,
 Шароб завқида маҳбуб шавқи бўлди фани,
 Рафиқлар ўтунгуз дайр кўйидинки мени,
 Хароб айлади май доғи мубтало маҳбуб.

Неча етушса жафо бирла давлатдин юз гам,
 Вафо тариқида Рожийгадур собит қадам,
 Кўруб бу ҳолни ондин ўзини тутмадикам,
 Гар ўлса аҳли муҳаббат Навоий, эй ҳамдам,
 Вафо керак онга қилгон сойи жафо маҳбуб.

МУСАДДАСЛАР¹

Эй биродарлар, этинг айш, ичиб бодайи ноб,
 Кечкулукдур нафс урғунча кўҳан дайри хароб,
 Мутаоқиб ҳама азм этгусидур шайх ила шоб,
 Қилғуси нўши ажал жомини соғу бетоб,
 Муғтанамдур неча кун, даҳр аро айёми шабоб,
 Фавт қилманг они ғофиллиғ ила, эй аҳбоб.

Бу йигитликда қилинг шому саҳарлар ишрат,
 Қарибон тушгусидур бошингиза юз кулфат,
 Қолмағай чашм аро нуру тан оро қувват,
 Оқаруб мўйи мажозу узиладур бу ҳаёт,
 Муғтанамдур неча кун, даҳр аро айёми шабоб,
 Фавт қилманг они ғофиллиғ ила, эй аҳбоб.

Ичингиз бодайи нобу, тузингиз базм аро руд,
 Келмайин кўнглингиза олам аро буду набуд,
 Қилғусидур бу масойилингиз охир бадруд,
 Бил адам бўлғусидур олам аро ҳар мавжуд,
 Муғтанамдур неча кун, даҳр аро айёми шабоб,
 Фавт қилманг они ғофиллиғ ила эй аҳбоб.

Ичирур соқийи даврон ҳамага жоми фано,
 Демагай олиму жоҳил, демагай шоҳу гадо,
 Қилғали ҳар киши бир тийра лаҳадни маъво,
 Этгуси азми адам сори бу кун, ё фардо,
 Муғтанамдур неча кун, даҳр аро айёми шабоб,
 Фавт қилманг они ғофиллиғ ила, эй аҳбоб.

Қани Баҳрому Дилором¹⁵, қани Зулқарнайи зайн,
 Қани Фарҳод ила Ширин, эдилар даҳрга райн,

¹ Негадир, девонда бу шеър гуни муқаддас деб берилган, биз уни мусаддас деб бердик.

Қани Мажнун ила Лайли бўлибон ишқда айн,
 Қани Жомию Навоий била Султон Ҳусайн,
 Муғтанамдур неча кун, даҳр аро айёми шабоб,
 Фавт қилманг они гофиллиғ ила, эй аҳбоб.

Эй хушо, ул кишиким, дайр ичида топти сукун,
 Эғибон пири муғон олида қаддин чун нун,
 Ичадур муғбачалар илки била май туну кун,
 Қилмайин кўнглини дунё гами бирла маҳзун,
 Муғтанамдур неча кун, даҳр аро айёми шабоб,
 Фавт қилманг они гофиллиғ ила, эй аҳбоб.

Рожий ёнглиғ ичингиз, оламда чун қон қилманг,
 Даҳр(и) фоний гамидин ўзни паришон қилманг,
 Ҳар неча топсангиз, оламда жуз эҳсон қилманг,
 Вақтингиз ўтқариб асрў, сўнгра пушаймон қилманг,
 Муғтанамдур неча кун, даҳр аро айёми шабоб,
 Фавт қилманг они гофиллиғ ила, эй аҳбоб.

* * *

Соқие, бода кетур, фурқат аро зор ўлдум,
 Ҳажр бедодида бошдин — оёқ афкор ўлдум,
 Туну кун дард била, хайли била ёр ўлдум,
 Бўлубон ишқ ўтиға жону танним тор ўлдум,
 Тили лолу дили гамгин, кўзи хунбор ўлдум,
 Раҳм қилким, бу сифат гамга гирифтор ўлдум.

Бўлайин маст ичиб обиҳаёти ҳукамо,
 Ўкуруб олам ичига солайин юз ғавго,
 Бехудона қилайин нола чекиб вовайло,
 Неча кундур гами ҳижрон ародурмен шайдо,
 Тили лолу, дили гамгин, кўзи хунбор ўлдум,
 Раҳм қилким, бу сифат гамга гирифтор ўлдум.

Олибон сабру қароримни менинг бир қаро қош,
 Қилди расволиғим ишқида жаҳон аҳлиға фош,
 Урар атфол аямай ҳар соридин туфроқ, тош,
 Йиғларам, тинмай оқиб дийдаларимдин қон ёш,
 Тили лолу дили гамгин, кўзи хунбор ўлдум,
 Раҳм қилким, бу сифат гамга гирифтор ўлдум.

Дафъи меҳнату ғамдур дедилар бодаи ноб,
 Ҳажр аро ранжу бало чеккан улус шайх ила шоб,
 Бу сабаб бирла келибмен қопунга зору хароб,
 Тутубон жоми паёпай, мени қилғил шодоб,
 Тили лолу дили ғамгин, кўзи хунбор ўлдум,
 Раҳм қилким, бу сифат ғамга гирифтор ўлдум.

Оҳким, маҳваш дарди дийдаи дол этти мени,
 Қоши ҳижронида гўёки ҳилол этти мени,
 Белини кўзима кўргузмади, нол этти мени,
 Даҳани фикри била гунги мақол этти мени,
 Тили лолу дили ғамгин, кўзи хунбор ўлдум,
 Раҳм қилким бу сифат, ғамга гирифтор ўлдум.

Ҳеч ким бўлмасун оламда мени маҳзундек,
 Кўзидин оқмасун ашки туну кун Жайхундек,
 Урмасун ҳар сори юз телбарамак Мажнундек,
 Бўлмасун меҳнату андуҳ аро қадди нундек,
 Тили лолу дили ғамгин, кўзи хунбор ўлдум,
 Раҳм қилким, бу сифат ғамга гирифтор ўлдум.

Етушуб Рожий киби кўнглума ҳар дам юз алам,
 Чекибон оху дамодам чиқариб кўкка алам,
 Оқзиб бир санамнинг фироқида кўзимдин ғам,
 Келмишам дарғаҳинг(г)а юз тутибон, айла карам,
 Тили лолу дили ғамгин, кўзи хунбор ўлдум,
 Раҳм қилким, бу сифат ғамга гирифтор ўлдум.

* * *

Бандасен, айла бандалик ажзи шикасталик била¹,
 Давлат (и) даҳр учун недур мунча сенга посир-пусур
 Кунжи қаноат ичра қил узлат ила ҳамуллиқ,
 Хирсу ҳавода тинмайин айлама кўб хосир-хусур.

Сидқи сафо шиор этиб, қилма нифоқи гина фаң,
 Ҳар кишига боқиб ниҳон суўламағил васир-вусур,
 Дашти фаноға фақр очин сур қилибон тутғил иш,
 Раҳши тамаъни Рожис, кўб чоңасан қосир-қусур.

¹ Бу тўртлик шаклидаги шеърлар девонда номланмаган, биз ҳам уни шу ҳолича қолдирдик.

Қ А С И Д А Л А Р

Бир саҳарким шоҳи ҳовар айлади зоҳир узор,
 Бохтар султони этти бошиға дурлар нисор.
 Лашкари зулмат адам дашти аро пинҳон бўлуб,
 Аскари нур ўлди офоқ ичра элга ошкор.
 Сарбасар олам бўлуб, мамлу тараб осоридин,
 Дам — бадам даврон аро тоғуб масаррат интишор.
 Хоса Хевақ шаҳри ўзбак аҳлидин накбат чекиб,
 Ҳар соридин давлат айсолиға бўлди иштиҳор...
 Ростлар манзур, кажравлар топиб манкублиқ,
 Муфсиду бадхоҳлар бўлиди қатилу хокисор.
 Бўйла ҳолатлар тамошосинда дар ҳайрат эдим,
 Ким не ҳолат айламиш зоҳир қазойи кирдигор!
 Ногаҳон берди қулоғимга суруш андоқ нидо,
 Не сабабдин ҳайрат олмушдур қўлингдин ихтиёр.
 Бир саодатманд тахти салтанат узра миниб,
 Тангри лутфи бирла ҳақ ўз жойида топти қарор.
 Адли ройиж бўлди, мансух ўлдилар аҳли ситам,
 Шаръ жоми топти бахт, дин ўлди соҳиб иқтидор.
 Илму фазл аҳлиға етти комронлиғ муждасин,
 Жаҳлу хиссат хайлидин борди ривожии эътибор.
 Ман дедимким: ул саодатманд ким бўлғусидур?
 Бўлмиш онинг мақдами бирла жаҳон рашки жинон.
 Дедиким: ҳайҳот, эй бекас, бу не гафлат дурур,
 Билмадингму сен ҳануз, ул сарвари олитабор?
 Қиблаи аҳли жаҳондур, боиси амни амон,
 Салтанат дарёсида раҳшандадур шоҳи хавор.
 Равнақ афзойи адолат, монеи зулму ситам,
 Шери майдони шижоат, вориси мулку диёр.
 Мулжаи хайли салотину муроди аҳли дин,
 Муддаойи аҳли олам, мақсади хайли кибор.
 Маҳбати алтофи ҳақ, манзилғаҳи жуду қарам,
 Мавриди файзи илоҳий, аржуманди бахтиёр.
 Маҳзари фағҳу зафар, меҳру сипеҳри салтанат,
 Маҳмаъи ақлу фаросат, маъдани ҳилму виқор.
 Чарх тоқида муборак оти марқум айладур,

Ким шаҳи Саййид Муҳаммад комрони комкор.
 Хулди аллоху таоло мулки султонидуруп.
 Бўлсун оламда бинойи умри дойим пойдор,
 Бу башоратдин топиб афсурда жисмим тоза руҳ.
 Бир неча абёт сабт этдим, бўлуб мидҳатшиор.
 Шаҳриёро! Бўлсун иқболинг Сулаймондин фузун,
 Давлатинг бўлсун Сикандар давлатига садҳазор.
 Шавкатинг овозаси тутсун бари офоқни,
 Қилсун адлинг шуҳрати Нуширавонни шармсор.
 Кимки бўлса тобеъ фармонингга ўлгай сарбаланд,
 Қулуғингдин тортгон бошини бўлсун сарбадор.
 Рожийи бекаски бу дарғаҳ дуоғўйи дуруп,
 Қоида мумкин бўлгай ўзгадин уммидвор.

* * *

Турфа лутфи Эзиди бахшойиши Яздон эрур,
 Ким саросар гулшани олам баҳористон эрур.
 Хут буржидин қуёш айлар ҳамал сори хиром,
 Эътидол бирла ҳаво роҳат физойи жон эрур.
 Оқил улким, ушбу мавсумни ғанимат онглағай,
 Ғафлат ила кимки фавт айлар, онга армон эрур.
 Яъни, офоқ ичра тоза сайл била наврўздин,
 Ўзга рангу, ўзга ойин, ўзгача унвон эрур.
 Дам-бадам найсон саҳоби қатра афшонлиғ қилиб,
 Арсаи ғабро ғубор осоридин урён эрур.
 Кеча-кундузинг бўлиб беҳжат афзолиқ аро,
 Базми айш аҳлиға хуш айём, хуш овон эрур.
 Даҳр аро ҳар боғ бир жаннат намудори бўлуб,
 Сарв ила гул онда гўё ҳур ила гилмон эрур.
 Ҳар насим Исо даме янглиғ тан осо руҳбахш,
 Ҳар ариқ гўё зилоли чашмаи ҳайвон эрур.
 Қумри-ю булбул бўлуб сарв ила гул васлида шод,
 Юз наво бирла тараннум сози хуш илҳон эрур —
 Жумлаи олам аро зоҳир бўлуб файзи суруп,
 Ҳар ким ўз ҳамжинси бирла базм этиб хандон эрур,
 Боғларда ишрат аҳли саз эгиб оҳанги руд,
 Мутриби хуш лаҳжалар булбул киби нолон эрур,

Гулситонлар ичра фазли илм этиб, мажмаъ тузуб,
 Ҳар бири бир илм фаннида такаллумрон эрур.
 Шеър эли гулзор табъи доғи гулдек очилиб,
 Шоҳ мадҳида ҳама ғарро қасоидхон эрур.
 Мен ким эрдим, хусрави соҳибқирон малдоҳидин,
 Назму наср ичра каломим шўҳраи даврон эрур.
 Дедим: айлай мадҳгустарлик русуми бирла назм,
 Неча сўз таҳнияти наврўзи олийшон эрур.
 Ҳақ муборақ айласун бу фазлни ул шаҳғаким,
 Дарғаҳининг ҳар қули бир қайсару ҳоқон эрур.
 Дин адли равшан айлар дидаи офоқни,
 Эл бошига зоти поки сояйи субҳон эрур.
 Ҳар нечаким тахти тўққуз чарҳдин бордур рафеъ,
 Хоксори бенаволарга иши эҳсон эрур.
 Илму фазл аҳли бўлуб алтофи бирла шодком,
 Шаръ гулзори саҳоби адлидин райҳон эрур.
 Нофизо лаҳком ўлуб қуззоҳ анинг ҳукми била,
 Муҳтасиблар ваҳмидин фиққ аҳли бағри қон эрур.
 Хонақоҳ ичра ибодат аҳли молөмол ўлуб
 Ҳам масождда жамоат беҳаду поён эрур.
 Базлада Ҳотам била бир бек бўлуб шармандаси,
 Адл расмида хижолатманди Нуширвон эрур.
 Размда Рустам³⁶ кела олмай онинг ўтрусига,
 Базми Кайковус³⁷ базми шармидин пинҳон эрур.
 Сафҳаи афлок уза исми ҳумоюни анинг,
 Хусрави соҳибкарам Саййид Муҳаммадхон эрур.
 Уммати аллоҳ таоло адлаи эҳсонайи,
 Арсаи Хоразм анинг адли била бўстон эрур.
 Ё раб, этгил қул жанобинга жаҳон султонларин,
 Токи офоқ ичра расми бандаи султон эрур.
 Тахти фармонида бўлсун жумла жин ила башар,
 Токи олам арсасида жин ила инсон эрур.
 Рожий ашъори гулин шаҳ мадҳиға айлар нисор,
 Лек умид айлаб қабулин рўйидин тарсон эрур.
 Кирдигоро, бер анга шаҳ табъиға мақбуллик,
 Ҳар нечаким, сарбасар айб ўтила нуқсон эрур.

* * *

Бир саҳарким Хисрави ховар аён этти зухур,
 Қилди бир кўкни ёруғлиқ манбаи андоққи нур.
 Аскарин нур айлабон тасхири олам мулкани,
 Волийи шом этти ер остин мақом андоққи мўр.
 Айлайин оламга субҳи беҳжат ўлди руҳбахш.
 Ким яқин ерда ҳаёт етган аён аҳли кубур,
 Қолмайин кулфат тунидин тийралик офоқ аро.
 Айлади субҳи нишот анвори элни ғарқи нур,
 Чун жаҳон аҳлига кўрдум бу сифат хушҳоллиғ.
 Дедим: оё бу тараб қилмиш экан қайдин зухур,
 Ул нафас етти қулоғимга бир унким дерлар эл:
 Шоҳ сафардин етти мулк ичра нузул этти сурур.
 Қайси шаҳким, маъдани лутфу карам, Хорамшоҳ,
 Мавриди файзи илоҳи, маҳбати лутфи ғурур.
 Моҳии осори бидъат, ҳомии шаръи наби,
 Кони инсофу адолат, аҳли бидъатдин нуфур.
 Варди гулзори аёлат, сарфарози аҳли тож,
 Зийнагафзойи ҳукумат, дониш ойини шукур.
 Поймол айлаб фасоду фитна исён аҳлини,
 Тахтгоҳи сориға еткурди ташрифи ҳузур.
 Истимоъ етқач, бу руҳафзо навид элдин равон,
 Дедим ўзумға: таваққуф қилмоғинг эмди недур?
 Кўзни равшан айлагил даргоҳи туфроғи била,
 Токи давлатға қариб ўлғунг бўлуб максабгадур.
 Бир неча байт ичра соз этгил дуо қонунини,
 Жон аро асра дуо такрорида фаҳми шуур.
 Онглағилким, давлатинг бунёди бўлсун мустадом,
 Кўрмасун бир дам халал гардини алал явмул нушур.
 Ҳукминг ўлсун аҳли оламға Сулаймондек равон,
 Амрингға минқод ўлуб инс ила ҳам жинсу туйур.
 Кўнглинг ўлсун айни адл ашторидин равшан мудом,
 Хотирингға келмасун осори кибр ила гурур.
 Рожий, айлаб бўйла такрори дуо даргоҳиға,
 Жабҳасо бўлди шаҳо, бўлсун анго лутфинг вуфур.

НАСИҲАТИ ҲИҚМАТ¹

Бу такаллум айтур сўз айлагил баён,
Охир вақт нишони бўлубдур аён,
Дунёда фасойиш кўп бўлди ёмон,
Билмайман, яқинму охир уз замон.

Қози бўлгон пора ола бошлади,
Хайр ишни қўйуб шаррни ушлади,
Дунё учун шариатни ташлади,
Билмайман, яқинму охир уз замон.

Муллалар этмади илмига амал,
Шариат ишини айламай жадал,
Феълимиз бузуб ку йўллади касал,
Билмайман, яқинму охир уз замон.

Муфсиҳлар пул олиб, ривоят қилур,
Ноҳақ пулни олур, халқни куйдирур,
Замоннинг ишлари мундоғ бўлубдур,
Билмайман, яқинму охир уз замон.

¹Биз бу ҳикматни Адабиёт музейи фондидаги №377/III рақамли қўлёзмадан олдик. Унда Рожийнинг «Илтижономаи Рожий» асари билан мазкур ҳикмат бир саҳифада жойлашган ва сарлавҳада «Рожий мухаммаслари» деб берилган.

ИЛТИЖОНОМАИ РОЖИЙ

*Худоға сулуқдин сўнг дохил бўлдилар.
Валлоҳу алам бис — савоб, тамомат ал — китаб.*

Бисмиллаҳир раҳмонир раҳим.

Тарихи шайхи Кабир ота³⁸, шоҳу шуҳадо,
Тарихи Сайид ота³⁹, беҳиштий
Тарихи Паҳлавон Ота Хивақий⁴⁰,
Тарихи Баҳовуддин, қасри орифон⁴¹,
Тарихи Хўжа Аҳмад Яссавий, сарвари авлиё⁴²,
Тарихи ҳақим Ота⁴³ мақтадий, эй маоб.

Ғам ҳужуми бирла онча кўп саргардон манам,
Сайру дашту биёбон, сайри бесомон манам,
Топмайин комим, не тонгким, кўзлари гирён манам,
Ман қилай итлик эшигига, демай ислон¹ манам.
Ёлбориб, даргоҳинг(г)а келдим бу кун, ҳайрон манам.

Ё илоҳий, яхшиларнинг ҳурматидин раҳм қил,
Йиғлатиб ғурбат аро қўйма мани зору залил,
Гарчи ўткардим гунаҳ бирла ҳаётим ойу йил,
Дарғаҳи олингга келдим, ё мадад, шайхи Жамил,
Ё пирым, Шайхи Кабир, айланг мадад, ҳайрон манам.

Адли инсофингга олам халқи дерлар офарин,
Боиси амни омон, Хоразм аро бўлдинг яқин,
Бу адолатнинг жалолин топти тамомат илмдин,
Ё адил қутлуғ қопунгга келмишам зору ҳазин,
Адл айла, сўр ҳолим сарғанггаи ҳайрон манам.

Ҳазрати Паҳлавондек фарзанд бериб нарвардигор,
Кишвари Хивақ аро улдурували лам эътибор,
Кўргач ўқ давораи молу жонин қилди сестор,
Йиғлабон келдим қопунгга, раҳм қил, эй Бирру Бор,
Бўлмишам аввора ёнглиғ зору саргардон манам.

¹ Ислон — аслида асло.

Эй ҳаё аҳлиға сардафтар, шаҳи соҳиб башар,
 Тиг тортиб қўймадинг куффор хейлидин асар,
 Пеншай шарму ҳаё ичра эдинг бир шери нар,
 Ё Али Султон⁴⁴, бошим узра туман минг шўру шар,
 Дарғаҳингға келмишам истаб мадад ҳайрон манам.

Дур тилаб дарёға кирдим, чиқди иқболим садаф,
 Борҳо ғам лашкари ол(л)ида турмиш саф-басаф,
 Давлати бахту саодат қочди қўлдин ҳар тараф,
 Бир мадад айланг менга, ё ҳазрати Шайхи шараф,
 Марҳамат айланг бу кун ҳолим кўриб, ҳайрон манам.

Шаҳри Хоразм ичра ўтган ҳам валию бу шаҳид,
 Хоҳи эшон, хоҳи хўжа, йўқса бўлғай мужтаҳид,
 Рўсиёҳий шарму сорим айлабон келдим умид,
 Дарғаҳингға келмишам, ё шайхи султонун сайд,
 Ё пирим, дарғаҳингға келдим бу кун, ҳайрон манам.

Келмишам тортиб жафолар, ошинои ёронлар,
 Туфроқинг нофа мисоли, мушки жийрон ушбу кун,
 Марқадингда узилур соҳиб тамизон ушбу кун,
 Ҳолима айланг мадад, шайхи Азизон ушбу кун,
 Ё пирим, дарғаҳинг(г)а келдим бу кун, ҳайрон манам.

Мурғу меҳнат ин солиб бошим уза тутти мақом,
 Эй ҳасрат, қайғу кулфат, ёшим рафиқимдур мудом,
 Сиз шаҳи олиймақом, фил мисли, мандур-бир ғулом,
 Бир мадад айланг манга сиз ушбу ҳолат, ё имом,
 Дарғаҳи олингға келдим ушбу кун, ҳайрон манам.

Нақл этар: сизни ғариб бечораларға чорагар,
 Сабз ўлуб нахли умидим, берса лутфингдин самар,
 Бир мусофир ит киби келдим қопингға дарбадар,
 Ё Сайид Чучук пирим, бу ҳолима айланг назар,
 Раҳм этинг аҳволима, саргаштаи ҳайрон манам.

Эй, кичикликдин илм дарёси сиз қилди худо,
 Бўлдилар сероб ул сувдин ичиб шоҳу гадо

Ҳам валию ҳам шаҳиди илм элига пешво,
Ман ғариб, эй ибн Ҳожиб^{4,5}, дардима топмас даво,
Келмишам дарғаҳингга, истаб мадад, ҳайрон манам.

Қалам йўндим, хат битардим рӯзигор,
Ўзим ўлсам, хатим қолғай ёдигор¹.

Дарғаҳи олингга келдим, ё мадад, шайхи жаноб,
Йўқ ажаб жонимда ориз, бу танимда изтироб,
Бу фироқ айёмининг шиддатлари қилмиш хароб,
Ҳасрато, йўқ мушфиқим, келса бу ҳолимни сўроб,
Бир мадад айланг ҳолимга, эй пирим Арслонбоб^{4,6},
Ё пирим, дарғаҳингга келдим бу кун, ҳайрон манам.

Ҳақ таоло кимсага берди нуқуди бешумор,
Кечти умри айшу ишратлар била лайлу наҳор,
Тангри халқ этти мани, рӯзи азал мажнунвор,
Келмишам, эй асғари, Маҳмуд қопунгга хору — хор,
Ё пирим, дарғаҳингга келдим бу кун, ҳайрон манам.

Йиғларам шому саҳар жами валийни ёд этиб,
Ўтдилар гардун киби конизларин бунёд этиб,
Тўрра бо хоним, сўр аҳволим, кўнгилни шод этиб,
Каниси олий зарафшонинг кўриб ҳайрон манам².

Ё имом, боргоҳи оташ, ғамим ҳаддин фузун,
Бир мадад айланг менга, Саййид Жалолиддин, бу кун,
Шафқат айланг, ё имом Фаҳриддин, бу кун,
Кўз ёшим Мажнун мисиллик, нолишим бўлди узун,
Ё пирим, дарғаҳинг(г)а келдим бу кун, ҳайрон манам.

Шаҳри Хоразм ичра ўтган қорию қуръонлар,
Саййиду Ғозий, шаҳиду одили султонлар,
Муттақий парҳез айлаб, зикр айлаб эшонлар,
Пардаи исматда бикр ўтган печа жононлар,
Нолаи зорим эшитинг, сийнаи сўзон манам.

¹ Бу икки байт неғадир ҳошияди ёзилган.

² Қўлёзмада шундай берилган, бир сатр кам.

Қатра басдур баҳри лутфингдин менга, эй Биру Бор,
Даргаҳинг(г)а келмишам айлаб гар афғон, қил мадад.

Остонинг туфроқи кўзларга бўлғай түтиё,
Ё пирим, шайхи Шариф, бўлдим паришон, қил мадад.

Онча ким ғирдоб ғамида қолмишам зору фақир,
Раҳм этиб, ҳолим кўриб, эй шайх Азизон, қил мадад.

Оҳу ҳасрат, қайғу кулфатлар менга бўлмиш насиб,
Ё Сайид Чучук пирим, бўлдимки ҳайрон, қил мадад.

Баҳравар қил баҳри лутфингдин мани, ё шайх Сайид,
Умр ўтиб ғафлат била қилдимки исён, қил мадад.

Ё имом Фаҳр ул — Розий, келмишам уммид этиб,
Даргаҳингдин ноумид эрмас ки ҳар жон, қил мадад.

Ё пирим, эй Ибн Ҳожиб, дардима айланг даво,
Бир давосизлиқ менга бўлдики армон, қил мадад.

Сўзи шаҳри Хоразм ичра ҳам валию авлиё,
Бу ҳазинлиғ дафъ бўлғай жумла бир он, қил мадад.

Зийнати Хевақ бўлуб, Аллоҳ таолодан сирим,
Раҳм этиб ҳолимға мушқуларни осон, қил мадад²⁴.

Рожий умм шафқатларидин шояд ўлғай деб менга,
Ҳожию ҳам, қорию ҳам, жумла эшон, қил мадад.

¹ Бу байтни Адабиёт музейи фондидини №.177/III рақамли қўлёзмадан олдик.

Устингизда ҳам фашона бўлди бу чавкон йалов,
 Авлиёларнинг пири мақбули дарғаҳи жалов,
 Ёниб қақнус киби оҳим ўтила лов — лов,
 Келмишам даргоҳига уммид ила қари алов,
 Ё пирим, дарғаҳингга келдим бу кун, ҳайрон манам.

Ушбу Хоразм ичра ўтган эрмиш ҳар масти валий,
 Шайхи машойихи Саид, пири забардасти валий,
 Неча пир девонаи мажнунлари дашти валий,
 Ҳақ таоло эркаси ҳам бархи сармасти валий,
 Раҳм этиб ҳолим кўринг, оғиштаи исён манам.

Кимса йўқдур раҳм этиб, ҳолим сўраб, бўлғай ҳабиб,
 Бу мусофирлиғ гами рўзи азал бўлмиш насиб,
 Ушбу дардимнинг давосин айлағай ҳозик табиб,
 Шайх Агторий валий даргоҳига келдим қариб,
 Лутф қил, ҳолим кўриб, сарғаштаи ҳайрон манам.

Шод ўлур Хоразм шаҳрин сайр қилса ҳар сулук,
 Тавсифин ёзмоқ била ҳаргиз туганмас, эй кўнгул,
 Онинг учун «Қуббат ул — ислом» отин кўйди Расул,
 Ман умид айлаб дедим: ҳожатларим қилғай қабул,
 Раҳм қилғай Ҳақ ўзи, Мажнуни саргардон манам.

Мардуми Хоразм аълоси-ю амн адносиман,
 Гарчи Мажнуну валийлар ошиқи шайдосиман,
 Рожийи умм шармандаман, бу даҳрнинг расвосиман,
 Камтарини жумла олам, зери хоку ёсиман,
 Мўъжизи бадкор оми, фаҳми кам нодон манам.

Ал — қисса Рожийи бечора худойи таолоға муножот қилиб,
 авлиёларни ёд қилиб, менинг ҳам душворларим осон қилғай деб бир
 газал айтди:

Ё пирим, Шайхи кабир шоҳи шоҳидон, қил мадад,
 Дил шикаста бандадурман, ё Жамилхон, қил мадад.

Келмишам Хоразм аро Мажнуни саргардон бўлуб,
 Лутф этинг ҳолим кўриб, ё Оли Султон, қил мадад.

Қатра басдур баҳри лутфингдин менга, эй Биру Бор,
Даргаҳинг(г)а келмишам айлаб гар афғон, қил мадад.

Остонинг туфроқи кўзларга бўлғай тўтиё,
Ё пириим, шайхи Шариф, бўлдим паришон, қил мадад.

Онча ким гирдоб ғамида қолмишам зору фақир,
Раҳм этиб, ҳолим кўриб, эй шайх Азизон, қил мадад.

Оҳу ҳасрат, қайғу кулфатлар менга бўлмиш насиб,
Ё Сайид Чучук пириим, бўлдимки ҳайрон, қил мадад.

Баҳравар қил баҳри лутфингдин мани, ё шайх Сайид,
Умр ўтиб рафлат била қилдимки исён, қил мадад.

Ё имом Фаҳр ул — Розий, келмишам уммид этиб,
Даргаҳингдин ноумид эрмас ки ҳар жон, қил мадад.

Ё пириим, эй Ибн Ҳожиб, дардима айланг даво,
Бир давосизлиқ менга бўлдики армон, қил мадад.

Сўзи шаҳри Хоразм ичра ҳам валию авлиё,
Бу ҳазинлиғ дафъ бўлғай жумла бир он, қил мадад.

Зийнати Хевақ бўлуб, Аллоҳ таолодан сирим,
Раҳм этиб ҳолимға мушқуларни осон, қил мадад²⁴.

Рожий умм шафқатларидин шояд ўлғай деб менга,
Ҳожию ҳам, қорию ҳам, жумла эшон, қил мадад.

---

¹ Бу байтни Адабиёт музейи фондидаги №377/III рақамли кўлёмздан олдик.

И З О Х Л А Р

¹ **Хизр ила Масеҳ.** Хизр — афсонага кўра, «оби ҳайвон» (тириклик суви) ни излаб топган ва ундан ичиб, доимий тирик юрган бир пайғамбарнинг номи. Кишиларга йўлдошлиги билан машхур. Масеҳ — Исо пайғамбарнинг лақаби (Диний афсоналарда Исонинг ўз нафаси билан ўлганларни тирилтириш, жон бағишлаш қобилиятига эга бўлган, дейилади.) Классик адабиётда севгилини ва унинг лабини жонбахшлик юзасидан Масеҳга ўхшатилади.

² **Юсуфи Канъон** — Пайғамбарнинг номи бўлиб, мумтоз шеърятимизда гўзаллик тимсоли бўлиб келади. Ривоятга кўра, оллоҳ — таоло бандаларига берадиган гўзалликнинг 99 фоизини унга берган экан.

³ **Киёт ва Кўнгирот** — ўзбек уруғлари номи.

⁴ **Рой ила Рум. Рой** — ҳиндистон шоҳининг исми; ҳинд подшоҳларининг унвони.

Рум — ўрта асрларда ҳозирги Кичик Осиё (Византия) ва Греция ерлари шундай аталган.

⁵ **Козиюл** — ҳожот — ҳожат чиқарувчи. Мажозан: Аллоҳ.

⁶ **Водийи ҳижрон** — сўфийликдаги «водий»лардан бирининг номи.

⁶ **Афридун, Фаридун** — Қадимги Эрон подшоларидан бири. Бу ерда «сонийи Афридун» деб шоҳга ишора қилинмоқда.

⁷ **Ҳотам** — саҳийлиги, қўли очиқлиги билан шуҳратланган киши номи. (Бу ном саҳийлик, қўли очиқлик тимсолига айланиб кетган).

⁸ **Ғайб илми** — сўфиёна истилоҳ. 1. Ҳозир эмаслик, ғойиблик, кўзга кўринмаслик. 2. Сир, яширинлик. Илми ғайб — сир билиш, кўрилмаган нарсаларни билиш.

⁹ **Исо** — христианлар пайғамбари. Мумтоз адабиётда кўпинча ўликни тирилтирувчи куч тимсоли сифатида ишлатилади.

¹⁰ **Маҳдй** — ислом эътиқоидида ўн икки имомнинг охиригиси бўлиб, қиёмат қўнлашганда тирилиб келиб, «Дажжол» га қарши курашади, дейилади.

¹¹ **Шаръ амри наҳй** — шарият юзасидан, ислом қонуни бўйича булориш, унцаш (яхши йўлга) ва ёмон йўлдан қайтариш.

¹² **Мусо** — Яхудийлар пайғамбарининг номи.

¹³ **Ҳижоз** — 1. Арабистоннинг ғарбий шимолий қисми — Макка ва Мадина шаҳарлари жойлашган территория. 2. Мусиқада бир мақом номи. Бу ерда мусиқа номига ишора қилинмоқда.

¹⁴ **Ироқ** — 1. Маълум бир мамлакатнинг номи. Мусиқада бир куйнинг номи. Бу ерда куй маъносида келган.

¹⁵ **Калим** — Мусо пайғамбарнинг лақаби, диний афсонада Тур тоғига чиқиб, худо билан сўзлашган дейилади. Уни Калимуллоҳ деб ҳам атайдилар.

¹⁶ **Забур** — яхудийларнинг муқаддас китоби.

¹⁷ **Хусраво** — подшоҳ, ҳукмдор.

¹⁸ **Огаҳий ва Комил** — шоирнинг замондошлари, дўсти ва ҳамкорлари. Муҳаммад Эрнийезбек ўғли Огаҳий ва Комил Хоразмий.

¹⁹ **Буроқ** — Диний ривоятларга кўра, Муҳаммад алайҳиссалом «Меърож» кечаси кукка миниб чиққан учар от.

²⁰ **Сикандар била Жамшид** — Искандар Зулқарнайн. Жамшид — Эроннинг қадимги афсонавий подшоҳларидан бири (адабиётда қисқартирилиб Жам шаклида ҳам ишлатилади).

²¹ **Саййид Муҳаммад ибни Муҳаммад Раҳимхон** — Хева хонларидан бири, шоир ва шоҳ Ферузнинг отаси. (1856 — 1865) йилларда ҳукмронлик қилган.

²² **Довуд ва Сулаймон** — исломиятдан олдин ўтган ота — бола пайгамбарлар. Бу ерда Довуднинг темирчилигига ишора қилинмоқда. Сулаймон — барча парранда ва даррандаларнинг тилини билган, деб нақл қилинади.

²³ **Сумнот** — ҳиндистондаги машҳур бутхона. Бу ерда тасаввуфий маънога эга бўлиб, орифлар суҳбат қиладиган мажлисга ишора.

²⁴ **Баҳром ва Парвез** — Қадимги Эрон шоҳларидан бирининг номи. Парвез — Сосонийлар табақасига мансуб ҳукмдорлардан бири, Хурмуз ибн Ануширвоннинг ўғли.

²⁵ **Чингиз, Чингизхон** — Машҳур жаҳонгир Чингизхон (1227 йили вафот этган).

²⁶ **Наҳованд, Спәхон, Найрез** — Эрондаги машҳур шаҳарлар номи.

Спәхон, Исҳафон — тарихий манбаларда Жай номи билан ҳам тилга олинади.

²⁷ **Ажам** — Араб халқлари ва мамлакатларидан бошқаси (кўпинча Эрон мамлақати ва халқига нисбатан айтилади).

²⁸ **Билқис** — Сулаймон пайгамбар маъшуқасининг исми. Билқиси аҳд, Билқиси соний, замон Билқиси (бу номлар билан Навоий Ҳусайн Бойқаронинг севикли хотини Хадичабегимни кўзда тутади).

²⁹ **Хўтан** — Шаҳар номи. (Мумтоз адабиётда бу шаҳарни ҳусндор аёллари, аъло мушқлари ва нафис ипакли матолари билан мақтайдилар. Шу сабабли «Хўтан» сўзи кўп ўринларда ўхшатиш учун ишлатилади).

³⁰ **Хуросон** — Шарқдан Мовароуннаҳр, гарбдан Кўхистон билан туташган. Ҳирот, Марв, Балх, Нишопур каби катта шаҳарлари бор.

³¹ **Қорун** — Бениҳоят бойликка эга бўлган кишининг исми (Адабиётда зўр бойликдан киноя тариқасида ишлатилади).

³² **Ануширвон, Нуширвон** — Эроннинг адолатли машҳур шоҳи. Мумтоз адабиётда одоб — ахлоқ тимсолига айланган шахс.

³³ **Биржис** — Муштарий (Юпитер) сайёраси.

³⁴ **Мовароуннаҳр** — ўрта асрларда Амударёнинг унғ томонини билдирган — то Сирдарёгача, Фарғонадан — Хоразмгача бўлган жойлар номи билан номланган.

³⁵ **Дилором** — А.Навоийнинг «Сабъи сайёр» деген тасаввуфий Баҳромшоҳнинг маъшуқаси.

³⁶ **Рустам** — Сосоний ҳукмдори Паршишши бонг дўстларини Фироз Хурмузнинг ўғли.

³⁷ **Кайковус** — Каёнийлар сулоласининг иккинчи ҳукмдори. Афсоналарга кўра, юз йил подшоҳлик қилган эмиш.

³⁸ **Шайхи Кабир ота** — чамаси, Хоразмнинг машҳур тариқат пирларидан бўлган.

³⁹ **Сайид ота** — чамаси, Саид ота билан Саид Чучук пир бир шахс бўлиши керак.

⁴⁰ **Паҳлавон ота Хивақий** — Паҳлавон Маҳмуд — шоир, полвонлиги билан Шарқда машҳур бўлган.

⁴¹ **Баҳоуддин қасри орифон** — Баҳоуддин Нақшбанд (1318 — 1389) — Нақшбандия тариқатининг асосчиси.

⁴² **Хўжа Аҳмад Яссавий, сарвари авлиё** — Аҳмад Яссавий (туғилган йили номаълум, вафоти 1166 — 1167 й) — Яссавия тариқатининг асосчиси.

⁴³ **Ҳаким ота** — Сулаймон Боқирғоний. Туркий халқлар орасида Ҳаким ота лақаби билан машҳур. Утмишда яратилган баъзи бир асарларда Сулаймон ота ва Ҳаким ота бошқа шахслар сифатида нотўғри қайд этилган. Алишер Навоий «Насойим ул — муҳаббат» да ёзади: «Ҳаким ота — оти Сулаймондур. Хожа Аҳмад Яссавийнинг муридидур». (Сулаймон Боқирғоний. Боқирғон китоби. —Т.: Ёзувчи, 1991, Б.3).

⁴⁴ **Ё Али Сулгон, Шеру нар** — Ҳазрат Али. Пайғамбаримизнинг куёвлари.

⁴⁵ **Иби Ҳожиб** — чамаси, XIX асрда Хоразмда ўтган табиб.

⁴⁶ **Арслонбоб** — Хўжа Аҳмад Яссавийни тарбиялаган пир. Бу ерда шоир ундан мадад сўрамоқда.

Л У Ф А Т

А

- Абас — бефойда.
 Абрўй — қош.
 Абнойи — ўғиллар, фарзандлар.
 Абёт — байтлар, шеърлар.
 Абтар — баттар.
 Авбош — бевош, дайди, саёқ.
 Авсаъ — кенг, жуда кенг.
 Авсоф — васфлар, мақтовлар.
 Адён — ўқ, найза.
 Ажзо — бир нарсанинг бўлаклари.
 Ажуз — қари кампир, маъжозан: кўҳна олам.
 Азбар — ёдаки, ёд айламоқ.
 Азҳар — гуллар, зийнатланган.
 Айн — кўз.
 Айш — яхши турмуш, ҳаёт.
 Айёш — маишатпараст.
 Аёғ — май.
 Аласт — азият, ибтидосиз замонанинг дастлабки пайти.
 Алил — бемор.
 Алиф — Араб алфавитидаги биринчи ҳарф. Ўқ — ёй. Ҳаёт воситаси.
 Алкан — лол, соқов, гунг.
 Алойиқ — алоқа, борди — келди.
 Алоло — шовқин — сурон, ғавро, қий — чув.
 Алфоз — лафзлар, сўзлар.
 Алтоф — марҳаматлар.
 Алқиш — олқиш, мақтов.
 Алғиёс — ундов сўз.
 Амвож — мавжлар, тўлқишлар.
 Амни адно — энг паст сақловчи.
 Амроз — касалмандлар, беморлар.
 Анвор — нур.
 Анвойи — ҳар хил, ҳар турли.
 Андиша — мулоҳаза.
 Андуҳ — ғам, қулфат.

Анжом — охир, тугаш, тугалиш.
 Анжум-юлдузлар.
 Анис — дўст, улфат.
 Ано — машаққат, азоб — уқубат.
 Ангуштнамо — шуҳрат, донг таратувчи.
 Анфос — нафаслар, дамлар.
 Арз — ер, замин, ер юзи.
 Ароқ — тер.
 Арчи — агарчи.
 Аршад — энг ақлли, тўғри йўлда маҳкам турган.
 Асбоб — сабаблар, баҳоналар, керак — яроқлар.
 Асиф — фойда.
 Асрў — жуда кўп, ортиқ.
 Асгар — кичикроқ.
 Атвор-юриш — туриш, хулқ.
 Атшон — ташна.
 Афзун — ортиқ, зиёда.
 Афкор — яраланган, мажруҳ.
 Афканда — паст, тубан, ташландиқ.
 Афтодалиғ — йиқилган, дармонсиз, заиф.
 Афсар — подшоҳлик тожи, жиға.
 Афғон — фиғонлар, фарёдлар, ноалалар.
 Аҳгар — қизариб ёниб турган олов, лағча чўғ.
 Аҳзар — яшил, кўм — кўк.
 Аҳтар-юлдуз.
 Ашк — кўз ёши.
 Ашкафшон — кўз ёши сочувчи, йиғловчи.
 Ашё — нарсалар, буюмлар, мавжудот.
 Ақд — боғлаш, никоҳ.
 Ақрон — тенгдошлар.
 Ағёр — рақиб.
 Аҳбоб — дўстлар, ёронлар.
 Аҳзон — ғамлар, қайғулар.
 Аҳмар — қизил.
 Аҳсан — жуда яхши, энг гўзал.

Б

Бад — ёмон.

Бадатвор — ёмон феълли, табиати ёмон.

- Бадҳол — ёмон ҳолли.
 Бадҳоҳ — бировга ёмонлик тиловчи.
 Бадр — тулин ой.
 Базл — инъом, эҳсон.
 Байзо — ўта оқ, порлоқ.
 Балокаш — балога қолган, гирифтор бўлган.
 Балийят — бало, ранж, озор, машаққат.
 Баргирез — барг тўкувчи, хазон бўлиш.
 Барқ — чақмоқ.
 Баста — боғлиқ, банд, кишан.
 Бахшише — бериш, эҳсон этиш.
 Баҳр — денгиз.
 Бедод — жабр, зулм, адолатсизлик.
 Бедор — уйғоқ, ҳушёр.
 Бегарон — чексиз, чегарасиз.
 Бежо — беҳуда, хато.
 Бемуҳобо — тортинмасдан, баралла.
 Бенаво — бечора.
 Бекас — кимсасиз.
 Бесомон — фаромушлик, ожизлик.
 Бехонумон — уйсиз, дарбадар.
 Бехудона — ҳушсизларча, телбаларча.
 Беш эмас — кўп эмас.
 Беҳжат — қувонч.
 Бизоат — бойлик, сармоя.
 Бийм — қўрқув.
 Бийн — қараш, назар солмоқ.
 Бино — асос, тузилиш, негиз.
 Бикр — қиз, иффатли, пок.
 Билкулл — батамом, бутунлай.
 Бими рижо — гуноҳ қилиш хавфидан қўрқиш.
 Бисот — гилам, тўшак. Ўрин — жой, мақом.
 Биҳишт — жаннат, энг гўзал боғ.
 Боб — эшик.
 Бод — шамол.
 Бода — май, ичқулик.
 Боис — сабаб, сабабчи.
 Борҳо — неча бор, такрор — такрор.
 Боргоҳ — подшоҳ қабулхонаси.
 Ботин — ич.

Бохтар — Балх шаҳрининг қадимий номи.
 Бурж — қадимги астронияда қуёшнинг доирасидаги ўн икки нуқта.
 Бум — замин, ер.
 Бутрамиш — тарқалмоқ, ёйилмоқ.
 Бухл — бахиллик.
 Буй — ҳид.
 Бўриё — бўйра.

В

Вараъ — 1. тақво, парҳезкорлик; 2. фарзанд.
 Важҳ — сабаб, боис, восита.
 Вард — атиргул.
 Васеъ — кенг.
 Васф — таъриф, мақташ.
 Ваҳшатафзой — хавф — ҳатар орттирувчи.
 Вожгун — тескари.
 Вола — мафгун.
 Восил — етишувчи, эришувчи.
 Вифоқ — мувофиқлик, бирдамлик.
 Виқор — офирлик, чидам.

Г

Гавҳар — дур, қимматбаҳо тош.
 Гард — чанг.
 Гардангизлик — чангитувчи.
 Гардун — осмон, фалак.
 Гарм — иссиқ, қизгин.
 Гаронжонлик — вазмин, офирлик.
 Гесу — соч, зулф.
 Гиря — йиғи.
 Гирёнлиғ — йиғловчи.
 Гом — қадам.
 Гудоз — эриш, куйиш.
 Гузар — ўтиш, кечиш.
 Гулбун — гул тупи.
 Гулгун — гулранг, пуштиранг.
 Гулжабин — ҳусндор, чиройли, очиқ пешона.
 Гулфом — қизил.

Гумраҳ — йўлини йўқотган.
 Гунги мақол — соқов.
 Гурез — қочиш.
 Гуфтор — сўз сўзлаш.
 Гуфтгў — суҳбат.
 Гуҳарбор — гавҳарлар ёғдирувчи.
 Гўша — хилват.

Д

Даввор — айланувчи.
 Даврон — фалак.
 Далв — қудуқдан сув торгадиган идиш.
 Дайр — дунё.
 Дамсоз — ҳамдам, улфат.
 Даргаҳ — эшик, остона.
 Дард — оғриқ.
 Дастор — салла.
 Дастгоҳ — қудрат ва имконият.
 Дафъ — қайтариш.
 Дашт — чўл, саҳро, биёбон.
 Даҳан — оғиз.
 Девонавор — девоналарча, телбаларча.
 Дийда — кўз.
 Дилхаста — кўнгли озор топган.
 Дониш — билим, маърифат.
 Дорул — амон — тинчлик уйи, осойишта жой.
 Дуда — кужа, қурум, тутун иси.
 Дурод — ижодда бирон кимсанинг изидан бориш.
 Дурпош — дур каби сочилган.
 Дутоҳ — икки букилган, эрилган.
 Дуо — тилак, ният.

Ж

Жабин — пешона, манглай.
 Жавлон — кетма — кет, ҳаракат.
 Жавр — зулму ситам.
 Жавшан — совут, зириҳ (симдан тўқилган жанг кийими).
 Жавҳар — қимматбаҳо тош, асл молда.
 Жалолат — улуғлик.
 Жаноб — мартабали.
 Жанибат — от.

Жарас — қўнғироқ, карвон туяси бўйнидаги қўнғироқ.
 Жаҳолат — нодонлик, билимсизлик.
 Жилва — ялтироқлик, порлоқлик.
 Жило — тарк этмоқ.
 Жинон — жаннат.
 Жонбахш — жон бағишловчи.
 Жонфизо — жонни қуватлантирувчи.
 Жонофати — жон олғувчи.
 Жорий — 1. юрвчи; 2. истеъмолдаги; 3. оқувчи.
 Жома — кийим.
 Жоми аласт — тақдир насибаси.
 Жоҳ — амал, мартаба.
 Жувола — катта қоп.
 Жуд — сахийлик.
 Журм — гуноҳ.
 Жунун — телбалик.
 Жустужу — қидириш, излаш.
 Жухул — жоҳиллар.

3

Залол — тўғри йўлдан адашиш.
 Залолат — тубанлик.
 Замҳарир — қиров.
 Зан — хотин.
 Зар — олтин.
 Зард — сариғ.
 Занг — чанг, гард.
 Зарра — энг майда бўлак.
 Замир — дил, қўнгил.
 Заъм — фикр, гумон.
 Заъфарон — сариғ тусдан киноя.
 Захм — яра, жароҳат.
 Заған — қузғун.
 Зикр — номини тилга олиш.
 Зиндон — қамоқхона.
 Зинҳор — сира, ҳеч қачон.
 Зиҳи — 1. гўзал, ёқимли, қўнгилга матлуб; 2. яхши, қандай яхши.
 Зебо — безакли, зийнатловчи.
 Зебанда — муносиб.
 Зер — ост, бирор нарсанинг таги.
 Зойил — йўқ бўлувчи.
 Зол — қари.

Зор — фарёд, йиги.

Зот — асл, ўзлик.

Зоҳид — тарки дунё қилиб, тоатга берилган.

Зулф — соч, соч ўрими.

Зухур — кўриниш, пайдо бўлиш.

Зухд — дунёдан воз кечиб, тоат — ибодат қилувчи.

И

Ибтиҳож — шодлик, севинч.

Ижтиноб — четлашиш.

Издивож — никоҳ қилиш.

Изҳор — ошкор бўлиш.

Илик — қўл.

Илтифот — лутф, эътибор.

Имтидод — чўзилиш, узатиш.

Инбисот — шодлик, ёзилиш.

Инқисор — камтарлик.

Инқитоъ — кесилиш, узилиш.

Инхирот — 1. бирор гуруҳ орасига кириш; 2. ипни игнадан ўтказиш;
3. игна тизиш; 4. тарошлаш.

Инҳитот — тушиш, тубанлашиш.

Иртибот — боғланиш, уланиш.

Ирсол-юбориш, етказиш.

Иртифоъ — кўтарилиш.

Иршод — тўғри йўл кўрсатиш.

Исмат — поклик.

Исовар — Исога хос, ўликни тирилтирувчи.

Исор — бағишлаш.

Истимоъ — эшитиш, тинглаш.

Итоб — маломат, таъна.

Итгисол — белгилаш, нишонлашиш.

Иштиғол — шуғулланиш, машғуллот.

Иштиол — шуълаланиш, алаҳга.

Иштиҳор — машҳурлик, шуҳрат.

Ихтилот — аралашиш, қотишини.

Ихтилол — халал, бузилиш, фитна.

Иқтидор — ҳозирлик, куч — қудрат.

Иқтизо — тақозо, эҳтиёж.

К

- Кабк — хушовоз қуш.
 Кабуд — кўк, кўкимтир.
 Кавкаб-юлдуз.
 Кавнайн — икки дунё.
 Кавн — борлиқ, мавжудлик.
 Кавсар — жаннат булоғи.
 Каду — тиланчилар (пул солиш учун) ёнига осиб юрадиган қовоқ
 идиш.
 Каж — эгри.
 Кайфият — ҳолат, бир нарсанинг ҳоли, хоссаси, сифати.
 Калим — Мусо пайгамбарнинг лақаби.
 Калом — сўз.
 Камин — пана жой.
 Каниз — хазина, тўпланган мол ашё.
 Канор — чет, қирғоқ.
 Касрат — мўллик, сероблик.
 Кашфи роз — сирнинг очилиши.
 Кибр — тақаббурлик, мағрурлик.
 Киз — кигиз, жун.
 Кирдикор — яратувчи худо.
 Ком — бахт, мақсад.
 Комкор — насибали.
 Комрон — бахтли.
 Корсоз — мададкор, мушкулни ҳал қилувчи.
 Коҳ-юксак бино, қаср. Маъжозан осмон.
 Коҳваш — сомон ранг, сомондек сариқ.
 Коҳий — сомон тусли.
 Коҳир — суст, буш, танбал, ялқов.
 Кулоҳ — бош кийим, дарвешлар қалпоғи.
 Кунҳи — моҳият, ўзлик.
 Куфр — кофирлик, динсизлик, исломни танимаслик.
 Куҳанзоли — маккора қари кампир.
 Кўтоҳ — калта.

Л

- Ладуний — ғайб илми.
 Лаъл — қизил рангли топ; маъжозан қип — қизил лаб.

Латофат — гўзаллик, нозиклик.
 Лафз — сўз, ибора.
 Либос — кийим.
 Либоси мавзун — келишган, ярашимли кийим.
 Лижом-юган, жуған.
 Ли — соф, покликда бир даража.
 Ложарам — чорасиз; шубҳасиз, ноилож; албатга; шунинг учун.
 Ломакон — 1. маконсиз, маконга алоқаси йўқ. 2. маънавий олам.
 Лояқил — ақлсиз, ҳушсиз.
 Лули — севгили ёр.

М

Маъдалат — адолат, одиллик.
 Мавзун — қоматга яраша бичилган кийим.
 Мавфур — мўл, фаровон.
 Мадфан-дафн қилмоқ, кўймоқ.
 Мазҳар — зоҳир, пайдо бўлиш, чиқиш.
 Мазрай — экин экиладиган экинзор.
 Майкада — майхона
 Маланг — маст. (масту маланг шаклида ишлатилиб, ўта маст маъносини ифодалайди).
 Малоз — сиғинадиган жой, бошпана.
 Маломат — таъна.
 Малул — ранжиган.
 Мамлу — тўлган, тўла.
 Манкуб — бахтсиз, хароб.
 Маоб — сиғиниш жойи.
 Маод — охират, қайтиб борадиган жой.
 Маош — тирикчилик, яшаш, тирикчиликка керакли нарсалар.
 Маъво — бошпана, турар жой.
 Марг — ўлим.
 Маркаб — от.
 Мархала — манзил, бекат.
 Марқад — гўр, қабр.
 Марғула — соч ўрими.
 Марҳала — бир кунлик йўл.
 Маснад — ўрин, тахт.
 Масъият — гуноҳ.
 Масруф — сарф — харажат.

- Масаррат — ғурур, шодлик.
 Масойиб — мусибат, кулфат.
 Магофим — тавоф (айланиб зиёрат қилинадиган жой).
 Махлас — қутулиш, халос бўлиш.
 Махмур — маст, мастлик ҳолидаги, мастлиги тарқамаган.
 Мақдам — қадам.
 Мақдур — илгаридан белгилаб қўйилган тақдир.
 Мақар — қароргоҳ.
 Мақхур — қахр — ғазабга дучор бўлган.
 Мағфират — кечириш, гуноҳидан ўтиш.
 Маҳ (моҳ) — ой.
 Маҳжабин — пешонаси ой каби ярқираган.
 Маҳв — йўқ бўлиш.
 Маҳзуз — лаззатланган, баҳра олган.
 Маҳол — мумкин бўлмаган иш.
 Мизожин — кишининг табиати, темпераменти.
 Миръот — ойна.
 Мифтоҳ — калит.
 Модих — мадҳ қилувчи, мақтовчи.
 Муалло — улуғвор.
 Мубрам — қистовчи, қистаб туриб олувчи.
 Мудғам — киришган, бириккан.
 Мужда — хабар.
 Мужадрид — янгиловчи, ижод этувчи.
 Мужтаҳид — жидду жаҳд қилувчи.
 Мужиб — бир иш ва ҳолнинг келишига сабаб бўлувчи.
 Музтар — мажбур бўлган, зарар кўрган.
 Музтариб — изтироб чекувчи.
 Мукаддар — кирланган, хираланган, ғамли.
 Мулук — мамлакат, подшоҳлик, юрт, вилоят.
 Мунбасит — очиқ чехрали.
 Мураққаъ — ямалган, қуралган тўн, дарвешлар киядиган қуроқ тўн.
 Мусавваш — ташвишли, бесаранжом.
 Мусаффо — тоза.
 Муттақий — тақводор.
 Муъгод — одатланган.
 Мутаъоқиб — бирин — кетин борувчи, кетма — кет.
 Муфаррих — шодлантирувчи.
 Муфид — фойдали, наъфли.

Мухолиф — зид, қарши.

Мушобиҳ — ўхшаш, мопалд.

Муҳаққар — ҳақоратланган, таҳқирланган.

Муқаввас — эгик, қайрилган (қош маъносид).

Муқаддар — тақдирдаги, илгаридан тайин этилган.

Муғ — мажусий оташлараст, ўтга чўқинувчи; мажозан — майфуруш.

Муғтанам — ғанимат саналган, ўлжа олинган.

Муғтаним — бир нарсани ғанимат деб билувчи, пайтдан фойдаланувчи.

Муъжиб — ажаблантирувчи.

Н

Наврас — ёш ўспирин йигит.

Навҳа — йиғи.

Навид — севинчли хабар.

Накбат — толесизлик, фалокат.

Наргис — бўтақўз гул.

Нафир — 1. карнай, овоз; 2. Нола, фарёд.

Нашод — суюниш.

Нахл — кўчат, ёш дарахт.

Наът — мадҳ, мақтов.

Некхоҳ — яхшилик хоҳловчи.

Нисён — эсдан чиқариш, унутиш.

Нишман — 1. мажлис; 2. қушлар уяси.

Ниҳон — яширин.

Ниҳод — табиат, характер, хислат.

Ноб — тоза, тиниқ сув.

Новак — киприк.

Нозир — назорат қилувчи, қаровчи кўз.

Нол — заиф.

Нофир — жамоат.

Нофа — мушк.

Нуқуд — 1. сайланган, сараланган; 2. пул, қимматбаҳо нарсалар

О

Об — сув.

Оби ҳайвон — тириклик суви.

Озим — бирор ишни бажаришга қодир, шунга қодир

Оёт — оятлар.
 Ож — фил суяги.
 Онча — шунча.
 Ол — қизил..
 Олат — қурол, асбоб.
 Оли — ҳузурида маъносида.
 Ораз-юз.
 Ориз — бахтсиз.
 Омода — жиҳозланган.
 Оташбор — ўт ёғдирувчи.
 Оташфишон — ўт солувчи.
 Осиб — кулфат.
 Осудаҳол — хотиржам, фориг.
 Отифат — лутф, хайрихоҳлик.
 Офият — соғлик, соғайиш.
 Офоқ — дунё.
 Ошом — ейиш,ичиш.
 Ошуфтаҳол — паришонҳол, кайфияти бузуқ, ғам босган.
 Оғоз — бошлаш.
 Оҳин — манглай, пешона.

П

Пайваста — тугаш.
 Пайдарпай — кетма — кет, изма — из.
 Паймо — тортувчи.
 Паймона — идиш.
 Пайғом — хабар.
 Пайки сабо — тонг хабарчиси.
 Паёми — хабар, дарак.
 Падидор — пайдо бўлган, кўринган.
 Партав — ёғду.
 Пару бол — пат, қанот.
 Пеш — илгари, олд.
 Пеша — ҳунар, касб, одат.
 Пешвор — йўлбошчи.
 Печтоб — ўралиш, буралиш.
 Пир — устоз, бошлиқ.
 Пири муғон — мажусийлар бошлиғи.
 Подош — эваз, мукофот, бадал.
 Пурчин — манглай ва юз ажинлар.

Р

- Рабб — худо.
 Равза — боғ.
 Равнақфизо — шукуҳли, тараққиёт.
 Рамида — ҳуркиган, чўчиган.
 Рамуз — имо — ишора, ўзаро келишилган яширин белги, шифр.
 Ранжур — касал, кучсиз.
 Раоя — бир ҳукмдорнинг қўли остидаги халқ, тобеъ халқ.
 Расан — арқон, аргамчи.
 Рафъ-юксалиш.
 Рафтор-юриш.
 Раҳзан — йўлтўсар, қароқчи.
 Риё — ёлғон.
 Риёзат — нафс хоҳиш қилган нарсалардан тортиниб, ўзини қийнаш.
 Рикоб — узанги.
 Ришва — пора.
 Ришод — тўғри йўл.
 Рисолат — элчилик, пайғамбарлик.
 Рифъат — баландлик.
 Рой — фикр.
 Руд — мусиқа асбоби.
 Рутба — унвон, мартаба.
 Рушд — тўғри йўл кўрсатиш.
 Рух-юз.

С

- Саб — маҳкам туриш, ёзини, қайд этиш.
 Сабо — тонг, тонг шабадаси.
 Сабоҳ — гўзал.
 Сабукбор — енгил, юки енгил.
 Саваш — олишиш, курашиш.
 Савт — товуш, овоз, шовқин сурон.
 Сайри биёбон-дашт кезувчи.
 Салб — тониш, инкор қилиш, ўликдан кечини.
 Салтанат — ҳукмронлик.
 Салоҳ — парҳезкор.
 Самум — ҳамма нарсани қуритишдан илҳам берувчи иссиқ шамол, гармсел.

Санам — бут.
 Сард — совук, хунук.
 Сарир — сӯри, тахт.
 Саргашта — сарсон, овора, паришон.
 Саркаш — қайсар, ўжар, итгоатсиз.
 Сарсуд — бошга уриш.
 Сарфароз-юксак, баланд.
 Сафеҳ — тентак, ақлсиз, нодон.
 Сақил — 1. оғир, вазмин; 2. ғализ.
 Саҳоб — булут.
 Сийм — кумуш.
 Синар — қалқон.
 Сипеҳр — осмон, даҳр, замон.
 Ситамгар — зулм қилувчи.
 Сиҳиқад — қади қомати келишган, хушқомат.
 Собун — совун.
 Солик — бирор сўфийлик маслаги.
 Соний — иккинчи.
 Соғар — қадаҳ.
 Соқий — май қуювчи, косагул.
 Соҳибсарир — тахт эгаси.
 Субут — қарор, исботланиш.
 Сужуд — сажда.
 Суд — фойда.
 Суман — ёсмин.
 Сунъ — яшаш, яратиш, қудрат.
 Сурмагун — сурмаранг.
 Сурмасо — сурмали.
 Сукут — жим.
 Сухандон — сўз устаси, нотиқ, сўзамол.
 Сифла — паст, пасткаш.
 Сўз — куйиш.
 Сўзанда — куйдирувчи.

Т

Тааб — ҳориш.
 Табор — қариндош.
 Табон — порлоқ.
 Таважжуҳ-юзланиш.

- Тавонгар — кучли, қудратли.
 Тавр — йўл, усул.
 Тавл — узун.
 Таваққуъ — бирор ишнинг воқеъ бўлишига кўз тутиш.
 Тавсан — 1. аргумоқ от, ўйноқи от; 2. саркаш, олов, асов, шўх.
 Тажрид — яккалаш.
 Тазҳиб — оройиш.
 Таъдиб — адабини бер, яъни тий.
 Тақягоҳ — фароғат қилиш жойи.
 Талх — аччиқ.
 Талъат-юз, чеҳра.
 Тамиз — зийраклик, фаҳм — фаросат.
 Танг — тор.
 Тар — янги, тоза.
 Тараб — шодлик.
 Тараққий — кўтарилиш.
 Тараҳҳум — марҳамат, раҳм қилиш, шафқат.
 Тафаҳҳус — атрофлича текшириш, суриштириш.
 Тағофул — бепарволик.
 Таҳқиқ — ҳақиқат излаш.
 Таҳният — қутлаш, табриклаш.
 Таҳайюр — ҳайратда қолиш, ҳайратланиш.
 Таҳаррук — ҳаракат.
 Телбарамак — телбаланиш, девоналанмоқ.
 Тифл — гўдак.
 Тойир — учувчи қуш маъносида, руҳ, жон.
 Тор — тор — тола ип, соч толаси.
 Тоси нигун — тўнтарилган, мажозан осмон.
 Туз — рост, келишган.
 Тул — узун бўй, умрнинг узунлиги; мажозан дунёга ҳирс қўйиш.
 Турки тоз — талон — тароҷ, ғорат.
 Турра — соч, зулф.
 Турфа — ажойиб, хилма — хил.

У

- Уд — чолғу асбоби.
 Ужб — манманлик.
 Узор-юз.
 Укс-юксалиш.

Улус — халқ.
 Улфат — ҳамсухбат, дўст.
 Уруж-юксалиш, юқори кўтарилиш.
 Урён — яланғоч.
 Уқус — акслар.
 Ушшоқ — ошиқлар.
 Уқало — оқил одамлар.
 Уқбо — банд, чигал.

Ф

Фавт — қўлдан бермоқ.
 Файёд — лиммо — лим.
 Файз — 1. барака, мўллик 2. лутф, карам.
 Фар — ёруғлик.
 Фарзона — оқил, доно.
 Фарёд — дод, нола.
 Фароз-юқори, баланд.
 Фардо — ёлғиз, ажралган.
 Фароғ — тинчлик, хотиржамлик.
 Фарош — гилам, ерга тўшалган нарса.
 Фарсуда — тўзғиган, титилган, эскирган, ҳориган.
 Фаш — салланинг печи, елкага тушган қисми.
 Фашона — сочувчи.
 Фақир — камбағал, қашшоқ.
 Фироқ — айрилиқ, ошиқ — маъшуклар ўртасидаги жудолик.
 Фитна — тўполон, ғавғо, бузилиш.
 Фитнахез — тўполонга сабаб бўлувчи.
 Фигон — нола, оҳ — воҳ.
 Фони — йўқ бўлувчи.
 Фонус — 1. ичига расмлар чизилган фонус; мажозан осмон. 2. хаёлга берилган, ўзини унутган киши.
 Фохир — фахрланишга боис бўлган, шонли.
 Фузун — ортиқ.
 Фурутан — камтарлик.

Х

Хавфу рижо — қўрқув ва умид.
 Хаданг — ўқ.

- Хайл — гуруҳ.
 Хайрбод — хайрлашиш.
 Халқ — яратиш.
 Халақ — йиртиқ, тўзиган.
 Хам — эгик, қайрилма.
 Хамёза — эснак, эснаш.
 Хамул — тарки дунё.
 Хат(т) — қизлар лабидаги тук.
 Хашак — чўп, хас, беҳуда хаёл.
 Хилъат — уст кийим, ҳашаматли кийим.
 Хилоф — номувофиклик, қарама — қаршилик.
 Хирад — ақл.
 Хирман — хирмон.
 Хиромон — ноз билан юрувчи.
 Хиргаҳ — чодир.
 Хитоб — гапириш, мурожаат қилиш.
 Хисрав — подшоҳ.
 Хоб — уйқу.
 Ховар — шарқ.
 Хома — қалам, ёзув.
 Хонақоҳ — шайху дарवेशлар зикру самоъ қиладиган катта жой,
 мачит.
 Хок — тупроқ.
 Хор — хор — эътибордан қолган.
 Хори мўғилон — бир хил тиканли бута.
 Хосир — зиён кўрувчи.
 Хулд — абадийлик, жаннат.
 Хуршид — қуёш.
 Хуршидфом — қуёшранг, норлоқ.
 Хуруш — қичқириш, шовқин — сурон.
 Хутур — кўнгилга келиш.
 Хўб — яхши, гўзал.
 Хўрду хоб — ейиш, ичиш, ухлаш.

Ч

- Чавгон — от тўпи ўйинида тўп урадиган учи эгри тасқ.
 Чорагар — иложини топувчи.
 Чашм — кўз.
 Чарх — ёлдирак; мажозан осмон, кўк, фаншк.
 Чошн — маза, таъм.

Ш

- Шабнам — шудринг.
 Шабоб — йигитлик.
 Шабгир — кечани уйкусиз Утказувчи.
 Шабранг — қора от.
 Шабех — ўхшаш, монанд.
 Шаид — шиддатли, қаттиқ.
 Шай — нарса.
 Шайб — соч — соқол оқариши.
 Шайдо — севгидан девона бўлган.
 Шайх — қари, мўйсафид.
 Шар — ёмонлик, гуноҳ иш.
 Шариат — диний қонун, ислом дини қоидалари.
 Шариф — шарафли, азиз, қадрли.
 Шафоат — ҳимоя қилиш.
 Шафқат — раҳмдил, меҳрибон.
 Шаҳриёр — буюк подшоҳ.
 Шеван — нолаизор.
 Шеру нар — эркак шер (Бу ерда ҳазрат Алининг сифатлари маъносида келган).
 Шикан — синиқлик.
 Шитоб — ошиқиш, шошилиш.
 Шоиста — лойиқ, ярашиқли, муносиб.
 Шоҳид — гувоҳ, ҳозир турувчи.
 Шурб — ичиш.
 Шумора — саноқ, ҳисоб.
 Шуъла — ўт, аланга, ёлқин.
 Шуълазан — шуъла урувчи, равшан қилувчи.
 Шугл — иш, машғулият.
 Шубон — чўпон.
 Шўру шар — фитна фасод.

Э

- Эв — уй.
 Эваз — бадал, мукофот.
 Эвирур — айлантирмоқ.
 Эгма — эгилган, қайрилган.
 Эъжоз — мўъжизавий.
 Эзид — худо, тангри.
 Эъгимод — таянмоқ, ишонмоқ.
 Эҳром — ҳажга борувчилар кийими.

Ю

Юзгаз — узунлик ўлчови

Юмн — муборак.

Юҳ — қуёш.

У

Ўзлук — ўзлик, меълик, хусусият.

Ўтру — рўпара.

Ўкуш — талай.

Ўх — ўқ.

Ўқ — кучайтириш юклагиси.

Қ

Қабоҳат — ёмонлик.

Қайд — банд, боғланган, кишанг.

Қаландар — дунёнинг ҳою ҳавасларидан воқеъ келиб, дайдиб юрувчи дарвеш.

Қалил — кам, озгина.

Қаллош-дайди.

Қароғ — кўз қорачиғи.

Қатарот — қатралар.

Қозийул ҳожот — ҳожат чиқарувчи, Аллоҳ.

Қоид — зиндонбон, қамоқхона қоровули.

Қоим — тик турувчи.

Қийлу қол — гап — сўз.

Қироғ — қирғоқ, чет.

Қуббатул ислом — Балх шаҳрига берилган унвон, (ислом маъғи).

Қудум — келиш, бирор жойдан келиш.

Қурбат — яқинлик, етишиш.

Ғ

Ғабро — ер шари.

Ғайб — ҳозир эмаслик, сир, кўзга кўринмаслик.

Ғайр — ўзга, бегона.

Ғаний — бой.

Ғамза — кўз ишораси, мажозан — маъшуқанинг ишва билан кинрик қоқиши.

Ғамҳор — меҳрибон.

Ғарро — ёрқин, порлоқ, жўшқин.

Ғилмон — ғулумлар, хизматкорлар.

Ғубор — чанг тўзон.
Ғулғул — шовқин.
Ғўта — сувга шўнғимоқ.

Ҳ

Ҳад — чегара, мартаба.
Ҳадаф — нишон, йўналиш нуқтаси.
Ҳаз — ҳаловат, лаззат, баҳра.
Ҳайй — тирик.
Ҳариф — ўртоқ, улфат, шерик.
Ҳарзағўй — беҳуда, бемаъни гапирувчи.
Ҳамро — май.
Ҳамнишин — ёнма — ён ўтирмоқ.
Ҳаст — бор, мавжуд.
Ҳарис — таъмагир.
Ҳашр — маҳшар куни кўзда тутилади.
Ҳақойиқ — ҳақиқатлар.
Ҳиддат — ўткирлик.
Ҳинду — ҳиндистонлик, қора гўзал маҳбуба.
Ҳирмон — маҳрумлик.
Ҳодий — тўғри йўл кўрсатувчи.
Ҳоил — парда, тўсиқ.
Ҳуля — безак, зийнат.
Ҳусул — эришиш.

МУНДАРИЖА

Оғаҳий била Комил дамсози.....	3
Ғазаллар.....	19
Мустаҳзодлар.....	79
Мухаммаслар.....	81
Мусаддаслар.....	110
Қасидалар.....	112
Насиҳати ҳикмат.....	113
Илтижономаи Рожий.....	117
Изоҳлар.....	121
Луғат.....	123

МУҲАММАД ЮСУФ РОЖИЙ ХОРАЗМИЙ

ЖАМОЛИНГ ГУЛШАНИНИНГ БУЛБУЛИМАН

Танланган асарлар

Муҳаррир *Шукур Қурбон*
Бадий муҳаррир *Ҳамидулла Худойбердиев*
Техник муҳаррир *Татьяна Смирнова*
Саҳифаловчи *Абдухалил Турсунов*

Босишга рухсат этилди 24.12.2007 Бичими 60x84¹/₁₆.
Ҳажми 4 б.т. Нусхаси 500
Шартнома 109/3 Буюртма № 211

Алишер Навоий номидаги
Ўзбекистон Миллий кутубхонаси босмахонаси.
100033, Тошкент шаҳри, Ҳ.Сулаймонова кўчаси, 33.